

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ERENKÖY GEZERYAN KÖŞKÜ RESTORASYON PROJESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Z.Betül SAĞIROĞLU GÖKÇINAR

Mimarlık Anabilim Dalı

Restorasyon Programı

OCAK 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ERENKÖY GEZERYAN KÖŞKÜ RESTORASYON PROJESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Zeyneb Betül SAĞIROĞLU GÖKÇINAR
502111213**

Mimarlık Anabilim Dalı

Restorasyon Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. K.Kutgün EYÜPGİLLER

OCAK 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502111213 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Zeyneb Betül SAĞIROĞLU GÖKÇINAR**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**ERENKÖY GEZERYAN KÖŞKÜ RESTORASYON PROJESİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. K.Kutgün EYÜPGİLLER**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Zeynep ERES ÖZDOĞAN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Bengü ULUENGİN
Bahçeşehir Üniversitesi

Teslim Tarihi : **12 Aralık 2014**
Savunma Tarihi : **21 Ocak 2015**

M.Emir'e ,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez çalışmamda yorumları, yönlendirmeleri ve desteği ile bana yardımcı olan tez danışmanım Prof.Dr.K.Kutgün Eyüpgiller'e, yüksek lisans eğitimim konusunda beni yönlendiren hocalarım Prof.Dr.N.Gül Asatekin'e ve Doç.Dr.M.Bengü Uluengin'e, ölçümlerinde yardımcı olan eşim R.Enes Gökçınar'a ve kardeşim M.Furkan Sağıroğlu'na ve hayatımın her anında, tüm kararlarımda yanımda olan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Aralık 2014

Z.Betül SAĞIROĞLU GÖKÇINAR
Mimar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xviii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç	1
1.2 Kapsam ve Yöntem	1
2. KÖŞKÜN BULUNDUĞU SEMT: ERENKÖY VE KADIKÖY.....	3
2.1 Coğrafi Konum.....	3
2.2 Tarihsel Gelişim	3
2.2.1 Prehistorik dönem	6
2.2.2 Osmanlı öncesi dönem	7
2.2.3 Osmanlı dönemi	8
2.2.4 Cumhuriyet dönemi.....	10
3. GEZERYAN KÖŞKÜ.....	13
3.1 19.Ve 20. Yüzyılda Osmanlı Mimarisini Etkileyen Akımlar.....	13
3.2 Yakın Çevredeki Köşkler	16
3.2.1 Nadir Ağa'nın çiftliği.....	17
3.2.2 Fatma Zehra Hanım'ın dutluğu.....	18
3.2.3 Zihni Paşa Köşkü	18
3.2.4 Zürafalı Köşk	18
3.2.5 Sokollu Abdülkerim Paşa Köşkü	19
3.2.6 Birkökler Konağı.....	19
3.3 Konum	20
3.4 Tarihçe.....	20
3.5 Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü	23
3.5.1 Harem Köşkü	24
3.5.2 Selamlık Köşkü	24
3.6 Genel Tanım	25
3.7 Vaziyet Planı	26
3.8 Plan Özellikleri.....	26
3.8.1 Zemin kat planı	26
3.8.1.1 Z01 Mekanı (Teras)	27
3.8.1.2 Z02 Mekanı (Giriş)	27
3.8.1.3 Z03 Mekanı (Koridor).....	27
3.8.1.4 Z04 Mekanı (Oda).....	27
3.8.1.5 Z05 Mekanı (Oda).....	28
3.8.1.6 Z06 Mekanı (Hela).....	28
3.8.1.7 Z07 Mekanı (Mutfak).....	29
3.8.1.8 Z08 Mekanı (Kiler)	29

3.8.1.9 Z09 Mekanı (Oda)	29
3.8.2 Birinci kat planı	30
3.8.2.1 101 Mekanı (Koridor)	30
3.8.2.2 102 Mekanı (Oda)	30
3.8.2.3 103 Mekanı (Balkon)	30
3.8.2.4 104 Mekanı (Oda)	31
3.8.2.5 105 Mekanı (Hela)	31
3.8.2.6 106 Mekanı (Banyo).....	31
3.8.2.7 107 Mekanı (Oda)	32
3.8.2.8 108 Mekanı (Balkon)	32
3.8.3 Merdiven	32
3.9 Cephe Özellikleri.....	33
3.9.1 Güneybatı cephesi	33
3.9.2 Güneydoğu cephesi	34
3.9.3 Kuzeydoğu cephesi	35
3.9.4 Kuzeybatı cephesi	36
3.10 Strüktür Ve Malzeme	37
3.10.1 Temel.....	37
3.10.2 Duvarlar.....	37
3.10.3 Döşeme ve tavanlar	38
3.10.4 Üst örtü.....	39
3.11 Mimari Öğeler	40
3.11.1 Kapılar.....	40
3.11.2 Pencereleer	41
3.12 Dekoratif Unsurlar.....	41
3.12.1 Ahşap bezemeler	42
3.12.2 Kabartma bezemeler.....	43
3.12.3 Tavan ve duvar resimleri.....	45
3.13 Yapıdaki Bozulmalar.....	47
3.13.1 Doğal etkenler nedeniyle oluşan bozulmalar	48
3.13.2 İnsanların neden olduğu bozulmalar	48
3.13.2.1 Kötü kullanım ve niteliksiz müdahaleler	48
3.13.2.2 Terk ve bakımsızlık.....	49
3.13.2.3 Kasıtlı tahrip.....	50
4. RESTİTÜSYON	51
4.1 Vaziyet Planı Restitüsyonu.....	51
4.2 Plan Restitüsyonu	52
4.3 Cephe Restitüsyonu	53
5. RESTORASYON	55
5.1 Yeni İşleve Yönelik Öneri.....	55
5.2 Onarıma Yönelik Öneriler.....	57
5.2.1 Temizleme	57
5.2.1.1 Eklerden arındırma.....	57
5.2.1.2 Yüzey temizliği	58
5.2.2 Sağlamaştırma	59
5.2.2.1 Taşıyıcı sistemin sağlamaştırılması.....	59
5.2.2.2 Malzemenin yenilenmesi.....	60
5.2.2.3 Bezemenin sağlamaştırılması.....	61
5.2.2.4 Üst örtünün onarımı	61
5.2.3 Bütünleme	62

5.2.4 Yeniden yapım	63
5.2.5 Çağdaş donanımla destekleme	63
SONUÇ	65
KAYNAKLAR	67
EKLER	69
ÖZGEÇMİŞ	309

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Kadıköy İlçesi Mahalleleri	3
Şekil 3.1 : Şeker Ahmet Paşa tablosu	16
Şekil 3.2 : Nadir Ağa Çiftliği.....	17
Şekil 3.3 : Gezeryan ve Kabasakal Mehmet Paşa Köşkleri.....	20
Şekil 3.4 : Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü	24
Şekil 3.5 : Kabasakal Mehmet Paşa Selamlık Köşkü	24
Şekil 3.6 : Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü havalandırma boşluğu.....	37
Şekil 3.7 : Gezeryan Köşkü – Ahşap karkas duvarlar	38
Şekil 3.8 : Kabartma bezemeler-tavan göbeği (104 mekanı)	43
Şekil 3.9 : Kabartma bezemeler-tavan göbeği (102 mekanı)	44
Şekil 3.10 : Kabartma bezemeler-kornişler (Z03 mekanı)	44
Şekil 3.11 : (a)Duvar resimleri (Z03 mekanı), (b,c)Tavan resimleri (Z03 mekanı) .	45
Şekil 3.12 : (a)Küçüksu Kasrı, (b)Rumeli Hisarı	46
Şekil 3.13 : Duvar resimleri (102 mekanı)	46
Şekil 3.14 : (a)Kırlangıçlar, (b)Manzara tasvirleri, (c)Fenerbahçe Feneri, (d)Beylerbeyi Camii.....	47
Şekil A.1 : İstanbul İli.....	71
Şekil A.2 : Kadıköy İlçesi.....	71
Şekil A.3 : Erenköy ve Gezeryan Köşkü	72
Şekil A.4 : Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü	74
Şekil A.5 : Kabasakal Mehmet Paşa Selamlık Köşkü	76
Şekil A.6 : Gezeryan Köşkü Tescil Föyü	77
Şekil A.7 : Gezeryan Köşkü Çevresi (1950)	79
Şekil B.1 : Vaziyet fotoğraf albümü krokisi	81
Şekil B.2 : Cephe fotoğraf albümü krokisi	88
Şekil B.3 : Zemin kat fotoğraf albümü krokisi	95
Şekil B.4 : Birinci kat fotoğraf albümü krokisi	107
Şekil C.1 : Vaziyet planı,rölöve 1/1000	119
Şekil C.2 : Vaziyet planı, rölöve 1/200	121
Şekil C.3 : Zemin kat planı, ölçülü, rölöve 1/100	123
Şekil C.4 : Birinci kat planı, ölçülü, rölöve 1/100.....	125
Şekil C.5 : Çatı planı, ölçülü, rölöve 1/100	127
Şekil C.6 : Zemin kat döşeme planı, rölöve 1/100	129
Şekil C.7 : Birinci kat döşeme planı, rölöve 1/100	131
Şekil C.8 : Zemin kat tavan planı, rölöve 1/100.....	133
Şekil C.9 : Birinci kat tavan planı, rölöve 1/100	135
Şekil C.10 : 1-1 kesiti, rölöve 1/100.....	137
Şekil C.11 : 2-2 kesiti, rölöve 1/100.....	139
Şekil C.12 : 3-3 kesiti, rölöve 1/100.....	141
Şekil C.13 : 4-4 kesiti, rölöve 1/100.....	143
Şekil C.14 : 5-5 kesiti, rölöve 1/100.....	145

Şekil C.15 : 6-6 kesiti, rölöve 1/100	147
Şekil C.16 : Güneybatı cephesi, rölöve 1/100	149
Şekil C.17 : Güneydoğu cephesi, rölöve 1/100	151
Şekil C.18 : Kuzeybatı cephesi, rölöve 1/100	153
Şekil C.19 : Kuzeydoğu cephesi, rölöve 1/100	155
Şekil C.20 : Zemin kat planı, malzeme analizi, rölöve 1/100	157
Şekil C.21 : Birinci kat planı, malzeme analizi, rölöve 1/100	159
Şekil C.22 : Çatı planı, malzeme analizi, rölöve 1/100	161
Şekil C.23 : 1-1 kesiti, malzeme analizi, rölöve 1/100	163
Şekil C.24 : 2-2 kesiti, malzeme analizi, rölöve 1/100	165
Şekil C.25 : 3-3 kesiti, malzeme analizi, rölöve 1/100	167
Şekil C.26 : 4-4 kesiti, malzeme analizi, rölöve 1/100	169
Şekil C.27 : 5-5 kesiti, malzeme analizi, rölöve 1/100	171
Şekil C.28 : 6-6 kesiti, malzeme analizi, rölöve 1/100	173
Şekil C.29 : Güneybatı cephesi, malzeme analizi, rölöve 1/100	175
Şekil C.30 : Güneydoğu cephesi, malzeme analizi, rölöve 1/100	177
Şekil C.31 : Kuzeybatı cephesi, malzeme analizi, rölöve 1/100	179
Şekil C.32 : Kuzeydoğu cephesi, malzeme analizi, rölöve 1/100	181
Şekil C.33 : Zemin kat planı, hasar analizi, rölöve 1/100	183
Şekil C.34 : Birinci kat planı, hasar analizi, rölöve 1/100	185
Şekil C.35 : Çatı planı, hasar analizi, rölöve 1/100	187
Şekil C.36 : 1-1 kesiti, hasar analizi, rölöve 1/100	189
Şekil C.37 : 2-2 kesiti, hasar analizi, rölöve 1/100	191
Şekil C.38 : 3-3 kesiti, hasar analizi, rölöve 1/100	193
Şekil C.39 : 4-4 kesiti, hasar analizi, rölöve 1/100	195
Şekil C.40 : 5-5 kesiti, hasar analizi, rölöve 1/100	197
Şekil C.41 : 6-6 kesiti, hasar analizi, rölöve 1/100	199
Şekil C.42 : Güneybatı cephesi, hasar analizi, rölöve 1/100	201
Şekil C.43 : Güneydoğu cephesi, hasar analizi, rölöve 1/100	203
Şekil C.44 : Kuzeybatı cephesi, hasar analizi, rölöve 1/100	205
Şekil C.45 : Kuzeydoğu cephesi, hasar analizi, rölöve 1/100	207
Şekil C.46 : Pencere detayları (PZ1, PZ2, PZ3, PZ8, PZ9, PZ10), rölöve 1/20	209
Şekil C.47 : Pencere detayları (P18), rölöve 1/20	211
Şekil C.48 : Pencere detayları (P14, P15, P16, P110, P111), rölöve 1/20	213
Şekil C.49 : Pencere detayları (P17, P19), rölöve 1/20	215
Şekil C.50 : Pencere detayları (P11, P13), rölöve 1/20	217
Şekil C.51 : Pencere detayları (P12), rölöve 1/20	219
Şekil C.52 : Kapı detayları (KZ1), rölöve 1/20	221
Şekil C.53 : Kapı detayları (...), rölöve 1/20	223
Şekil C.54 : Kapı detayları (KZ4, KZ11), rölöve 1/20	225
Şekil C.55 : Kapı detayları (...), rölöve 1/20	227
Şekil C.56 : Kapı detayları (K12, K13, K18), rölöve 1/20	229
Şekil C.57 : Ahşap bezemeler, rölöve 1/20	231
Şekil C.58 : Kabartma bezemeler, rölöve 1/20	233
Şekil C.59 : Vaziyet planı, restitüsyon 1/200	235
Şekil C.60 : Zemin kat planı, restitüsyon 1/100	237
Şekil C.61 : Birinci kat planı, restitüsyon 1/100	239
Şekil C.62 : Çatı planı, restitüsyon 1/100	241
Şekil C.63 : 1-1 kesiti, restitüsyon 1/100	243
Şekil C.64 : 2-2 kesiti, restitüsyon 1/100	245

Şekil C.65 : 3-3 kesiti, restitüsyon 1/100	247
Şekil C.66 : 6-6 kesiti, restitüsyon 1/100	249
Şekil C.67 : Güneybatı cephesi, restitüsyon 1/100.....	251
Şekil C.68 : Güneydoğu cephesi, restitüsyon 1/100.....	253
Şekil C.69 : Kuzeybatı cephesi, restitüsyon 1/100	255
Şekil C.70 : Kuzeydoğu cephesi, restitüsyon 1/100.....	257
Şekil C.71 : Zemin kat planı, müdahale, restorasyon 1/100.....	259
Şekil C.72 : Birinci kat planı, müdahale, restorasyon 1/100	261
Şekil C.73 : Çatı planı, müdahale, restorasyon 1/100	263
Şekil C.74 : 1-1 kesiti, müdahale, restorasyon 1/100.....	265
Şekil C.75 : 2-2 kesiti, müdahale, restorasyon 1/100.....	267
Şekil C.76 : 3-3 kesiti, müdahale, restorasyon 1/100.....	269
Şekil C.77 : 4-4 kesiti, müdahale, restorasyon 1/100.....	271
Şekil C.78 : 5-5 kesiti, müdahale, restorasyon 1/100.....	273
Şekil C.79 : 6-6 kesiti, müdahale, restorasyon 1/100.....	275
Şekil C.80 : Güneybatı cephesi, müdahale, restorasyon 1/100	277
Şekil C.81 : Güneydoğu cephesi, müdahale, restorasyon 1/100	279
Şekil C.82 : Kuzeybatı cephesi, müdahale, restorasyon 1/100.....	281
Şekil C.83 : Kuzeydoğu cephesi, müdahale, restorasyon 1/100.....	283
Şekil C.84 : Vaziyet planı, restorasyon 1/200	285
Şekil C.85 : Zemin kat planı, restorasyon 1/100	287
Şekil C.86 : Birinci kat planı, restorasyon 1/100	289
Şekil C.87 : Çatı planı, restorasyon 1/100.....	291
Şekil C.88 : 1-1 kesiti, restorasyon 1/100.....	293
Şekil C.89 : 2-2 kesiti, restorasyon 1/100.....	295
Şekil C.90 : 3-3 kesiti, restorasyon 1/100.....	297
Şekil C.91 : 6-6 kesiti, restorasyon 1/100.....	299
Şekil C.92 : Güneybatı cephesi, restorasyon 1/100.....	301
Şekil C.93 : Güneydoğu cephesi, restorasyon 1/100.....	303
Şekil C.94 : Kuzeybatı cephesi, restorasyon 1/100	305
Şekil C.95 : Kuzeydoğu cephesi, restorasyon 1/100	307

ERENKÖY GEZERYAN KÖŞKÜ RESTORASYON PROJESİ

ÖZET

20.yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edildiği düşünülen Gezeryan Köşkü; İstanbul'un Kadıköy İlçesi, 19 Mayıs Mahallesi'nde bulunmaktadır. Batı Eklektisizmi etkisinde Art Nouveau unsurlar içeren şale tarzı bir yapı olan köşk; aslen Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün bahçesinde yer almaktadır. II.Abdülhamit'in baş hafiyesi olan Kabasakal Mehmet Paşa'nın idam edilmesinin ardından Harem ve Selamlık Köşkleri, Tomik Gezeryan tarafından satın alınmıştır. Teze konu olan Gezeryan Köşkü; üzüm bağlarının yer aldığı bahçeye, iki köşkün arasına Tomik Gezeryan tarafından kız kardeşi için yaptırılmıştır. Ailenin Varlık Vergisi'nin ardından ticari hayatları sarsılıp Türkiye dışına göç etmesine kadar yazlık olarak kullanılan köşk, daha sonra el değiştirmiştir. Bir süre daha yazlık olarak kullanılan köşk; öğrenildiği üzere 1965 yılında Tinal Ailesi'nin mülkiyetine geçmesinin ardından kalorifer tesisatı eklenerek yaz-kış kullanılmaya başlanmıştır. Safvet Tinal ve kardeşinin vefatının ardından da, yapı uzun süre atıl halde kalmış, bu süreçte tahrip edilmiştir. Son olarak 1999 yılında Şişik İnşaat Ltd. tarafından satın alınan köşk, otopark olarak kiraya verilmiştir. Geniş bahçesinin oto yıkamacı ve otopark olarak kullanıldığı dönemde; yapının bahçe düzeni bozulmuş, yapı içerisindeki metal yapı elemanları ile bazı resimler satılmıştır. Otopark kullanımının sona ermesinin ardından bir süre boş kalan köşk, günümüzde halen daha aktif olarak kullanılmamaktadır.

Gezeryan Köşkü; Erenköy ve çevresinin geçirdiği yıkım-yapım süreçlerinde korunabilmiş nadir köşklere biridir. Sürekli bakımdan mahrum kalmış olması sebebiyle hasar görmüş olsa da, köşk özgünlüğünü ve bütünlüğünü koruyabilmiştir. Yapı; çevre sakinlerinin anlatımına göre boydan boya köşklere dolu olan Tüccarbaşı Sokağı üzerinde ayakta kalabilmiş tek köşk olması, özgünlüğünü koruyabilmesi ve de yapı içerisindeki tavan ve duvar resimleri ile döneminin mimarisini yansıtır olması nedeniyle teze konu olarak seçilmiştir.

Tez çalışması kapsamında; yapının mevcut durumu belgelenmiş, 1/50 ölçekli rölövesi hazırlanmıştır. Restitüsyon için yazılı-çizili herhangi bir kaynağa ulaşılamamış olsa da, çevre köşkler ve eski kullanıcılardan alınan bilgiler ışığında projesi tamamlanabilmiştir. Ardından, yapı için yeni bir işlev belirlenerek yapının yaşama katılması amaçlanmış, mevcut sorunlarına yönelik onarımlar ve yeni işlevine yönelik çağdaş donanım ile desteklenmesi amacıyla müdahale önerileri sunulmuştur.

THE RESTORATION PROJECT OF GEZERYAN PAVILION IN ERENKÖY

SUMMARY

Erenköy is a neighborhood that is full of pavilions which are succumbed by the apartment blocks. In the past, Erenköy is fullfilled with sumptuous or modest pavilions that had extensive vineyards and gardens. However, nowadays there are few pavilions which have spoiled gardens, out of touch with the environment and stucked upon high aparment buildings. In opposition to the lots of today's Erenköy pavilions, Gezeryan Pavilion with it's garden maintained it's integrity in spite of all wearing and lack of good care. Nevertheless, it is still facing the risk of getting lost between apartment blocks probably planned to be built in it's spacious garden. Therefore, Gezeryan Chalet is decided to be worked out for the thesis subject for its speciality for being one of the rare preserved unique values reflecting our historical civilization and it is worth to be discussed to be retrived for the future.

It is believed that, Gezeryan Pavilion had been built in the first quarter of the 20th century. According to historical sources Gezeryan Pavilion is located in Erenköy, although according to official records it is located in 19 May region. Both districts are located in the Kadıköy District. Kadıköy is located in Anatolian side of İstanbul and bordering Marmara Sea between Haydarpaşa and Bostancı bays. 19 May region which is located on the southeast part of Kadıköy, is founded by seperated from Kozyatağı region that is a part of Erenköy Township before 1991's. The pavilion is located in 172/1 layouts, 3123 blocks and 72 parcels. Although, according to records in the Board of Protection, the pavilion is located in 650 blocks and 72 parcels.

Gezeryan Pavilion is a chalet style building that is influenced by Western Eclecticism and contains elements of Art Nouveau. It is a two story wooden structure and located in a large garden. In the past, terrain of the Gezeryan Pavilion was located in the garden of the "Kabasakal Mehmet Paşa Pavilions". Kabasakal Mehmet Paşa was the primary sleuth of the Sultane Abdulhamit II and he had been executed during the 31 March rebellion. After the execution, Harem and Selamlık pavilions were purchased by Tomik Gezeryan. Tomik Gezeryan was a succesfull merchant who was import especially construction materials from European countries. Gezeryan Pavilion which is subject to thesis were built in the vineyards between Harem and Selamlık pavilions by Tomik Gezeryan for his sister. They used the pavilion as a summer house. Because of the "wealth tax" which was levied on the wealthy non-muslim citizens, commercial life of the Gezeryan family was shaken and they were forced to emigrate. Before the migration of the Gezeryan family, pavilion was sold. The mansion had still served as a summer house till it was sold to Tınaz family in 1965. In this period, the chalet was equipped with heaters and became suitable for whole year accomodation. The deaths of Safvet Tinal and his brother, the chalet was not used for a long and this period it was inactive and mostly ruined. Lastly, the pavilion was purchased by Sisik Construction company in 1999 and was rented to a car washer and auto parking. In this period the large garden was

spoilt and some valuable handmade paints and some metal equipments were missed. After this period, the chalet was left to its fate till present.

Gezeryan Pavilion, is one of the rare preserved pavilions during the demolition-construction processes that took place in Erenköy and around. Due to the damage that was caused by lack of care, the pavilion is maintaining it's originality and integrity. According to the explanation of local residents, Gezeryan Pavilion is the only pavilion on the Tüccarbaşı Street which packed with pavilions from start to end in the past. Additionally, Gezeryan Pavilion reflects the architectural features of the period with it's pictures on the walls and ceilings. As a result, due to all these mentioned reasons, Gezeryan Pavilion has been choosen as the subject of the thesis.

Within the scope of the thesis first of all; the current state of the structure documented, 1/50 scale survey began to be prepared. In the survey, plans, sections and elevations were drawing. Also, analysis of materials and analysis of deterioration were conducted on all drawings. After the analysis, deterioration of the structure are grouped under two main heading. First one describes the deterioration caused by natural factors. Second one describes the deterioration caused by people. Deteriorations that caused by people are divided into three headlines. These are abuse and interventions, abandonment and neglect, intentional destruction.

In the reconstituion stage, pavilion's original plan and elevations were surveyed. For the history and old drawings of the structure it was interviewed with the protection region Board, but nothing found. It is probably dismissed or has not been registered by the district office. Due to the lack of report, it could not be reached to the old documents. It could not reached to any written-drawn resources for determining the original state of building. Because of that, architectural styles and techniques in the time of Gezeryan Pavilion was built as well as nearby pavilions have been investigated. For understanding the archthitectural styles and techniques in the period of construction time, trends which were effective in the 19th century were examined. Also, nearby pavilions and same period constructed pavilions have been investigated in order to understand the regional features and construction techniques. Additionally it was interviewed with the people who have lived in the Gezeryan Pavilion. With the help of the formal registration records, it was getting contact with Gülşen Sabuncu who was the rental summer accomadater of the pavilion in 1965's. Her memories clearly gives informations about the pavilion and its neighbourhood. After 1965, she has been living in Kabasakal Mehmet Paşa's Selamlık pavilion by now. So that she has lots of knowledge about all the periods that the building was involved in especially the historical usage and structural maintenance. The proposal of the reconstition has been prepared with all these informations and the data that obtained from the structure itself.

In the restoration stage, it is purposed to eliminate the deteriorations, clenaning the unqualified adds that were depend on reconstition project and correction of unqualified interventions. By these, it was requested to discover the original structure and restore the Gezeryan Pavilion with an adaptive use. Gezeryan Pavilion is in good structural condition, but it has lost it's original appearance and layout diagram because of the unqualified additions and interventions. However, all interventions may be returned completely. In the thesis, interventions for restoration are grouped under five main heading. First one is cleaning which explains removing all unqualified adds and surface cleaning. Second one is consolidation. It contains the strengthening of the structural system, renovation of the materials, consolidation of

the ornaments and consolidation of the roof. Other headings are; the reintegration, reconstruction and modern hardware support. In the thesis, after the necessary interventions it is recommended to use in an adaptive use for public. In the adaptive use, it is suggested to use ground floor as a restaurant which is serving with the garden. Also first floor is requested to be arranged as a library which contains the books about Kadıköy and İstanbul.

As determined in the Venice Chart, Article 5 “*the conservation of monuments is always facilitated by making use of them for some socially useful purpose*”. Due to this statement the Gezeryan pavilion which was then used as a living house is projected to be a public building with social facilities. In accordance to this project, a qualified public library of unique books and artifacts subjecting Erenkoy and Kadıkoy district. By this way the people living around would have a chance to have a deeper knowledge about the history and social development throughout the years.

The beautiful large garden is also be considered. It is projected to be renovated to serve as a public place with its restaurant and cafe providing people to have a plenty much of enjoyable times to share together.

As a result of the recommended restoration project in this thesis figures out the Gezeryan pavilion as a strong bridge serving as interconnecting today’s and yesterday’s Erenkoy in a suitable appearance reflecting the characteristic structural and historical and also social manners. By this way letting us to think about our future in accordance in this respect to guide us in tending our historical values while determining today’s civilization affairs and contemporary.

1. GİRİŞ

Erenköy; apartmanlaşma sürecine yenik düşmüş köşklerin semtidir. Geçmişte geniş bağ ve bahçeler içerisinde kimi ihtişamlı kimi mütevazı köşklarle dolu olan semt, günümüzde yüksek apartmanlar arasında sıkışmış az sayıda köşke ev sahipliği yapmaktadır. Bahçe düzeni bozulmuş, çevre ile ilişkisi koparılmış, apartmanlar arasına sıkıştırılmış köşkların aksine Gezeryan Köşkü; bahçesi ile birlikte yılların getirdiği eskimeye ve bakımsızlığa rağmen bütünlüğünü koruyabilmiştir. Yine de bahçesinde yükselecek olan apartmanlar arasında kaybolma riski ile karşı karşıyadır. Bu sebeple, özgünlüğünü koruyabilmiş nadir Erenköy köşklarından biri olan Gezeryan Köşkü; kaybolmuş değerler arasında olmaması ve geleceğe özgün biçimiyle aktarılabilmesi için tez konusu olarak seçilmiş, uygun bir yeni işlev ile tekrar canlandırılması için bu tez hazırlanmıştır.

1.1 Amaç

Tez çalışmasının amacı; 20.yüzyılın başında inşa edilmiş olan Gezeryan Köşkü'nün tarihinin araştırılıp, mevcut durumunun belgelenmesi ve bakımsızlık nedeniyle günden güne bozulmakta olan yapının özgünlüğünün korunması, yeni bir işlev ile geleceğe aktarılabilmesidir.

1.2 Kapsam ve Yöntem

Tez, Gezeryan Köşkü'nün mevcut durumunu belgeyen rölöve, özgün durumunu ortaya koyan restitüsyon ile tespit edilen sorunlara ve önerilen yeni işleve yönelik çözüm üretmek amacını taşıyan restorasyon projelerini kapsamaktadır.

Yapının tarihçesi için Koruma Bölge Kurulu ile görüşülmüş, ancak yapının dosyasının arşivde bulunamamasından dolayı eski belgelere ulaşamamıştır. Özgün yapı hakkında bilgi alabilmek amacıyla; Tapu Müdürlüğü ile görüşülmüş, tapu kayıtları incelenmiş, yapıda bulunmuş olan kişiler ile bağlantı kurulmuştur.

Rölöve çalışması için aletli ve geleneksel ölçüm metotları bir arada kullanılmıştır. İlk önce plan, kesit ve cephelerin krokileri çıkarılmış, ardından ölçümler yapılmıştır. Plan çizimleri için üçgenleme yöntemi ile ölçüm yapılmış, yüksekliğin fazla olmasından dolayı cephe ve kesitlerin çizimi için total station kullanılmıştır. Güneybatı, güneydoğu ve kuzeydoğu cepheleri için teze konu olan köşkün bahçesinden yapılan nokta okumaları, kuzeybatı cephesinde Tüccarbaşı Sokağı'ndan yapılmıştır. Cephe ve kesit için nokta okumaları; kapı ve pencere boşlukları kullanılarak poligonların birbirine bağlanması yöntemi ile birleştirilmiştir. Yapının çatısının mahya noktaları görülemediğinden, görülebildiği kadarıyla total station ile okuma yapılmış, çevre binalardan çekilen fotoğraflar yardımı ile çatılar oturtulmuştur. Tavan ve duvarlarda bulunan kabartma bezemeler için kalıp alma imkanı olmadığından, total station noktaları yardımı ile ayarlanmış olan fotoğraflar kullanılarak çizilmiştir. Sondaj ve laboratuvarında analiz imkanı sınırlı olduğundan; malzeme ve hasar analizleri görülebildiği ve algılanabildiği kadarıyla çizimlere işlenmiştir.

Yapının özgün halinin tespit edilebilmesi için çok fazla yazılı-çizili kaynağa ulaşılamamış olsa da; yapının yapıldığı dönemin mimari üslubu, bölgesel özellikleri ve yapım teknikleri analogik olarak araştırılmıştır. Bu bağlamda çevredeki köşkler, özellikle Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü yapıları incelenmiş, yapıda bulunmuş, yaşamış kişiler ile görüşülmüştür. Ulaşılan bilgiler ile yapının kendisinden elde edilen veriler ışığında restitüsyon önerisi hazırlanmıştır.

Köşkün sürekliliğinin sağlanabilmesi, geleceğe aktarılabilmesi amacıyla mevcut bozulmalara yönelik bir takım müdahale önerileri getirilmiş, ayrıca bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda özgünlüğü ve tarihi korunarak “Kadıköy Kütüphanesi” olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmiştir.

2. KÖŞKÜN BULUNDUĞU SEMT: ERENKÖY VE KADIKÖY

2.1 Coğrafi Konum

Gezeryan Köşkü; Kadıköy İlçesi'ne bağlı bir semt olan Erenköy'de yer almaktadır. Resmi kayıtlara göre Gezeryan Köşkü; İstanbul İli, Kadıköy İlçesi, 19 Mayıs Mahallesi'nde bulunmaktadır. İstanbul'un Anadolu yakasında yer alan Kadıköy; Marmara Denizi kıyısında, Haydarpaşa Koyu ile Bostancı arasında bulunmaktadır. (Şekil A1, A2) İlçenin güneydoğusunda bulunan 19 Mayıs Mahallesi; 1991 yılında önceleri Erenköy Bucağı'na bağlı olan Kozyatağı Mahallesi'nden ayrılarak kurulmuştur. Ataşehir İlçesi ile kuzeydoğu yönünde komşu olan mahalle; kuzeybatısında Sahrayıcedid, batısında Erenköy, güneyinde Suadiye, güneydoğusunda ise Kozyatağı Mahallesi ile çevrilidir.

Şekil 2.1 : Kadıköy İlçesi Mahalleleri (www.kadikoy.bel.tr, 2014).

2.2 Tarihsel Gelişim

M.Ö.676 yılında ilk olarak Megaralıların yerleştiği, Halkedon olarak adlandırılan Kadıköy bölgesine; sonraki dönemlerde Traklar, İskitler, Yunanlılar, Romalılar,

Araplar, Haçlılar, Selçuk, Bizans ve Osmanlı Türkleri gelir. [1, s.444] “Haliç’ten evvel” anlamına gelen “Prokretis”de denen Halkedon; ilk kurulduğunda tüm bölgeye hakimdir, hatta çok sonraları bile Üsküdar, Kadıköyü’ne bağlı bir köydür [2, s.32]

Kadıköy semti; Bizans ve Osmanlı dönemlerinde hükümdarların sayfiye ve av yeridir. [2, s.32] İstanbul’un fethedildiği dönemde Kadıköy; bugünkü çarşı civarında toplanmış köy görünümüne bir kasabadır ve burada çoğunluğu tarım ve balıkçılıkla uğraşan yoksul Rumlar yaşamaktadır. Fetihten sonra uzun bir süre Türk nüfusunun rağbet etmediği Kadıköy’de ilk Türk mahalleleri günümüzde Osman Ağa Camii’nin bulunduğu çevrede gelişir. [3, s.332] I.Ahmet zamanında yaptırılan caminin bulunduğu yerde; II.Mehmet’in Fetih sonrası Halkedon’u arpalık olarak verdiği Hızır Bey’in yaptırdığı bir mescit olduğu ve ilk Türk yerleşmesinin bu mescit etrafında başladığı bilinmektedir. [2, s.38] Evliya Çelebi; IV.Murat zamanında Kadıköyü’nde 600 kadar bağ bulunduğunu belirtmektedir. Yeldeğirmeni’ndeki büyük sarayların ve yeldeğirmenlerinin bölgeyi İstanbullular için cazip hale getirdiğini, yaz aylarında bölgede eğlenceler düzenlendiğini, halkın bağlarda eğlendiğini aktarır. [2, s.33]

16.yüzyıl sonlarında III.Murat’ın yöre nüfusunun artırılmasına yönelik çalışmalarına rağmen, 18.yüzyıla ait kaynaklardan öğrenildiği üzere; Kadıköy’de bu yüzyılda da çoğu balıkçılıkla uğraşan Rum aileler ikamet etmekte, daha içerilerde Merdivenköy, Erenköy ve İçerenköy taraflarında bağ, bahçe tarımıyla geçinen ve önemli bir Türk nüfusa sahip olan köyler bulunmaktadır. [3, s.332] Ayrıca 18.yüzyılda Sarkis Tıbir’in aktardığı üzere, o zamana kadar Türk ve Rumların yaşadığı Kadıköy’e Ermeniler de yerleşmeye başlamıştır. [4, s.285]

19.yüzyılın ortalarında merkezde yer alan Osman Ağa, Kızıltoprak taraflarındaki Tuğlacı, Moda’daki Cafer Ağa ve Koşuyolu ile Selimiye’ye kadar geniş bir alanı kaplayan İbrahim Ağa mahallelerine; artan nüfusun etkisi ile 1860’da mahalle niteliği kazanan Merdivenköy, Erenköy ve Erenköy’den ayrılarak İçerenköy de katılır. Moda çevresinde varlıklı Levanten ve Gayrimüslimler’in yaşadığı 1860’da; Abdülmecit’in Acıbadem’e yaptığı bir ziyaret sonrası bölgede devrin önde gelenlerince cami, çeşme ve köşkler yaptırılmaya başlanır. [3, s.333] Bölgeye ulaşım olanaklarının da artmasıyla bu yüzyıl sonunda Kadıköy ve çevresi hızla gelişmeye başlar. [3, s.332]

“93 Harbi” olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında İstanbul’a gelen göçmen kabilelerden bir kısmının demiryolu hattının çevresine yerleştirilmesi de Kadıköy banliyölerinin nüfuslandırılmasında etkili olur. Gelen kabileler Hasanpaşa ve Göztepe’de demiryolunun kuzeyine yerleştirilirler. Ardından, Balkan Savaşı sonrasında da göçmenler yine Göztepe bölgesine yerleştirilir. Göçmenlerin yerleştirilmesi sonucu; hat boyunca yer alan istasyon çevrelerindeki yerleşmelerde ve iç kısımlardaki köylerde yavaş yavaş çarşı şeklini alan çekirdekler oluşmaya başlar. [3, s.334]

19.yüzyıl sonlarında Göztepe, Erenköy ve Bostancı çevresinde, II.Abdülhamid döneminin (1876-1909) önde gelen devlet görevlilerinin geniş bahçeler içerisinde köşkler yaptırdığı, Fenerbahçe’ye doğru da varlıklı Levanten ve Gayrimüslimler’in geniş araziler satın alarak sayfiye amaçlı köşkler inşa ettirdikleri görülür. [3, s.334] Kaynaklar, bu dönemde; Kadıköy’de bir Meclis-i Vükelâ (Bakanlar Kurulu) kuracak kadar vezir ve nazırın toplandığını belirtmektedir. [5, s.127]

Kadıköy; Cumhuriyet’e kadar devam eden oldukça renkli bir nüfus yapısına sahip olmuştur. Bu konuda karşılaşılan ilk ayrıntılı resmi veri olan 1882 nüfus sayımına göre Kadıköy’de Müslüman nüfusun yanı sıra; Rumlar, Ermeniler, Katolik-Latin-Protestanlar, Bulgarlar ve Museviler de bulunmaktadır. Kadıköy bu tarihte Büyükdere, Yeniköy ve Beşiktaş’tan sonra Müslüman nüfusun en düşük orana sahip olduğu yerleşmedir. [3, s.335]

1930 yılında ilçe olan Kadıköy’ün Erenköy ve Kızıltoprak olmak üzere iki bucağı bulunmaktadır. [3, s.336] 1954 yılına gelindiğinde Kadıköy; Merkez (Caferağa, Osmanağa, Rasimpaşa, Hasanpaşa mahalleleri), Erenköy (Yenisahra, Suadiye, Bostancı, Kozyatağı, İçerenköy, Küçükbakkal Köyü mahalleleri) ve Kızıltoprak (Zühtüpaşa-Tuğlacı, Göztepe-Merdivenköy mahalleleri) olmak üzere üç bucaktan oluşmaktadır. [1, s.444]

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren, yaşanan göçler ve apartmanlaşma süreci sonucunda Kadıköy ve çevresinde nüfus hızlı bir şekilde artar. [3, s.338] 1940 yılında 57,901 olan nüfus; 1970 yılında 241,593’e, 2007 yılında ise 744,670’e ulaşır. 2009 yılında E-5 karayolunun kuzeyinde kalan mahallelerin Ataşehir adıyla ilçe

yapılıp Kadıköy'den ayrılmasının ardından 2010 yılında yapılan sayıma göre nüfus 532,835'e gerilemiş gözüktse de; nüfus yoğunluğu artmaya devam etmiştir. [6]

Günümüz Kadıköy'ü; genel olarak İstanbul'un orta ve üst gelir gruplarının ikamet ettiği konut alanı kimliğini sürdürmektedir. [3, s.339] İlçedeki basilica ekonomik etkinlik; Kadıköy Çarşısı, Altıyol ile Bahariye Caddesi ve Bağdat Caddesi çevrelerinde yoğun olmak üzere ticarettir. [6]

Kadıköy; tüm semt ve mahalleleriyle ancak 19.yüzyılda sürekli iskan sahası haline gelip İstanbul kenti ile bütünleşebildiğinden, şehrin diğer semtlerine nazaran daha genç bir yerleşme olarak kabul edilse de; geçmiş Konstantinopolis'in kuruluş efsanelerinden de öğrenildiği üzere İstanbul'dan çok daha eskilere uzanmaktadır. [3, s.330]

Tarih içerisinde Halkedonya, Prokeratis, Körler Şehri, Gazi Köyü adlarıyla anılan Kadıköy'ün günümüzdeki adına ilişkin Hadikat'ül Cevâmi adlı eserde Osman Ağa Camii anlatılırken; *“Bu camii şerifin yerinde iptidadan Kadı Mehmet Efendi nam sahib-i hayrın mescidi olup hâlâ karye-i mezburenin şöhreti müşarünileyhin şöhretiyle meşhurdur”* denmektedir. [7, s.657]

2.2.1 Prehistorik dönem

İstanbul ve çevresinin bilinen en eski Neolitik kültürü olan, adını bulunduğu bölgeden alan Fikirtepe Kültürü; Kadıköy bölgesinin tarih öncesine ait en önemli yerleşme alanıdır. [3, s.329] Olasılıkla I.Troya öncesine ve M.Ö.4000'den 3000'e geçiş dönemine ait olan Fikirtepe yerleşmesi; gene aynı kültüre ait olan Pendik-Kaynarca yerleşmesi ile birlikte 1907 yılında Bağdat Demiryolu'nun yapımı esnasında bulunmuş, 1950'lerde de İçerenköy'de bu kültüre ait bir buluntu yeri saptanmıştır. [8, s.4]

Çeşitli kaynaklarda Harhadon adıyla anılan ticaret kolonisi, M.Ö.1000 yılları civarında Fenikeliler tarafından Fikirtepe'de oluşturulur. [3, s.329] Harhadon'un kuruluşundan daha sonra, bu ilk yerleşmenin karşısında, Moda Burnu ile Yoğurtçu arasında ikinci bir yerleşme daha oluşur. Bazı kaynaklar Halkedon'un Fenikeliler tarafından Harhadon'un devamı olarak kurulmuş bir yerleşme olduğunu belirtirken, kimi kaynaklar bu yerleşmenin M.Ö.680'de Trakya üzerinden gelen Megaralılar

tarafından kurulduğunu belirtmektedir. [9, s.3885] Kısa sürede Kocaeli Yarımadası üzerinde Gebze'ye kadar uzanan bir devletin merkezi haline gelen Halkedon; M.Ö.7.yüzyılda gene Megaralılar tarafından Sarayburnu'nda Bizantion'un kurulmasının ardından önemini yitirmeye başlamıştır. [3, s.329]

M.Ö.133'te Britanya ve Pontus Kralı Mithradates tarafından ele geçirilen Halkedon; kısa süre sonra Bergama Devleti'nin, M.Ö.74'te de Roma'nın hakimiyetine girmiştir. [3, s.330]

2.2.2 Osmanlı öncesi dönem

Roma egemenliğine giren Bizantion'un önemi gün geçtikçe artarken, çevredeki diğer yerleşmeler gibi Halkedon da geri plana düşer. M.S.4.yüzyılda önemi gittikçe azalan bir yerleşme olarak varlığını sürdürür. Konstantinus'un, başkenti; Roma'dan Marmara kıyılarına taşıma kararı bölgenin kaderini tümüyle değiştirir. Bir efsaneye göre Konstantinus başkent olarak önce Halkedon'u seçer. Ancak, şehrin imarı için inşaat faaliyetleri başlarken iki kartal gelerek inşaat halatlarını işçilerin elinden alıp Bizantion'a taşırlar. Bu olay sonrası yeni başkent in Bizantion'a kurulmasına karar verilir ve Bizantion'un özellikle Konstantinopolis adını almasıyla dünya şehri kariyeri başlarken, Halkedon'un da çöküş süreci başlar. [3, s.330]

Bizans dönemi boyunca Konstantinopolis karşısında yavaş bir gerileme dönemi yaşayan Halkedon; bu dönemde kentsel karakterini kaybederek küçülür ve çevresiyle birlikte sayfiye ve tarımsal özellikleri öne çıkan bir kasabaya dönüşür. [3, s.331] Ortaçağ'da Halkedon çevresi; Bizans İmparatorları ve yöneticilerinin rağbet ettikleri seçkin bir sayfiye; şarap, meyve ve sebzeleriyle ünlü; bağ, bahçe ve bostanlarla kaplı bir yerleşime dönüşmüştür. [3, s.331]

Ortaçağ Halkedon'undan günümüze fiziksel bir iz ulaşamamıştır. Halkedon'un şehir surları Bizans İmparatoru Valens tarafından yıktırılarak, taşlarıyla Bozdoğan Kemerini yaptırılır. I.Theodosius da çeşitli tapınakları, taşlarını başkentteki kamu inşaatlarında kullanılmak üzere yıkar. Kalan taşlardan bir kısmı ise; I.Süleyman döneminde Süleymaniye ve Mihrimah Sultan Camileri'nin yapımında kullanılır. [3, s. 330]

616'da Sasaniler tarafından ele geçirilen Halkedon, 668'de Emevî, 718'de Abbasi ordularınca kuşatılır. [3, s.331] Bir kaynakta; *"İran cihangiri zamanında burası*

harab edildi. Mitridat muhasara etti. Gotlar çiğnedi. En sonunda Jülyen Aposto; eski eserlerin sonunu da öyle bir mahvediş etti ki, Hüsrev zamanında İraniler tekrar oraya gelince harab edecek birşey bulamadılar” denmektedir. [2, s.33] Bu söylemden anlaşıldığı üzere; Sasani hükümdarı Hüsrev 616’da Halkedon’a geldiğinde; şehir harap edilmiş, yakılıp yıkılmış durumdadır.

1080’de kısa süre için Kutalmış oğlu Süleyman Şah tarafından Anadolu Selçuklu topraklarına katılan Halkedon çevresi; 14.yüzyıldan başlayarak Osmanlı akınlarına sahne olur. [3, s.331]

2.2.3 Osmanlı dönemi

1352-1353’te büyük ölçüde Osmanlı yönetimine giren Halkedon ve çevresi; askeri ilerlemeyi pekiştirecek toplumsal ve kültürel bir taban yaratma uğraşına giren Osmanlı’nın; Geyikli Baba’nın öğrencilerinden Eren Baba, Gözcü Baba, Kartal Baba gibi savaşçı din adamları ve öğrencilerini yerleştirdikleri tekkeleri kurdukları bir bölge haline gelir. [3, s.331]

Osmanlı döneminde Kadıköy çevresi; üst düzey yöneticilerin rağbet ettiği gözde bir sayfiye ve mesire yeri olmaya devam ederken, aynı zamanda önemli bir tarımsal üretim alanı olma özelliğini de sürdürmektedir. Bölge; İstanbul’un meyve ve sebze ihtiyacının bir kısmını karşılar, İstanbul için süt, peynir ve yağ üreten mandıraları da barındırmaktadır. [3, s.332] 1540 yılında İstanbul’u ziyaret eden Fransız gezgin Pierre Gyllius bölgeyi; “*Kadıköy artık bir köydür*” sözleriyle tanımlamıştır. [10]

18.yüzyılda özellikle Lale Devri’nde Kadıköy ve çevresinin, mesire yeri olarak önemi artar. 1766 tarihli Kauffer Haritası’na göre Kadıköy çevresi; bugünkü İskele ve Çarşı çevresinde az çok gelişmiş bir yapı adası, İbrahimağa’ya doğru mezarlıklar, çevrede ise geniş bağ ve bostanlardan oluşmaktadır. 1782’de Kızıltoprak’ta kurulan tuğla atölyesinin ardından bölgede tuğlacılık başlar. [3, s.332]

19.yüzyıla gelindiğinde Kadıköy ve çevresi, yüzyıl başındaki merkez mahalle büyüklüğünü korumakta, çevrede ise temel karakteri mevsimlik kullanımlar oluşturmaktadır. 19.yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Kadıköy ve çevresinde; şehir içi vapur işletmeciliğinin ve de Haydarpaşa-İzmit Demiryolu’nun etkisi ile kararlı bir gelişme gözlenmektedir. [3, s.332] 1857’de İstanbul ile Anadolu yakası

arasında başlayan düzenli vapur seferleri; şehrin uzak banliyöleri olarak o güne dek şehir yaşantısından soyutlanmış olan Üsküdar, Kadıköy, Adalar ve Boğaziçi köyleri gibi denizaşırı banliyölerinin şehir merkezi ile bütünleşmesini sağlamıştır. 1873’de tek hat olarak hizmete giren demiryolu; bölgedeki yerleşmenin önce hat boyunca istasyon çevresinde noktasal olarak başlamasına, ardından bölgenin kalabalıklaşmasına neden olurken, çevredeki bağ, bahçe ve bostanlar yavaş yavaş iskan edilmeye başlanır. 1860’da Abdülmecit’in bölgeye yaptığı ziyaretin ardından devrin önde gelenleri bölgede cami, çeşme ve köşkler yaptırmaya başlar. [3, s.333] 19.yüzyıl sonlarında Moda çevresinde Levanten ve Gayrimüslim nüfus ikamet ederken; Göztepe, Bostancı ve Erenköy çevresinde de II.Abdülhamit döneminin önde gelenlerince geniş araziler içerisinde köşkler yaptırılır. [3, s.334]

II.Abdülhamit dönemi (1876-1909) Kadıköy banliyölerinin daha da geliştiği bir dönem olmuştur. Önde gelen devlet görevlilerince tercih edilen Kadıköy banliyöleri; varlıklı Levanten ve Gayrimüslin burjuvazisinin de rağbet ettiği yerler olarak; 1892’de Haydarpaşa Gazhanesi’nin yapılmasıyla havagazına, 1894’te de şehir şebeke suyuna kavuşur. [3, s.335] Gene bu dönemde bugünkü İstanbul görünümünde halen etkisi olan özellikle ulaşım ile alakalı 1908’de Alman mimar H.Cuno tarafından inşa edilen Haydarpaşa Garı gibi büyük yapılar da yapılmıştır. [11, s.79]

Seyr-i Sefain İdaresi’nin 1911 güz tarifesine göre Köprü’den Haydarpaşa ve Kadıköy’e günde 22, Moda, Kalamış ve Fenerbahçe’ye 6 sefer yapılmaktadır. Sefer sayısının fazlalığı sayesinde 20.yüzyıl başlarında Kadıköy sayfiye yeri olma özelliğinin yanı sıra İstanbul ile konut-işyeri ilişkisine girmiş ve yaz-kış oturulan bir yerleşmeye dönüşmüştür. [3, s.335]

Cumhuriyet arifesinde Kadıköy’ün İstanbul’un en gelişmiş semtlerinden biri olduğu söylenebilir. O dönem için İstanbul’un birçok semtinde olmayan kamu ve altyapı hizmetlerinin Kadıköy’de sağlanmış olduğu, yangın gibi İstanbul’un büyük kısmını tehdit ve tahrip eden bir afetin Kadıköy’ü pek az etkilediği görülür. Yerleşmenin ağırlıklı olarak kagir yapılardan oluşması, oldukça planlı bir gelişme ile araba ulaşımına elverişli, doğrusal sokakların açılmış olması ve geniş araziler içerisindeki köşklere oluşan seyrek bir yerleşme dokusunun; büyük yangınların Kadıköy’de daha nadir görülüp, daha az tahripkar olmasının en önemli nedeni olduğu söylenebilir. [3, s.335]

2.2.4 Cumhuriyet dönemi

Cumhuriyet'in başlarında Kadıköy'ün mekansal yapısında Osmanlı dönemine göre büyük farklılıklar görülmektedir. 1930'da ilçe olan Kadıköy'de, Cumhuriyet'in ilanından 10 yıl sonra kuzeyde Yeldeğirmeni'nden, güneyde Moda Burnu'na kadar olan alan artık hemen hemen dolmuş, banliyölerinde ise Osmanlı'nın son döneminden beri yaz-kış kullanılmakta olan geniş bahçeler içerisindeki köşklar oluşturduğu sayfiye karakteri devam etmiştir. [3, s.336] Bu dönemde; Mütareke yıllarında İstanbul hayatına katılanların ve Beyaz Rusların tanıttığı plajların; banliyölerin sayfiye karakterlerini korumalarında önemli bir etken olduğu söylenebilir. Kadıköy sahillerinde ortaya çıkan ve tüm İstanbullular tarafından sevilen plajlar, deniz kirliliğinin ortaya çıktığı 1970'lere kadar çok rağbet görmüş, varlıklarını sahil dolgularının yapıldığı 1980'lerin ortalarına kadar sürdürebilmişlerdir. Plajların rağbet gördüğü yıllar içerisinde banliyölerdeki yerleşmeler denize daha çok yönelmiş ve kıyı kesimlerde yer alan bağ ve bostanlar köşklarle dolmuştur. [3, s.336]

Cumhuriyet ile birlikte Kadıköy, bazı modern kentsel hizmetlerden de faydalanmaya başlamıştır. Bunlar 1928'de gelen elektrik ile 1927'de şirket olarak oluşturulup ilk seferine 1928'de Üsküdar-Kısıklı arasında başlayan tramvaydır. Üsküdar-Haydarpaşa arasında 1929'da açılan ilk hattı, 29 ekim 1934'te açılan Haydarpaşa-Altıyol-Kadıköy(iskele) ile Kadıköy-Altıyol-Kızıltoprak-İhlamur-Feneryolu-Suadiye-Bostancı hatları izlemiştir. [3, s.336]

1940'lara gelindiğinde Kadıköy'de; 1960'lı yıllara kadar sürecek olan, özellikle banliyölerdeki ahşap köşkların yıkılarak yerlerine betonarme villaların yapıldığı bir süreç başlar. [3, s.337] 1950'li yıllarda ise tüm İstanbul gibi Kadıköy'ün de yaşantısını ve çehresini etkileyen iki yıkıcı oluşum vardır. Bunlardan ilki; Türkiye'nin girmekte olduğu hızlı kentleşme sürecinde köyden kente yaşanan göç sebebi ile oluşmaya başlayan gecekondu mahalleleridir. Kadıköy'deki ilk gecekondu; 20.yüzyılın başlarına kadar eğlence ve gezinti yeri olan Fikirtepe'nin çevresinde, 1950'nin ikinci yarısında ortaya çıkar. Bir diğer yıkıcı faaliyet ise Menderes operasyonlarıdır. Bu operasyonlar her ne kadar Avrupa yakasında daha çok uygulanmışsa da, Kadıköy'de de bir dizi yeni yol açılması ya da yol genişletilmesi türünden imar uygulamaları yapılır. 1950'li yıllar; bu olumsuzluklara

rağmen, Kadıköy ve çevresinde az yoğun, müstakil ve yer yer bahçeli yapılaşma türünün devam ettiği bir dönem olsa da, 1960'larda Kadıköy'ün özgün karakterini oluşturan bu mekansal yapı bozulur. [3, s.337]

1965 yılı ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu ile ülkenin tümünde olduğu gibi Kadıköy'de de az yoğunluklu yerleşim düzeni; çok katlı apartmanlarla dolarak kalabalık bir yerleşim düzenine dönüşmeye başlar. Kadıköy'de bu süreci hızlandıran farklı faktörler de bulunmaktadır. 1955 ve 1966 yıllarında yapılan planlamalarla Maltepe, Pendik, Kartal ve Tuzla kesimlerinin sanayi kullanımına açılması ve bu bölgelerde çalışanların önemli bir kısmının Kadıköy ve çevresine yerleşmek istemesi; nüfus ve konut talebinin artmasına neden olmuştur. Ayrıca 1972 tarihli Bostancı-Erenköy Bölgeleme İmar Planı ile Kızıltoprak-Bostancı arasında yapı yoğunluklarının artırılması ve de 1973'de hizmete giren Boğaziçi Köprüsü ve çevre yolunun Kadıköy ve çevresini cazip bir konut bölgesi haline getirmesi de bu süreci hızlandıran faktörlerdendir. Tüm bunların etkisiyle başlatılan ve Kadıköy'de günümüze uzanan bir yıkım-yapım sürecinin sonucunda; az katlı, müstakil ve Kızıltoprak-Bostancı arasında çoğunlukla bahçeli evlerden oluşan özgün yerleşme dokusu; 20 yıl gibi bir sürede hemen hemen tümüyle yok edilir ve bölge sayfiye görünümünden uzaklaşır. Bu değişim sürecinin tetiklediği nüfus artışının etkisiyle Kadıköy; konut ve tarım bölgesi olmaktan çıkar, özellikle 1960'lar sonrası bölgede ticaret ve hizmet sektörlerinin yoğunlaşması ile eski semt merkezi özelliklerini de yitirir. [3, s.338]

1984'de Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 sayılı kanunla Kadıköy, ilçe belediyesi haline gelir. 1980'lerden itibaren metropolitan şehirlerin geniş parasal kaynaklarla desteklenmesi sonucu gerçekleştirilen gösterişli yatırımlar Kadıköy'de de karşımıza çıkar. Denizin doldurulması, sahil yolunun açılması, yat limanı inşası, yaya yolu düzenlemeleri gibi projelerle bölgenin görünümü daha da değişir. 1985'te kabul edilen 3194 sayılı İmar Kanunu ile bir parselde birden fazla yapı yapılmasının mümkün hale gelmesi ile Kadıköy banliyölerinde apartmanlaşma sürecinde ayakta kalmayı başaraabilmiş az sayıdaki köşklerin de bahçeleri apartmanlarla dolmaya başlar. [3, s.338] 18 Şubat 2005 tarih ve 381 sayılı Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı ile bölgedeki emsalin 2,07'ye çıkarılması yeni bir inşaat sürecini başlatır. 2005'e dek ulaşabilmiş zaten az sayıdaki köşklerin de

bahçeleri yüksek apartmanlarla dolar. Böylelikle; bölgede tek tük kalan köşkler yıkılmaktan kurtulabilmiş olsalar da yörenin tamamının mekansal bütünlüğü kaybolur. Bölge; en son 1 Haziran 2013 tarih ve 28664 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile emsal tanımının içeriğinde yapılan değişiklikler, inşaat alanında m² bazında artışa imkan verdiğinden, yeni bir yıkım-yapım sürecine girmiştir. Bu sefer yıkılıp yapılanlar köşkler değil, apartmanlar olur.

Günümüzde Kadıköy Çarşısı ve Yeldeğirmeni; kentsel dokusu korunacak kentsel alanlar olarak SİT alanı kapsamındadır. İlçede yer yer tescillenerek koruma altına alınmış bazı köşkler bulunsa da bölge eski kimliğinden ve görünümünden oldukça uzaktadır. Adnan Giz bu durumu şöyle dile getirir: *“Eski bir efsanede, Kadıköy ‘Körler Şehri’ diye anılır. Güya İstanbul’dan önce Kadıköy’e şehir kuranlara, İstanbul yakasının güzelliğini görmedikleri için körler denmiştir. Bugün hatiflere kimse inanmaz ama bu geleceği bilişte 2000 yıl sonra ortaya çıkan bir gerçek var: Günümüzün Kadıköy’ü, şehirciliğe ve estetiğe sırtını çevirerek bu çirkin taş yığınlarının yapılmasına izin veren körlerle, çıkardan başka bir şey düşünmeyen açığözlerin kurbanı olmuştur.”* [4, s.5]

3. GEZERYAN KÖŞKÜ

Yapının özgün halinin tespiti için yeteri kadar yazılı-çizili kaynağa ulaşamamış olması nedeniyle Gezeryan Köşkü'nün inşa edildiği dönemdeki mimari üslup ve teknikler ile yakın çevredeki köşkler araştırılmıştır. Döneminin üslubu ve yapım tekniklerinin araştırılması amacıyla; 19.yüzyılda etkili olan akımlar irdelenmiştir. Ayrıca bölgesel özelliklerin ve yapım tekniklerinin anlaşılabilmesi amacıyla; aynı dönemde inşa edilmiş köşkler ile yakın çevredeki köşkler incelenmiştir.

3.1 19.ve 20. Yüzyılda Osmanlı Mimarisini Etkileyen Akımlar

Tarihi, İstanbul'un kuruluşundan önceye dayanan Erenköy ve çevresi; Osmanlı döneminde özellikle II.Abdülhamit döneminde ileri gelen devlet adamlarınca rağbet görmüş; çok sayıda köşklerle dolmuştur. Osmanlı'nın son döneminde yapılmış olan bu köşkler dönemin mimari izlerini, dolayısıyla batı izlerini taşımaktadır.

20.yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülen Gezeryan Köşkü de çevredeki birçok köşk gibi dönemin mimari etkileşimlerini yansıtmaktadır. Eldem'in "Erenköy evleri tipi" olarak tanımladığı ve Abdülaziz dönemindeki ciddi ve fantezisz evlere tepki olarak bol ahşap bezemeli olarak tarif ettiği köşklere [12, s.31] biri olan Gezeryan Köşkü; Batı Eklektisizmi etkisinde Art Nouveau unsurlar içeren, şale tarzı bir yapıdır. Fransızca "chalet" sözcüğünden gelen "şale"; İsviçre tarzında ahşap, yüksek ve ileriye doğru taşkın geniş saçaklı ve açık balkonlu evler için kullanılmaktadır. [13, s.1862] II.Abdülhamit'in genellikle Yıldız Sarayı'nın bahçesinde inşa ettirdiği ahşap köşkler aracılığıyla mimarimize girdiği düşünülmektedir. [14, s.132] Köşkün mimarisinin anlaşılabilmesi amacıyla, Osmanlı mimarisindeki Batı etkisinin tarihi incelenmiştir.

Osmanlı mimarisinde ilk Batılı etkiler, Lale Devri'nde (1718-1730); Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Paris gezisi sonrası Fransa kaynaklı bezeme öğelerinin ithali ile başlamıştır. [15, s.4-5] Araştırmacılara göre 18.yüzyıl Osmanlı'nın batıya açılma dönemidir. Eyice bu yüzyılı; "klasik devir denilen eski geleneklere sıkı sıkıya bağlı zevkin hakimiyetinin zayıflamaya ve gerilemeğe başladığı devir" olarak

tanımlamakta [16, s.24], birçok araştırmacı da bu yüzyılda konutlarda Batılı biçimlerin daha çok bezemede görüldüğü, yapıların plan ve cephelerinde ise geleneksel formların terk edilmediğini belirtmektedir [8, s.18] Genel anlamda; 18.yüzyılda Batılı akımlar, geleneksel mimari anlayışla bir sentez içerisinde kullanılmış, kimlik değişiminden ziyade yeni bir düzenleme olarak mimariye dahil edilmiştir. [17, s.146]

Osmanlı mimarisinde görülen ilk Batılı üsluplar Barok ve Rokoko'dur. [17, s.176] Kuban; Türkiye'de Barok'un, Batı'daki tarihi gelişiminin aksine, Rokoko bezeme motiflerinin ithali ile başlayan bir sanat üslubunun ardından mimariye girdiğini belirtmektedir. [18, s.61] Eldem; 18.yüzyılın ikinci çeyreğinde genelleşmiş olan Rokoko bezemenin Osmanlı yorumunun kendine özgü olduğunu, yerel sanatçı ve ustaların bu yeni üslubu kısa sürede benimseyerek yerli geleneklerle bir arada yorumladığını belirtmektedir. [8, s.19]

Kuban; Rokoko gibi Barok üslubun da Osmanlı mimarisine bir taklit olarak değil, Osmanlı kimliğini taşıyan yeni bir yaklaşım olarak yerleştiğini belirtmektedir.[16, s.26]

18.yüzyılda Rokoko ve Barok ile bezeme programında değişikliğe giren Osmanlı mimarisine eklenen bir diğer olgu da duvar resimleridir. Yüzyılın sonlarına doğru, iç duvarlarda alçı ile sıvanmış yüzeylerde manzara, çiçek ve meyvalar gibi çeşitli resimlerin yer almaya başladığı görülmektedir. [15, s.11]

19.yüzyılda mimarlık; Batılı eğilimlerin etkinlik alanı olmayı sürdürmüştür. [15, s.19] Denel; 19.yüzyıl başlarında, önceleri süsleme ile mimariye giren batılı motif ve biçimlerin artık yapıya ek olmaktan çıkıp, tasarımın kendi ögesi olarak kullanılmaya başladığını belirtmektedir. [17, s.154] Ciner de; 1890-1925 yılları arasında yapılmış olan İstanbul ahşap konutlarında, bezemenin Batılı öğeler eşliğinde dış yüzeylerde yoğunlaştığını ve Batılaşma dönemi öncesindeki yalınlık ve işlevselliğin terk edildiğini belirtmektedir. [15, s.77]

19.yüzyılda artmış olan Batı etkisi ile geleneksel Türk evinin de karakteri değişmiştir. Birçok işleve birden yanıt verebilen odalar, bu yüzyılda yerlerini belirli işlevlere sahip, tefriş ve dekoruyla da bunu yansıtan tekil bölümlere bırakmıştır. [8, s.19] Eldem; bu yüzyılda koridorların ve değerlendirilen merdiven sofalarının da planlara dahil edildiğini belirtmektedir. [8, s.20]

19.yüzyıl başlarında Osmanlı mimarisinde Barok ve Rokoko'nun yanı sıra etkili olan bir diğer akım da Ampir'dir. [8, s.21] Ciner; gerek geleneksel cephelerle, gerek yapım yöntemleri ve malzeme, gerekse biçimlerin geometric bir kurguyu desteklemesi yönünden Ampir üslubun mimariye ilk girişinden itibaren benimsendiğini ve uygulandığını belirtmektedir. [15, s.20]

Kuban, 19.yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da etkili olan akımların bir süre sonra ülkemizde de görülmeye başlandığını belirtmekte; Ciner ise bu dönemi “bu döneme kadar geleneksel mimari anlayış içinde yorumlanan ve özgün bir görünüme sahip olan Rokoko, Barok ve Ampir; yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerlerini aynen kopyalanan Batılı Seçmeci (Eklektik) üsluplara bırakır” sözleri ile tanımlamaktadır. [8, s.21] Eklektik anlayışının yanı sıra Barok, Rokoko ve Ampir üslupları da kullanılmaya devam edilmiştir. Bu yüzyıldan itibaren karşılaşılan bir diğer üslup da Uzakdoğu ile Doğu ve Batı İslam ülkelerinin mimari izlerini taşıyan Oryantalizm'dir. [8, s.22]

19.yüzyılın ikinci yarısı aynı zamanda tıpkı Avrupa'da da olduğu gibi Osmanlı'da da önceki devirlerin mimarilerinin de yeniden canlandığı bir dönemdir. [8, s.21] Seçmeci üsluplara karşı çıkan neo-Klasik üslup; Osmanlı Devleti'nin resmi üslubu olarak birçok örnek vermiştir ve neo-Klasik yapılarda milli kaynaklara dönme isteği göze çarpmaktadır. [19, s.5]

20.yüzyıl başı sanat ortamında çok kısa süren yaşamına karşın uluslararası nitelik kazanmış olan Art Nouveau, Osmanlı mimarisine de girmiştir. Ciner, seçmeci mimarlık anlayışının uzun süren egemenliğinden sonra Art Nouveau'yu sanatların çağdaş birleşimini gerçekleştirmesi açısından bir akım olarak nitelendirmektedir. [15, s.37] Kuban, Art Nouveau bezemenin Türkiye'de tutunmasına makul bir neden olarak, zaten pekişmiş bir beğeniye uygun oluşunu göstermekte, Lale devrinden itibaren mimariye giren ve yerel sanatçıların yorumlarıyla hayat bulan Rokoko ve Barok bezemenin Art nouveau üslubuna ait floreal çizginin kabulüne giden yolu açtığını belirtmektedir. [20, s.183-184]

20.yüzyıla gelindiğinde Anadolu'da çok da geçerli olmasa da İstanbul ve çevresinde; geleneksel mimari ve konut anlayışı tamamen değişmiş durumdadır. Lale devri ile başlayan Avrupa etkisi 19.yüzyılda yabancı mimarlara öncelik tanınması ile önce yerli ve yabancı üslupların kaynaşmasına uzanmış [15, s.14], fakat sonraları

kullanıcının Avrupa modasına uyan konutları tercih etmesiyle mimari elemanlar ve planlar batılı bir görünüme bürünmüştür. [8, s.19]

3.2 Yakın Çevredeki Köşkler

Kadıköy'ün gelişme döneminde, özellikle 1880 ile 1908 yılları arasında dönemin padişahı II.Abdülhamit'in bölgeye yaptığı ziyaret sonrası; vezirler, nazırlar ve paşalar tarafından rağbet gören Erenköy'de çok sayıda bağlı-bahçeli köşkler ile hayır için de camiler yaptırılmıştır. [5, s.127] Günümüzde bu köşkların çoğu yıkılmış olsa da, ayakta kalabilenler de bulunmaktadır. Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü ile aynı dönemde Erenköy çevresinde yaptırılmış olan tüm köşkları incelemek çok daha kapsamlı bir çalışmayı gerektirdiğinden, tez çalışması kapsamında yalnızca Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün de üzerinde bulunduğru Tüccarbaşı Sokağı ve yakınındaki köşklar ele alınmıştır. (Şekil A3)

Şeker Ahmet Paşa'nın Erenköy Tren İstasyonu'nun çevresini Tüccarbaşı Sokağı'na yakın bir bölgeden bakışla resmettiğı "Erenköy civarında tren istasyonu" adlı tablosuna göre çevre; kırlık ve bahçelik bir bölgedir ve tek tük binanın resmedilmiş olmasından ötürü yapılaşmanın az olduğunu düşündürmektedir. İstasyonun arkasında Marmara Denizi, Adalar ve karşı kıyı da tabloya yansımıştır. Tablo tren hattının hizmete girdiğı 1873 yılı ile Şeker Ahmet Paşa'nın öldüğü 1907 yılları arasında bir tarihte yapılmış olmalıdır.

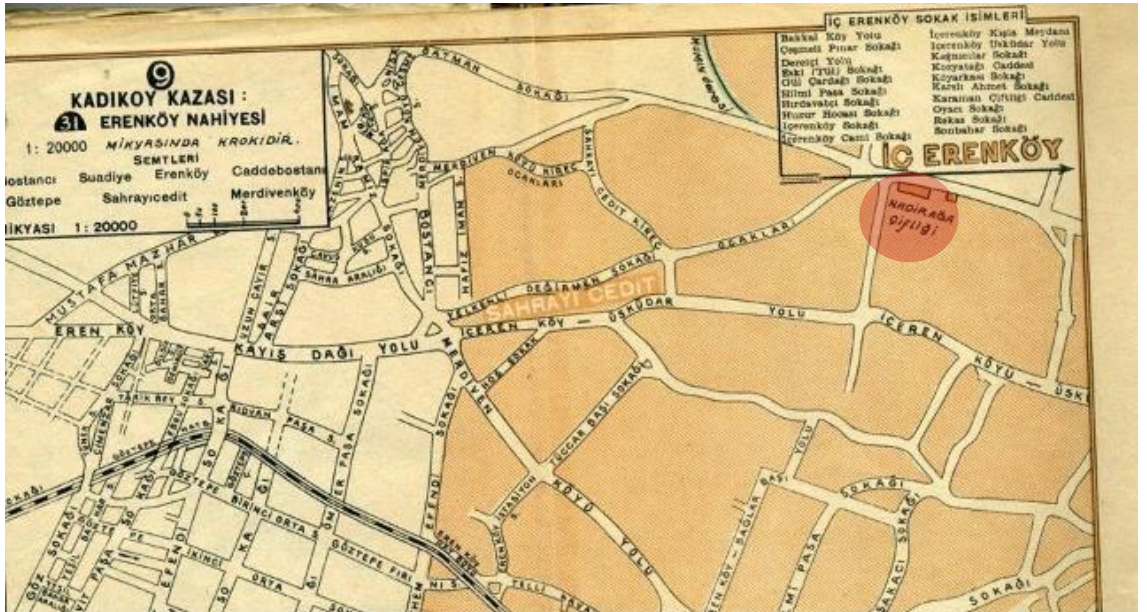

Şekil 3.1 : Şeker Ahmet Paşa tablosu (Cumhuriyet Gazetesi,2014).

Tablonun yanı sıra 2001 yılında yayınlanan bir köşe yazısında nakledildiğine göre; 1961 yılında Tüccarbaşı Sokağı'na gelen yaşlı bir adam; sokaktan İstasyon yönüne baktığında denizdeki sandalları gördüğünü dile getirmiş, ayrıca Kadıköy'den buraya ulaşımın yalnızca buharlı tren ve bir otobüs ile mümkün olduğunu belirtmiştir. [21] Çevrede yaşayanlar da, 1980'lerde Tüccarbaşı Sokağı'nın toprak tali bir yol olduğunu, sağlı sollu irili ufaklı köşklerle dolu olduğunu belirtmişlerdir.

Yine 2001 yılında yayınlanan köşe yazısına göre Tüccarbaşı Sokağı üzerindeki başlıca yapılar; Nadir Ağa'nın çiftliği, Fatma Zehra Hanım'ın dutluğu, Zihni Paşa Köşkü, Zürafalı Köşk, Sokollu Abdülkerim Paşa'nın köşkü ile Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'dür. [21] Ayrıca Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün selamlığında bir dönem ikamet eden Sn.Gülşen Sabuncu'nun aktardığına göre; eski İzmir Valisi'nin oturduğu köşk yıkılarak yerine Kazım Karabekir İlkokulu'nun ek binası yaptırılmıştır. Yine Gülşen Hanım hiçbir kaynaktan bilgisine ulaşılmayan bazı köşklere de tanımlayarak; 1900'lerin sonunda, günümüzde Azra Anaokulu olarak kullanılan köşkün Yumurtacı Hidayet Köşkü olarak bilindiğini, gene anaokulu olarak kullanılan Eren Köşk'ün konut olarak kullanımda olduğunu belirtmiş; Eren Köşk'e yakın bulunan fakat günümüzde apartmanlar arasında kaybolmuş olan köşkün Necmi Bey'in Köşkü olduğunu aktarmıştır. Tüm bu köşkler günümüze bakımlı bir halde ulaşabilmektedir.

3.2.1 Nadir Ağa'nın Çiftliği

Şekil 3.2 : Nadir Ağa Çiftliği.

Nadir Ağa; II.Abdülhamit'in musahiplerindendir yani yakın dostu, yardımcısıdır. 1832'de doğan Nadir Ağa, 31 Mart Olayı'ndan sonra Yıldız Sarayı'ndan ayrılarak Göztepe Erenköy Kız Lisesi'ne yakın Mirahur Faik Paşa Köşkü'nde bir müddet kiracı olarak oturduktan sonra, ileride Nadir Ağa Çayırı olarak anılacak olan çayıra bakan bir arazi satın almış ve araziye bir köşk yaptırmıştır. [22, s.286]

1961'de Nadir Ağa'nın ölümünün ardından köşkü eski adliye vekillerinden Prof.Abdülhak Kemal Yörük'e geçmiş, Yörük'ün vefatından sonra ise köşk yıkılıp yerine apartman yapılmıştır. [5, s.133]

3.2.2 Fatma Zehra Hanım'ın dutluğu

İpekböceği yetiştiriciliği yapan Fatma Zehra Hanım'ın dutluğu hakkında detaylı bir bilgiye ulaşılamamış olsa da, kendisi Tüccarbaşı Sokağı'nın İçerenköy-Kozyatağı Caddesi'ne açılan başına 1912 yılında Böcekli Camii'yi yaptırmıştır. Bir yıl sonra vefat ettiğinde de camisinin avlusuna gömülmüştür. [21] Caminin yapıldığı arazinin bir zamanlar dutluk olduğu cami görevlileri ve çevre halkından öğrenilmiş olsa da, yazılı bir kaynağa ulaşılamamıştır.

3.2.3 Zihni Paşa Köşkü

Zihni Paşa, bölgede en çok adı duyulmuş devlet adamlarından biridir. Erenköy İstasyonu karşısındaki cami ile yakınındaki ilkokulu yaptıran Zihni Paşa, II.Abdülhamid devrinin başarılı vezirlerinden biri olarak birçok görevde bulunmuştur. [5, s.129] Erenköy'de Tüccarbaşı Sokağı'nda bulunan ahşap köşkü bir dikkatsizlik sonucu yanmış, sonradan yanmaktan kurtarılan parçalarıyla kagir olarak yeniden inşa edilmiştir. Zihni Paşa'nın torunu olan Behiye Hanım tarafından satılmasının ardından yıkılmıştır. [21] İsmi bir takım siyasi olaylara karışmış olan köşkün yerinde günümüzde "Ateşpare Sitesi" bulunmaktadır.

3.2.4 Zürafalı Köşk

Zürafalı Köşk; bir zamanlar Erenköy Tren İstasyonu'nun arka tarafında, bahçesinde gerçek boyutlarında bir zürafa heykelinin bulunduğu köşktür. Trenden rahatça görülebilen heykel nedeniyle Zürafalı Köşk olarak adlandırılan köşk; Sultan Abdülhamit'in Maarif Nazırı Antepli Münif Tahir Paşa tarafından yaptırılmıştır. Tren, istasyonda durduğunda tüm yolcuların pencerelere gelip seyrettiği zürafa heykeli ise; İtalya'da heykeltıraş Rozzette tarafından yapılmış, İstanbul'a

getirtilmiştir. Köşkün bahçesinde ayrıca sandalla gezilebilen bir havuz da yaptırmış olan Paşa, yaptırdığı köşkte hemen hemen hiç oturmamıştır. [22, s.299] Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından 1929 yılına kadar boş kalan köşk; bakımsızlığın etkisiyle viraneye dönmüş, iyice eskiyen ve yıpranan zürafa heykeli de korkunç bir görünüme bürünmüştür. Geceleri rüzgarın da etkisiyle mahalleliyi ürküten köşke, “Perili Köşk” adı yakıştırılmıştır. I.Dünya Savaşı yıllarında Askeri Hastane olarak kullanılan, sonraki yıllarda okul olan köşk; Kurtuluş Savaşı sonrası Kazım Karabekir Paşa tarafından satın alınmıştır. 1938 yılına kadar Karabekir ailesinin ikamet ettiği köşk; ailenin Ankara'ya taşınmasının ardından yazlık olarak kullanılmış, sonradan yıkılarak yerine kagir bir bina yapılmıştır. Günümüzde ise anılan kagir bina Kazım Karabekir Müzesi olarak kullanılmaktadır. [23, s.162]

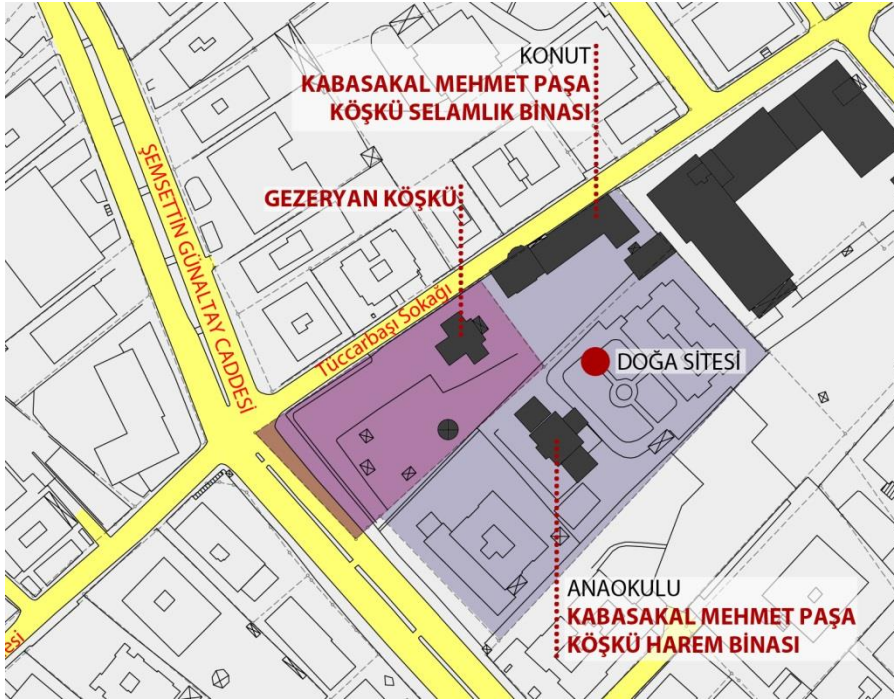
3.2.5 Sokollu Abdülkerim Paşa Köşkü

Günümüzde restorasyonu yapılarak Dershane olarak kullanılan Sokollu Abdülkerim Paşa Köşkü, Osmanlı dönemi sivil paşalarından olan Abdülkerim Paşa'ya aittir. Müfit Ekdal yapıyı; *“Binanın ilk katı kagirdir. Bundan sonraki üç kat ahşaptır. Çatı katının tavanları kırmızı-mavi geometrik desenlerle süslüdür. Köşkün kapı tokmakları mat bronzdan olup, işlemelidir. Trabzanların başına renkli billurdan küreler konmuştur”* sözleriyle tasvir etmektedir. [22, s.316]

3.2.6 Birkökler Konağı

Yakın çevredeki köşklerin yanı sıra; aynı dönem yapısı olmasının yanı sıra restorasyon sorunları açısından da Gezeryan Köşkü ile benzerlik göstermesi nedeni ile Birkökler Konağı da incelenmiştir. Kesin yapım tarihi bilinmese de 20.yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edildiği düşünülen Birkökler Konağı Şişli'de bulunmaktadır. Neoklasik üslupta inşa edilmiş olan konak; geniş bir bahçe içerisinde yer almaktadır ve kagir bir bodrum kat üzerine inşa edilmiş ahşap bir yapıdır. Etrafı duvarlarla çevrili bahçesinde yer alan kamariyesi ve ağaçlar Pervititch Haritaları'nda belirtilmektedir. Birkökler Konağı; mimari, peyzaj ve mekansal özellikleri ile Kadıköy banliyölerinde aynı yıllarda inşa edilmiş olan köşklerle benzerlikler göstermektedir. Büyük ölçüde korunmuş olarak günümüze ulaşmış olan yapının 2005 yılında restorasyonu tamamlanarak kullanıma açılmıştır. [24, s.217-231]

3.3 Konum

Şekil 3.3 : Gezeryan ve Kabasakal Mehmet Paşa Köşkleri (Gökçınar, 2014).

İstanbul'un Kadıköy İlçesi, 19 Mayıs Mahallesi'nde bulunan Gezeryan Köşkü; 172/1 pafta, 3123 ada ve 72 parselde bulunmaktadır. Yapının Koruma Kurulu'ndaki kaydı eski ada parseli olan; 650 ada ve 72 parsel olarak geçmektedir. Köşkün bulunduğu parsel; güneybatıda Şemsettin Günaltay Caddesi, kuzeybatıda Tüccarbaşı Sokağı, kuzeydoğuda Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün Selamlığı, güneydoğusunda ise Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün Harem yapısının da içerisinde bulunduğu Doğa Sitesi ile çevrilidir. Gezeryan Köşkü'nün içerisinde bulunduğu bahçenin girişi kuzeybatı yönündeki Tüccarbaşı Sokağı üzerindendir. Şemsettin Günaltay Caddesi'nden de bahçeye girişi sağlayan bir kapının varlığı görülmekte olup, kapı boşluğu kapatılmış durumdadır.

3.4 Tarihçe

Gezeryan Köşkü; ilk yapıldığında Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün arazisinde bulunmasına bağlı olarak bu köşkle özdeşleştirilmiştir. Çevre sakinlerince Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün yapıları ile birlikte bu köşk Gezeryan Köşkü olarak bilinse de, belgeler yalnızca bu teze konu olan parseldeki köşkün Gezeryan Ailesi tarafından yaptırıldığını, diğer iki yapının II.Abdülhamit dönemi Baş Hafiyesi olarak bilinen

Kabasakal Mehmet Paşa'nın yaptırdığı köşkler olduğunu belirtmektedir. Bu köşkler hakkında en geniş bilgiyi Sn.Müfit Ekdal'ın Kadıköy'ün konaklarını anlattığı eserinde görülmektedir. [22, s.323-324] Buna göre;

“Kabasakal Mehmet Paşa, yazları Erenköy'deki, Şemsettin Günaltay Caddesi'ndeki evinde otururdu. Üç katlı ahşap köşk ve yan sokağa bakan selamlık binası çok itinalı yapılmıştı. Bahçesinde havuzlar ve kameriyeler vardı.

Meşrutiyet'in ilanından ve Sultan Hamid'in tahttan indirilmesinden sonra Kabasakal Mehmet Paşa asılarak idam edildi. Paşa'nın idamından bir süre sonra köşk satıldı ve devrin tüccarlarından Ermeni Gezeryan Efendi satın aldı.

Tomik Gezeryan kışları Şişli'de otururdu. Kabasakal'ın köşkünü aldıktan sonra yazları Erenköy'de oturmaya başladı. Köşk ile selamlık arasına sonradan yapılan ve ana köşkten biraz daha küçük olan binada Gezeryan'ın kız kardeşi yazları geçirirdi. Debdebeli bir hayat süren Gezeryan'ın evinde İngiliz mürebbiyeler çocuklarına ders verir, kendilerine tahsis edilen dairelerde yaşarlardı. Erenköy'deki köşkün selamlığı yazları hiç eksik olmayan misafirlere açılır, geniş bahçe son derece bakımlı tutulurdu.

Gezeryan Ailesi'nin bu muhteşem yaşantısı Varlık Vergisi'ne kadar sürdü. Bundan sonra ticari hayatları sarsıldı. Erenköy'deki köşkü sattılar.”

Kabasakal Mehmet Paşa ve Gezeryan Köşkləri'nden Mahmut Sami Şimşek de İstanbul'daki köşkləri anlattığı eserinde şöyle bahsetmektedir [23, s.44-45]:

“Erenköy'de, Şemsettin Günaltay Caddesi ile Tüccarbaşı Sokağı'nın kesiştiği köşede bulunan ve üç ayrı binadan oluşan köşk, Sultan II.Abdülhamid'in baş hafiyesi olarak meşhur olan Kabasakal Mehmet Paşa'ya aitti.

Sultan II.Abdülhamid'in tahttan indirilmesi sonrası idam edilen Kabasakal Mehmet Paşa'dan sonra köşk varisleri tarafından satıldı. Köşkü, Avrupa'dan getirdiği bahçe ve inşaat malzemelerini satan Ermeni tüccar Tomik Gezeryan satın aldı. Karaköy'de dükkânı olan, sattığı malzeme sebebiyle “Keseryan” lakabı yakıştırılan Tomik Efendi, kışları Şişli'de, yazları ise Erenköy'deki bu köşkte otururdu. Varlık Vergisi sebebiyle Karaköy'deki mağazayı ve Erenköy'deki köşkü satıp Türkiye'yi terk eden Gezeryan ailesinden sonra köşk de bakımsızlığa terk edildi.

Köşkün asıl binası olan harem, her iki yanında birer katlı minik ilaveli hücreleri olan iki katlı, sarı renkli, ön tarafı çıkmalı ve balkonlu, dantel süslemeli zarif bir köşktür.

İkinci kattaki oval cumbasıyla, geniş saçaklarıyla, biblo güzelliğinde arziendam eden selamlık binasının; fiskiyeli havuzları, süslü kameriyeleri bulunan bahçesindeki asırlık koca çınar Kabasakal Mehmet Paşa'dan kalmaz.

Her ikisi de iki katlı ve ahşap olan harem ve selamlığın arasında bulunan üçüncü köşk Tomik Gezeryan tarafından kız kardeşi için yaptırılmıştı. Şimdilerde, Kabasakal Mehmet Paşa'nın yaptırdığı sarı renkli harem köşkü anaokulu, yeşil renkli selamlık köşkü de özel mesken olarak kullanılıyor. Her iki köşkün arasındaki iki katlı beyaz köşk ise, harabe halinde restore edilmeyi bekliyor.”

Ulaşılan bu bilgiler göz önüne alınırsa Gezeryan Köşkü'nün; Kabasakal Mehmet Paşa'nın idam edildiği 1909 yılı ile, Varlık Vergisi'nin çıkmış olduğu 1942 yılı arasında yapılmış olduğu görülmektedir. II.Abdülhamit döneminin hemen sonrasında yapılmış olan köşkün mimarı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Tapu kayıtları incelendiğinde; ilk kadastro tespitinin 1945 yılında yapıldığı, tek parselde yer alan üç köşkün üç ayrı kullanıcı adına tescil edildiği görülmüştür. Parsel 1949'da ifraz edilmiş, Harem yapısı tek parselde, Selamlık Köşkü ile Gezeryan Köşkü bir parselde kalmıştır. 1950'de de Selamlık Köşkü ve Gezeryan köşklarinin parselleri ayrılmıştır. 1995 yılında Harem yapısının bulunduğu parsel Beta İnşaat tarafından satın alınarak Doğa Sitesi yapılmıştır. Gezeryan Köşkü ise 1995 yılında yapılan satış vaadi sözleşmesi sebebiyle mahkeme kararı ile 2010 yılında şu anki kullanıcısı olan Şişik ailesi adına tescil edilmiştir.

Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü'nün Selamlık yapısında 1965 yılından beri ikamet eden, 1964 yılı yazında da Gezeryan Köşkü'nde kalmış olan Sn.Gülşen Sabuncu¹ ile görüşülmüştür. Gülşen Hanım, 1964 yılında köşkü Yeşilköy Çınar Otel'in sahibi olan Ercan Ailesi'nden kiraladıklarını belirtmiştir. Gülşen Hanım; ailesinin 1965 yılında Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü Selamlık yapısını almasından sonra, Gezeryan Köşkü'nün Tinal Sobaları'nın sahibi olan Safvet Tinal tarafından satın alındığını, bu dönemde yaz-kış kullanılmaya başlanan yapıya kalorifer tesisatının eklendiğini aktarmıştır. Safvet Tinal ve kardeşinin vefatından sonra, yapının atıl

halde uzun bir süre kaldığını belirten Gülşen Hanım; bu süreçte yapının tahrip edildiğini, yapı içerisindeki kalorifer petekleri, tesisat boruları gibi bir kısım parçaların sökülüp, çalındığını belirtmiştir. Ayrıca Şemsettin Günaltay Caddesi üzerinden olan özgün bahçe girişinin süslü ve ferforje olan kapısının da yok olduğunu aktarmıştır.

Sn. Gülşen Sabuncu; bahçenin doğu köşesinde tek katlı niteliksiz bir müstemilatın yer aldığını, yol açmak amacıyla yıkıldığını aktarmıştır. Safvet Hanım'ın vefatının ardından bir dönem bahçenin kuzeydoğu yönünde Şemsettin Günaltay Caddesi'ni Tüccarbaşı Sokağı'na Harem Köşkü'nün bahçesinden geçerek bağlayan bir yol açıldığını, fakat Beta İnşaat tarafından Harem Köşkü bahçesine Doğa Sitesi'nin inşa edilmesinin ardından bu yolun kapatıldığını belirtmiştir. Günümüzde bahsedilen bölümde bahçe duvarında malzeme farklılığı gözlemlenmiştir.

Teze konu olan Gezeryan Köşkü; 1999 yılında Şişik İnşaat Ltd. tarafından satın alınmıştır. Bir dönem geniş bahçesi sebebiyle otopark olarak kiraya verilen köşk ve bahçesi bu dönemde de tahrip edilmiştir. Gülşen Hanım, köşkün otopark olarak kullanıldığı dönem içerisinde; bahçedeki havuzların ve kameriyelerin yok edildiğini, köşk içerisindeki duvarlardaki tablolara zarar verildiğini, hatta girişte bulunan ve köşkteki mevcut tablolardan farklı olarak kanvas üzerine yapılmış olan iki tablonun satıldığını belirtmiştir. Şu an yapıda bekçi olarak bulunan Bekir Bey de yapının otopark olarak kullanıldığı dönem içerisinde kiralayanlar tarafından, bahçenin düz olması amacıyla betonla düzeltilildiğini, bu müdahale sırasında bahçenin batı köşesinde bulunan havuzun da betonla doldurulduğunu aktarmıştır. Otopark olarak kiraya verilmesinin ardından bir dönem boş kalan köşk, günümüzde de aktif olarak kullanılmamaktadır.

3.5 Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü

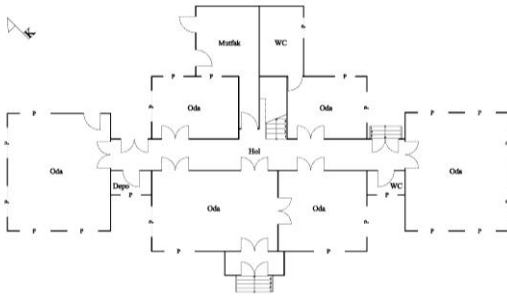
Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü yukarıda da bahsedildiği gibi Harem ve Selamlık olmak üzere iki ayrı köşkten oluşmaktadır. Köşkların birbirleri ile olan ilişkisi 1949 ve 1950 yıllarındaki ifrazlar sonrası kesilmiştir. Harem yapısı; Şemsettin Günaltay

¹ Günümüzde Kabasakal Mehmet Paşa Selamlık Köşkü'nde ikamet etmekte olan Sabuncu Ailesi; 1964 yılında Gezeryan Köşkü'nü yazlık olarak kiralamıştır. 2014 yılı Şubat ayında görüşülen Sn.Gülşen Sabuncu; o dönemde 17 yaşında olduğunu belirtmiştir.

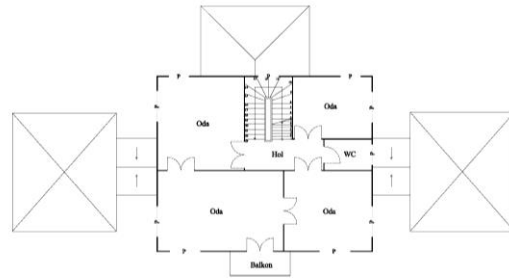
Caddesi üzerinde, Doğa Sitesi'nin bahçesinde yer almaktadır. Selamlık yapısı ise; Tüccarbaşı Sokak üzerinde bulunmaktadır.

3.5.1 Harem Köşkü

Şemsettin Günaltay Caddesi üzerinden girişi olan Harem yapısı iki katlıdır. Dört kütleden oluşan yapı simetrik bir görünüme sahiptir. Köşkün girişi ortadandır. Rüzgarlıktan girildiğinde genişçe bir odaya, bu odadan ulaşılan holden de kattaki diğer mekanlara ve üst kata erişimi sağlayan merdivene ulaşılmaktadır. Günümüzde anaokulu olarak kullanılan yapının giriş katında; altı oda, mutfak, depo ve iki adet wc bulunmaktadır. Odalardan ve holden arka bahçeye çıkılabilmektedir. Üst kata; holdeki U şeklinde bir merdivenle ulaşılmaktadır. Üst kat giriş katından daha küçüktür. Yalnızca girişin olduğu kütle iki katlı olup, üst katta üç oda ile balkon ve wc bulunmaktadır. Holden dik bir merdivenle depo olarak kullanılan çatı arasına çıkılabilmektedir.

Zemin kat planı

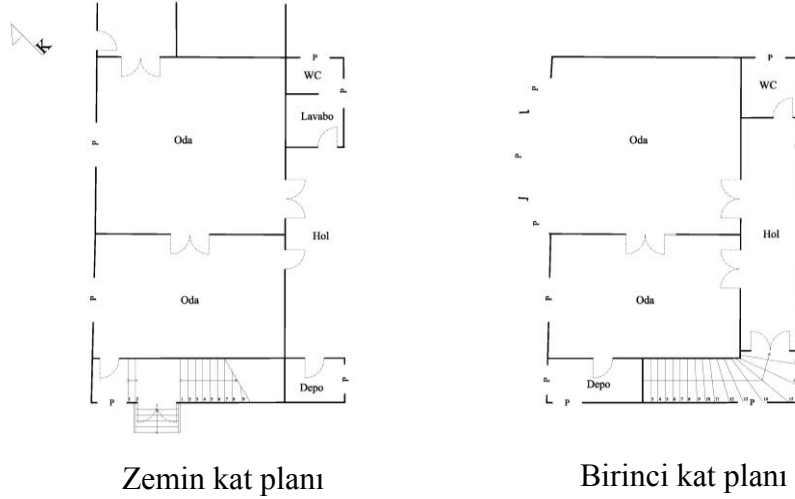
Birinci kat planı

Şekil 3.4 : Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü krokisi (Gökçınar, 2014).

3.5.2 Selamlık Köşkü

Tüccarbaşı Sokak'tan girişi olan Selamlık; Harem gibi ahşap ve iki katlıdır. Yapının özgün girişi güneybatı cephesinden olsa da, günümüzde bu kapı iptal edilmiş, sonradan eklenmiş olan bölümde kuzeybatı cephesinden giriş kapısı açılmıştır. Zemin katta duvarları bezemesiz iki oda, bir hol, merdiven altında bir depo ve ıslak hacimler yer almaktadır. Zemin katta güneydoğu yönündeki hol; odalar arasındaki ve yapı ile bahçe arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Yapının özgün girişinin yer aldığı güneybatı yönündeki sahanlıkta yer alan L şeklindeki merdiven ile üst kata ulaşılmaktadır. Zemin kat ile aynı oturuma sahip olan üst katta; iki oda, özgün giriş üzerinde yer alan bir depo, bir hol ile ıslak hacimler yer almaktadır. Zemin katın

aksine; odaların duvarları ve tavanları kabartma bezemeler ile süslenmiş duvar resimleri ile kaplıdır. Hol tavanında hasarlı olan bölümden görüldüğü kadarıyla döşemelerinin ahşap olduğu yapıda, tavan resimleri kanvas üzerine yapılmıştır. Her iki katta da odalar arasında bağlantı sağlayan birer kapı yer almaktadır. Tarihi bölümün dışında şu anki kullanıcının yapıya eklediği bölümler tek katlı ve betonarmedir.

Şekil 3.5 : Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü krokisi (özgün bölüm) (Gökçınar, 2014).

3.6 Genel Tanım

Gezeryan Köşkü; yaklaşık 2620 m² bir bahçenin içerisinde, bahçenin doğu tarafında bulunmaktadır. Köşk; kuzeydoğu-güneybatı aksındaki ana kütle ile kuzeydoğu yönünde tek katlı, kuzeybatı ve güneydoğu yönlerinde ikişer katlı olmak üzere ana kütleyle eklenmiş olan üç kütleden oluşmaktadır. Köşkün girişi; ana kütlein güneybatı tarafındadır.

Köşkün mutfak bölümü, kuzeydoğu cephesinde tek katlı olarak ana kütleyle sonradan eklenmiş izlenimi vermektedir. Ana kütlein üzeri beşik çatı ile örtülmüşken, yapının iki yanında bulunan kütlelerin üzeri kırma çatılar ile örtülmüştür. Beşik çatı üzerinde, kuzeybatı ve güneydoğu yönlerine bakan birer güvercinlik bulunmaktadır.

Köşkün girişi, bahçe zemininden yüksek bir kotta bulunmaktadır. Bahçeden altı basamaklı merdiven ile giriş kat kotuna ulaşılmaktadır. Ana kütle içerisinde, giriş aksı üzerinde bulunan U şeklindeki merdiven ile katlar arası ilişki sağlanmıştır. Yapının plan şeması ilk bakışta geleneksel Türk evi planlarından iç sofalı planları

andırırsa da, Batı'nın etkisiyle gelişmiş olan koridorlar mekanları birbirine bağlamaktadır.

Semra Ciner, 1890-1925 yılları arasında İstanbul'da ahşap yapı inşaatında yoğunluk olduğunu ifade etmekte, kültürel değişim sonucu bu yıllarda geleneksel ve içe kapalı ev tipinin yerini, Batı metropollerinin kagir yapılarını anımsatır görünümde, dışa dönük ve yüzeyleri bir pano gibi bezenmiş yapıların aldığını belirtmektedir. [8, s.30] Ciner'in belirttiği dönem yapılarından biri olan Gezeryan Köşkü'nün cephesinde, özellikle çatıda ahşap işlemler görülmekte, köşk içerisinde de bazı mekanlarda bulunan alçı sıva üzerine yağlıboya ile yapılmış olan duvar ve tavan resimleri göze çarpmaktadır.

3.7 Vaziyet Planı

Gezeryan Köşkü; 2.622m² alana sahip 3123 ada 72 parselde bulunmaktadır. Parselin güneydoğusunda yer alan köşkün bahçesinin giriş kapısı; kuzeybatıda, Tüccarbaşı Sokağı üzerinde yer almaktadır. Bahçenin güneybatı duvarında Şemsettin Günaltay Caddesi'ne ve kuzeydoğu duvarında Selamlık yapısı bahçesine açılan, fakat kapatılmış olan iki kapının izleri görülmektedir.

Bahçe zemininde beton dökülerek oluşturulmuş yollar ve yer yer bu yolların çıktığı beton düzlükler göze çarpmaktadır. Bahçede çok sayıda çam, ıhlamur, defne, palmiye, erik ve dut ağaçları bulunmaktadır. Kuzeybatıda kısmen beton ile örtülmüş bir süs havuzu ile, güneydoğuda metal konstrüksiyonlu ve sekizgen planlı bir kameriye yer almaktadır. Kameriyenin güneybatısında betonarme tek katlı bir depo bulunmaktadır.

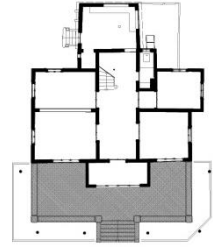
3.8 Plan Özellikleri

3.8.1 Zemin kat planı

Yaklaşık 183 m² oturuma sahip olan zemin kata; bahçeden merdiven ile subasman üzerinde bulunan terastan (Z01) girilmektedir. Köşkün ana kapısının açıldığı giriş mekanından (Z02); kattaki odaları birbirine bağlayan koridora (Z03) geçilmektedir. Koridorda bu katta bulunan tüm mekanlara giriş bulunmakta, üst kata erişimi sağlayan merdiven ise girişin karşısında kuzey köşesinde yer almaktadır.

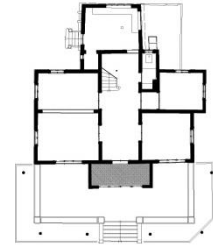
3.8.1.1 Z01 Mekanı (Teras)

± 0.00 kotunda bulunan, bahçeden altı basamakla çıkılan teras; U şeklindedir. Merdivenden çıkıldığında tam karşıda köşkün ana giriş kapısı KZ01 bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 12.65 x 4.65 m ölçülerinde olan terasa ana giriş kapısının haricinde, Z04 ile Z09dan da geçiş bulunmaktadır. Zemini terrazzo malzeme ile kaplı olan terasın üç tarafı 0,70m yüksekliğindeki parapet ile çevrili olup, parapet üstlerinde köşelerde saksılar bulunmaktadır. Üst örtüsü bulunmayan mekanda yalnızca ana giriş kapısı üzerinde ondüle malzeme ile oluşturulmuş bir saçak bulunmaktadır.

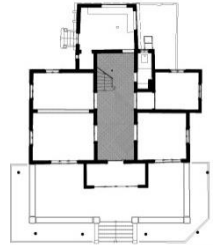
3.8.1.2 Z02 Mekanı (Giriş)

Köşke terastaki KZ01 kodlu kapıdan girildiğinde karşılaşılan giriş mekanıdır. Yaklaşık olarak 4.65 x 1.75 m boyutlarında dikdörtgen bir mekandır. KZ01 kodlu kapının karşısında Z03'e açılan bir kapı (KZ02) daha bulunmaktadır. Mekanın duvarları beyaz badana boyalıdır. Yüksekliği yaklaşık olarak 4,00 m olan tavanda kabartma bordür ve göbek bulunmakta, tavan eteklerinde ise alçı kartonpiyerler bulunmaktadır. Girişin zemini, terastaki gibi terrazzo ile kaplıdır.

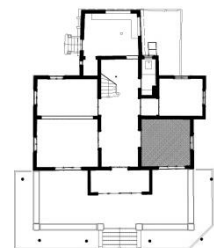
3.8.1.3 Z03 Mekanı (Koridor)

Z02'deki KZ02 kodlu kapıdan; yaklaşık olarak 2.90 x 8.45 m boyutlarında dikdörtgen bir mekan olan ve zemin kattaki tüm mekanları birbirine bağlayan koridora geçilmektedir. Merdivenin girişin karşısına konumlandırıldığı koridorda tavan yüksekliği yaklaşık olarak 4,00m'dir. Zemini merdivene kadar ahşap parke ve merdin altında terrazzo ile kaplı olan holün tavan ve duvarları kireç sıva üzerine yapılmış olan resimlerle kaplıdır. Güneydoğu ve kuzeybatı duvarlarında, kapılar arasında vazo içerisinde çiçek tasvirleri bulunmakta, tavanda ise kabartma bordür, korniş ve göbeğin yanı sıra çiçek ve manzara tasvirleri bulunmaktadır.

3.8.1.4 Z04 Mekanı (Oda)

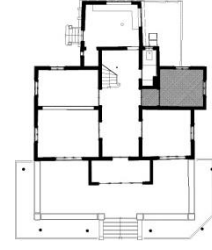
Z03'te güneydoğu yönündeki KZ03 kodlu kapıdan girildiğinde ulaşılan mekandır. Köşkte kalmakta olan bekçinin kullandığı oda

4,00m yüksekliğinde, yaklaşık olarak 3.85 x 3.75 m boyutlarında, kareye yakın bir mekandır. Odanın duvarları boyalı olup, zemin soğuğu kesmesi amacıyla naylonla kaplanmıştır. Dekorasyonu olmayan tavan ise üst katında bulunan balkondan (103) gelen su sebebiyle hasarlı bir görünümündedir. Tavan eteklerinde bulunan kartonpiyerlerde yer yer kayıplar görülmektedir. Odada; Z01'e açılan, sunta ve naylonla kapatılan KZ04 kodlu kapı ile güneydoğuya bakan PZ01 kodlu pencere bulunmaktadır.

3.8.1.5 Z05 Mekanı (Oda)

Z05 mekanına ulaşım; Z03'te güneydoğu yönündeki KZ05'tendir. KZ05'ten girildiğinde 1.20 x 1.40 m boyutlarında, 4,00m yüksekliğinde küçük bir mekana ulaşılmaktadır. Boyaların dökük olduğu harap görünümlü, tavanın ahşap kaplı olduğu, kuzeydoğu ve güneybatı yönlerindeki duvarlarda bulunan baca deliklerinin göze çarptığı bu mekandan KZ06 ile depo olarak kullanılan 3.40 x 2.95 m boyutlarında, 4,00m yüksekliğindeki asıl mekana geçilmektedir. Mekan genel olarak geçiş mekanında olduğu gibi; boyaları dökülmüş, bakımsız ve harap durumdadır. Ahşap parke ile kaplı olan zemin, halı ile örtülmüştür. Zeminde güney köşesinin kazılı vaziyette olduğu, kazılmış alanın üzerinin ahşap kalaslarla kapatıldığı bekçiden öğrenilmiş, ancak eşyaların yığılı olmasından ötürü kontrol edilememiştir. Güneydoğu ve kuzeydoğu yönlerinde birer penceresi olan, duvarların boyalı olduğu odanın tavanında; kabartma bordür ve göbek bulunmakta, tavan eteklerinde ise alçı kartonpiyerler görülmektedir.

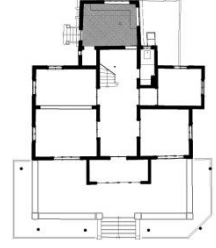
3.8.1.6 Z06 Mekanı (Hela)

Z03'te güneydoğu yönündeki KZ07 kapısından ulaşılan mekan; hela olarak kullanılmaktadır. 1.15 x 2.85 m boyutlarında, 4,00m yüksekliğindedir. Duvarların 1.60 m yükseklikte fayansla kaplı, zeminin terrazzo olduğu helada; sonradan eklenmiş olarak görünen, fayansla kaplı yükseltilmiş bir platform üzerinde hela taşı bulunmaktadır. Tavanın sunta panellerle kapatıldığı mekanda, güney köşede bir baca, kuzeydoğu duvarında PZ04 ile güneybatı duvarında kapının arkasında kalan sabit bir dolap bulunmaktadır.

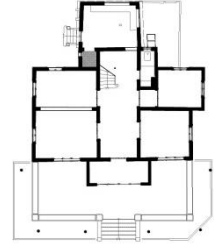
3.8.1.7 Z07 Mekanı (Mutfak)

Z07'ye koridorun kuzeydoğu duvarında, merdivenin altındaki KZ08'den ulaşılmaktadır. 4.40 x 3.30 m boyutlarında, 2.85 m yüksekliğindeki mutfak olarak kullanılan mekanın zemini terrazzo kaplıdır. Beyaz badanalı tavanın kuzey köşesinde baca deliği görülmektedir. 1,50m yüksekliğinde fayansla kaplı olan duvarların üst kısmı; tavan gibi beyaz badanalıdır. Kuzeydoğu (PZ06) ve güneydoğu (PZ05) yönlerinde birer penceresi bulunan mutfak, kuzeybatı duvarında bahçeye açılan KZ09 ile güneybatı duvarında kilere erişimi sağlayan KZ10 bulunmaktadır. Kuzeydoğu ve güneydoğu duvarlarında 0,85-0,90m yüksekliğinde muhtemelen tuğla ile örülmüş olan mutfak tezgahları yer almaktadır.

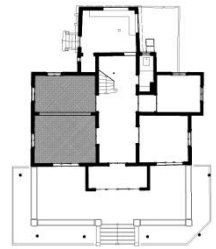
3.8.1.8 Z08 Mekanı (Kiler)

Z08'e mutfakın güneybatı duvarında yer alan KZ10 ile ulaşılmaktadır. 1.15 x 1.30 m boyutlarında, 4,00m yüksekliğindeki kiler; odunluk olarak kullanıldığından ve dolu olduğundan ötürü zemini görülememiştir. Ancak, kapı önündeki terrazzo malzemenin tüm zeminde devam ettiği tahmin edilmektedir. Duvarlarının badanalı, tavanının ahşap kaplamalı olduğu kilerde, kuzeybatı duvarında üzeri ahşap panellerle kapatılmış PZ07 yer almaktadır.

3.8.1.9 Z09 Mekanı (Oda)

Ofis olarak kullanılmakta olan odaya, holün kuzeybatı duvarında yer alan KZ11 ve KZ12 ile ulaşılmaktadır. Yaklaşık olarak 4.85 x 6.90 m ölçülerinde, 4,00m yüksekliğinde olan odada ikisi kuzeybatı yönüne (PZ09,PZ10), biri kuzeydoğu yönüne açılan (PZ08) üç pencere bulunmaktadır. Güneybatı yönündeki KZ13 ile Z01'e ulaşılabilir. Mekanın duvarları badanalı, tavanı alçı kartonpiyerli, zemini ise ahşap parke ile kaplıdır. Tavan eteklerinde ve tavanda bulunan kartonpiyerlerde yer yer kayıplar görülmektedir. Tek bir hacim olarak görülse de, mekanın kuzeybatı ve güneydoğu duvarlarında ve de tavanında yer alan çıkıntılar, iki mekanın birleştirildiğini düşündürmektedir.

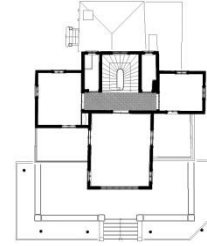

3.8.2 Birinci kat planı

Yaklaşık 113.5 m² oturuma sahip olan birinci kata; zemin kattaki holün (Z03) kuzeydoğu ucundaki U şeklindeki merdiven ile ulaşılmaktadır. Merdiven; kattaki odaları birbirine bağlayan koridora (101) çıkmaktadır. Koridorda bu katta bulunan tüm kapalı mekanlara giriş bulunmakta, batı ve güney yönlerinde bulunan iki balkona ise odalardan ulaşılmaktadır.

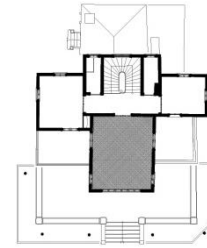
3.8.2.1 101 Mekanı (Koridor)

Merdivenden yaklaşık olarak 5.70 x 1.45 m boyutlarında, 4.30 m yüksekliğinde dikdörtgen bir mekan olan ve zemin kattaki tüm mekanları birbirine bağlayan koridora geçilmektedir. Zemini ahşap parke ile kaplı olan koridorun tavan ve duvarları kireç sıva üzerine yapılmış olan resimlerle kaplıdır. Duvarlarda çiçek ve geometrik desenler, tavanda ise kabartma bordür ve göbeğin yanı sıra çiçek resimleri bulunmaktadır.

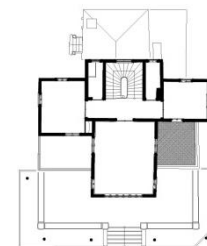
3.8.2.2 102 Mekanı (Oda)

101’de kuzeydoğu yönündeki K101 kodlu kapıdan girildiğinde ulaşılan mekandır. Oturma odası gibi düzenlenmiş olan mekan yaklaşık olarak 4.75 x 5.80 m boyutlarında, dikdörtgene yakın bir mekandır. Zemini ahşap parke ile kaplı olan mekanın duvarlarında, kullanıcıların neden olduğu hasarlar göze çarpmaktadır. Yaklaşık 1,00m yüksekliğinde ahşap panolarla kaplı olan duvarların üst bölümlerinde; kireç sıva üzerine yapılmış olan, panolar içerisinde vazolarda resmedilmiş çiçek resimleri bulunmaktadır. 4.30 m yüksekliğindeki tavanda kabartma bordür ve göbeğin yanı sıra kireç sıva üzerine yapılmış manzara tasvirleri bulunmaktadır. Tavan eteklerinde yer alan kartonpiyerlerde yer yer küçük parça kayıpları görülmektedir. Odada; 103’e açılan K102 kodlu bir kapı ile 108’e açılan K103 kodlu bir kapı bulunmakta, güneydoğu, kuzeybatı ve güneybatı duvarında da birer pencere (P101, P103,P102) bulunmaktadır.

3.8.2.3 103 Mekanı (Balkon)

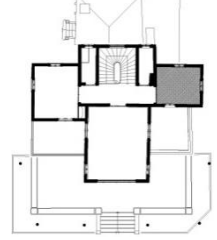
102’deki K102 ile ulaşılabilen balkondur. Yaklaşık 3.35 x 3.70 m boyutlarında kareye yakın bir mekan olan balkonda zemin

boyanmıştır. Balkonı çevreleyen korkuluklar yok olmuş, korkulukların oturduğu düşünülen parapetlerde ise parça kayıpları görülmektedir. Ayrıca parapetlerdeki tuğlalar sıvalarının dökülmüş olması sebebiyle açıkta durmaktadır. Çatının ve saçaklarının kötü durumundan dolayı yapıdan uzaklaştırılması gereken su; mekanda birikmekte, balkon zeminin de sağlıklı olmaması nedeniyle yapıya zarar vermektedir.

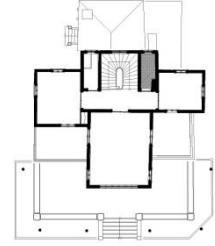
3.8.2.4 104 Mekanı (Oda)

101'deki K104 kodlu kapının açıldığı mekandır. Yaklaşık olarak 3.40 x 2.95 m boyutlarında olan mekanın 3.60 m yüksekliğindeki tavanı ahşaptır. Tavanda yer alan göbek; alçıdır ve bronz görünümünde boyanmıştır. Beyaz badanalı olan duvarlarda sıvaların kabardığı görülmektedir. Mekanda güneybatı yönünde 103'e açılan P104, güneydoğu yönüne bakan P105 ve kuzeydoğuya bakan P106 olmak üzere üç adet pencere bulunmaktadır.

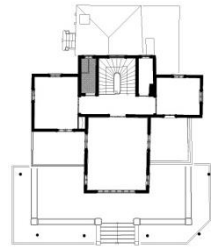
3.8.2.5 105 Mekanı (Hela)

105'e erişim 101'de kuzeydoğu yönündeki K105 kapısı ile sağlanmaktadır. Hela olarak kullanılan mekan yaklaşık olarak 1.20 x 2.80 m boyutlarında, 4,00m yüksekliğindedir. Duvarlar 1.65 m yüksekliğinde fayansla kaplıdır. Tavan ve üst duvarların beyaz badanalı olduğu mekanda zemin terrazzo kaplıdır. Mekanda kuzeydoğu yönüne bakan P107 kodlu bir pencere bulunmakta, güney köşede ise Z06'da izdüşümünü görmüş olduğumuz baca yer almaktadır.

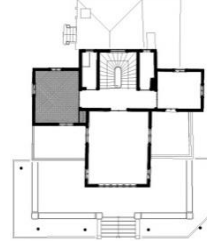
3.8.2.6 106 Mekanı (Banyo)

101'de kuzeydoğu yönündeki K106 kodlu kapının açıldığı mekandır. Yaklaşık olarak 1.2 x 2.8 m ölçülerinde, 3,00m yüksekliğinde olan mekan atıl haldedir. Mekanın tavanında çatı arasına çıkan bir açıklık bulunmakta, batı köşesinde de bir küvet yer almaktadır. Çatıya açılan kapağın kaybolmuş olmasına bağlı olarak, çatıya yerleşen güvercinler; mekana da ulaşabilmiş, mozaik kaplı olan zeminin kirlenmesine neden olmuşlardır. Mekanda kuzeydoğuya bakan, cepheden de görülebilen P109 kodlu pencere bulunmaktadır.

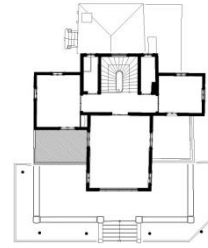
3.8.2.7 107 Mekanı (Oda)

101’de kuzeybatı yönündeki K107 kodlu kapının açıldığı mekan kullanılmamaktadır. Yaklaşık olarak 3.45 x 4.10m boyutlarında, 3.55 m yüksekliğindeki mekanın zemini ahşap parke kaplı, duvarları ise badanalıdır. Ahşap olan tavanda alçı bir göbek bulunmaktadır. Mekanda kuzeydoğuya açılan P110 ile kuzeybatıya açılan P111’in yanı sıra, 108’e açılan K108 kodlu bir kapı bulunmaktadır. Mekanda güney köşede; oldukça yalın işlemeli ahşap kapaklarıyla yer alan gömme dolap, mekanı diğer mekanlardan ayıran bir unsurdur.

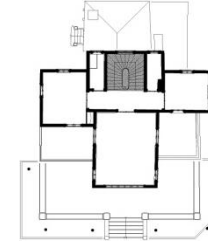
3.8.2.8 108 Mekanı (Balkon)

108 kodlu mekan; yapının batı köşesinde yer alan, yaklaşık olarak 4.20 x 2.75 m boyutlarındaki balkondur. Hem 107’den K108 ile hem de 102’den K103 ile ulaşılabilen balkon, 103 kodlu balkona göre daha iyi durumdadır. Zeminin beton kaplı olduğu mekanda metal korkuluklar korunabilmiş durumdadır.

3.8.3 Merdiven

2.90 x 2.80 m boyutlarındaki merdiven holündeki U şeklindeki merdiven zemin katı, birinci kata bağlamaktadır. Z03 kodlu mekanın kuzeydoğu ucunda yer alan ahşap merdiven ile 101 kodlu mekana ulaşılmaktadır. 8.20 m yüksekliğindeki tavanda; kabartma bordür ve göbeğin yanı sıra kireç sıva üzerine resmedilmiş çiçek tasvirleri bulunmakta, tavan eteklerinde ise alçı kartonpiyerler yer almaktadır. Kuzeydoğu yönünde +4.29 kotunda P108 kodlu bir pencere bulunmaktadır. Pencerenin iki yanında alçı sıva üzerine resmedilmiş olan vazolar içerisinde bitki tasvirleri bulunmaktadır. Pencere kotunun altında kalan duvar yüzeylerinde; kireç sıva üzerine mermer görünümü verilmiştir. Kuzeybatı ve güneydoğu yönlerindeki duvarlarda da yine kireç sıva üzerine resmedilmiş olan manzara resimleri yer almaktadır.

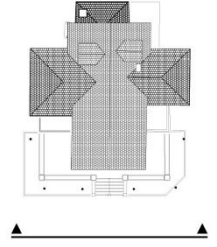
23 basamaklı ahşap merdivenin altı; birbirine geçmeli ahşap profiller ile kaplıdır. Merdiveni çevreleyen 1,00m yüksekliğindeki korkuluk, merdiven babası ve trabzan da ahşaptır.

3.9 Cephe Özellikleri

Gezeryan Köşkü'nün plan şeması, hareketli kütleler oluşturarak cephe düzenini oluşturmaktadır. Yapının zemin katının neredeyse tamamı sıvalı olup, birinci kat tamamen ahşaptır. Yüksek bir subasman üzerine oturan yapının altındaki boşluk; küçük deliklerden hava almaktadır.

3.9.1 Güneybatı cephesi

Ana hatlarıyla simetrik izlenimi veren güneybatı cephesi; yapının ana giriş cephesidir. Bahçeden 1,00m yüksekliğinde bir subasman bulunmaktadır. Serpme sıva ile sıvanmış ve boyanmış olan subasman üzerindeki teras kotu yapının giriş kotudur. Bahçeden altı basamakla çıkılan terası ferforjeli parapetler çevrelemekte, bu parapetler üzerinde çiçeklikler bulunmaktadır.

Zemin katta, köşkün ana giriş kapısı ortada yer almaktadır. Kapı üzerinde çirkin bir görünüme sahip olan ondüle malzemeden yapılmış bir saçak bulunmaktadır. Ana giriş kapısının iki yanında Z04 ve Z09 mekanlarından terasa açılan birer kapı bulunmaktadır. Z04 mekanının bu cepheye açılan kapısı (KZ04), sunta ile kapatılmıştır. Z05 mekanının bu cepheye giren bölümü hariç tümü sıvalı olan zemin katta sıva üzerine birinci kattaki ahşap kaplama ile uyumlu olması amacıyla ahşap kaplama ile aynı aralıklarda fugalar açılmıştır. Z05 mekanının dış cephesi ise boyalarında yer yer dökülmelerin görüldüğü ahşap malzeme ile kaplıdır.

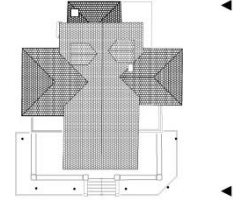
Zemin kat ile arasında kat silmesi bulunan birinci kat tümüyle ahşap kaplamalıdır. Ana giriş kapısının üzerinde, 102 mekanından bu cepheye açılan pencere (P101) altında ve üzerinde gene ahşap malzemeden yapılmış çiçek motifli kartuşlar ve geometrik süslemeler bulunmaktadır. 102 mekanının kuzeybatı ve güneydoğusunda, daha geride bulunan balkonlar yer almaktadır. Kuzeybatı yönündeki balkonda (108) demir parmaklık bulunurken, güneydoğudaki balkonda parmaklıklar yerinde değildir. Birinci katta balkonların gerisinde, 107 mekanından açılan bir kapı (K108) ile 104 mekanına ait bir pencere (P102) görülmektedir.

Güneydoğu cephesinde; girişin bulunduğu kütle üzerindeki dantel gibi işlemleri olan çatı, bu cephenin en göze çarpan ögesidir. Beşik çatı ile örtülü olan kütlenin, bu cephede üçgen alınlığı görülmektedir. Çatı alınlığında; ahşap ajur ile saçaklarından

sarkan ahşap festonlar bulunmaktadır. Çatının alınlığındaki ahşap ajurun arkasında kalan ve çatı arasına açılan bir pencere bulunmaktadır. Bu pencerenin etrafı da ahşap ile süslenmiştir. 104 ve 108 mekanlarının üzerini örten, ana çatıya göre daha geride olan kırma çatılar da bu cephede görülmektedir. Ana çatının aksine oldukça sade olan ve daha geride bulunan çatılarda, çatı altındaki furuşlar ile bu furuşlar arasındaki ahşap elemanlar göze çarpmaktadır.

3.9.2 Güneydoğu cephesi

Güneydoğu cephesi, yapının; kullanıcı müdahaleleri ve doğal etkiler nedeniyle en çok tahribata uğramış olan cephesidir.

Yapı bu cephede ortalama 1,00m yüksekliğindeki, serpmesiz sıva ile sıvanmış ve boyanmış olan subasman üzerine oturmaktadır. Zemin katta subasman üzerinden 0,72m yükseklikte kat silmesi görülmektedir. Genel olarak boyalı kargir olan zemin katta, Z05 mekanının dış cephesi ahşap kaplıdır. Bu cephede gözükten Z04 mekanına ait pencerede (PZ01) kepenkler kötü durumdadır. Bu pencerenin üst kısmındaki ajur kafesten çıkmakta olan soba borusu hem kafese zarar vermiş, hem de cephenin kurum bağlamasına neden olmuştur. Z05 mekanına ait olan pencerede (PZ02) ise kepenkler yerinde değildir. Z06 mekanının dış cephesinde zemin kattaki diğer kargir yüzeylerin aksine fugalar görülmemektedir. Yapının doğu köşesinde yer almakta olan depo strüktürel olarak iyi durumda değildir. Depodan çıkan ve Z06 mekanına ulaşmakta olan baca göze çarpmaktadır. Kırma çatı ile örtülü olan mutfak ise, gerek pencere tipi, gerek ferforjesi, gerekse dış yüzeydeki fugaları sebebiyle muhdes izlenimi vermektedir.

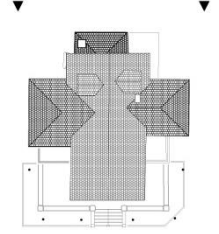
Güneydoğu cephesinde zemin kat ile arasında kat silmesi bulunan birinci kat tümüyle ahşap kaplamalıdır. Z01 mekanı üzerinde bulunan balkonda (103) korkulukların yok olduğu, korkuluğun oturduğu düşünülen parapetlerin ise yer yer parça kopmaları sonucu bütünlüğünün bozulduğu görülmektedir. Birinci katta; 104 mekanına açılan bir pencere (P105) ile, 102 mekanına açılan bir pencere (P101) ve de gene 102 mekanından balkona (103) açılan bir kapı (K102) bulunmaktadır. Ahşap kaplı olan birinci katın tüm yüzeyinde boyalarda dökülme göze çarpmaktadır.

Üst örtünün bu cepheden gözükten kısmı; saçaklarda en çok parça kaybının olduğu, olukların kaybolduğu, örtünün de kısmen hasarlı olduğu bölümdür. Beşik çatının saçak silmeleri ve festonlarında yer yer kayıplar görülmektedir. Beşik çatı altında, bu

cephede görünüme giren ajurlu ahşap furuşlar ise iyi durumdadır. Ayrıca beşik çatı üzerinde güneydoğu yönüne bakan bir penceresi ile güvercinlik çatıda dikkat çekmektedir. Beşik çatı ile örtülü olan kuşluğun, çatı silmeleri ve festonları çok iyi durumdadır.

3.9.3 Kuzeydoğu cephesi

Güneybatı cephesi gibi ana hatlarıyla simetrik izlenimi veren kuzeydoğu cephesinde yapı güneydoğu-kuzeybatı yönünde eğimli bir zemine oturmaktadır. Diğer cephelerde olduğu gibi bu cephede de serpmesiz sıva üzeri boyalı subasman görülmekte, yapı altındaki havalandırma boşluğuna açılan delikler göze çarpmaktadır.

Zemin katta, yapının beyaz görünümünün aksine pembe boyalı olan tek katlı mutfak (Z07) yer almaktadır. Mutfağa (Z07) ait ferforjeli pencerenin (PZ06) yanı sıra, iki yanında Z05 ve Z09 mekanlarına ait birer pencere (PZ03, PZ08) görülmektedir. Bu cephede görünüme giren Z06 mekanına ait pencere ise ahşap bir panel ile kapatılmıştır. Bu cephede de sıvalı olan zemin kat cephe yüzeyinde; birinci kattaki ahşap kaplama ile aynı aralıklarda fugalar bulunmaktadır. Mutfağın güneydoğusunda; yapıya bitişik halde, üst örtüsü üzerinde yer yer yosunlanmanın görüldüğü, strüktürel açıdan da çok sağlıklı gözükmeyen ve giriş kotu bahçe kotundan daha aşağıda olan depo, özgün yapıyı bozmaktadır.

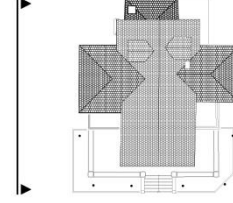
Ahşap kaplamalı olan birinci kat ile zemin kat arasında kat silmesi görülmektedir. Birinci katta cephenin daha önde olan orta bölümünde; merdivene açılan bir pencere (P108) ile 105 ve 106 mekanlarına ait birer pencere (P107, P109) bulunmakta, pencere üstlerinde ise ahşap malzemeden yapılmış çiçek motifli kartuşlar ve geometrik süslemeler yer almaktadır. Cephenin güneydoğu ve kuzeybatı yönlerinde daha geride olan 104 ve 107 mekanlarına ait birer pencere (P106, P110) daha görülmektedir.

Kuzeydoğu cephesinde de güneydoğu cephesinde olduğu; ortadaki kütle üzerindeki çatı, cephenin en göze çarpan ögesidir. Kütleyle örtün beşik çatının bu cephede de alını görülmektedir. Çatı alınlığındaki ahşap ajur ile çatıdan sarkan ahşap festonlar ve de çatı alınlığını kaplayan ahşap ajurun ardında kalan penceresi ile çevre süslemeleri; güneydoğu cephesindekiler ile aynıdır. 104 ve 107 mekanlarının üzerlerini örtün kırma çatılar bu cephede de görülmektedir. Su oluklarında yer yer kayıpların olduğu

kırma çatıda, çatı altındaki furuşlar ile bu furuşlar arasındaki ahşap panolar göze çarpmaktadır.

3.9.4 Kuzeybatı cephesi

Kuzeybatı cephesinde yapı ortalama 0,60m yüksekliğindeki su basman üzerine oturmaktadır. Genel olarak kargir olan zemin katta yalnızca Z08 mekanının cephesi ahşap kaplıdır. Bu cephede görülen Z09 mekanına ait PZ07 kodlu pencerenin kepenkleri tamamen yok olmuş, yine aynı mekana ait olan PZ08 kodlu pencerenin kepenginin üst ajurundan da mekanı ısıtmak için kullanılan sobanın bacası çıkarılmıştır. Ayrıca Z08 mekanına ait küçük pencere (PZ07) gerek boyutları gerekse biçimi sebebiyle göze çarpmaktadır. Bu cephede kırma çatı ile örtülü olan mutfığa erişim imkanı sağlayan, ancak, kapatılmış olan bir kapı (KZ09) bulunmakta, kot farkından dolayı bu kapıya ilki kısmen toprağa gömülmüş mermer basamak olmak üzere beş basamakla ulaşılmaktadır. KZ09'un kuzeydoğusunda büyük ölçüde yok olmuş bir çeşme ile yalağının kalıntıları görülmektedir. Çatıdan inen yağmur iniş borusunun kısmen kaybolmasına bağlı olarak zemin katta cephe yüzeyinde yer yer yosunlanma görülmektedir.

Kuzeybatı cephesinde de zemin kat ile arasında kat silmesi bulunan birinci kat tümüyle ahşap kaplamalıdır. Z09 mekanı üzerinde bulunan balkonda (108) korkulukların korunduğu görülmektedir. Bu cephede birinci katta; 107 mekanına açılan bir pencere (P111) ile, 102 mekanına açılan bir pencere (P103) ve de gene 102 mekanından balkona (108) açılan bir kapı (K103) bulunmaktadır. Ahşap kaplı olan birinci katın tüm boyalı yüzeylerinde bu cephede de dökülme göze çarpmaktadır.

Üst örtü bu cephede diğer cephelere nazaran iyi durumdadır. Beşik çatının saçak silmeleri ve festonları korunabilmiştir. Beşik çatı altında, bu cephede görünüme giren ajurlu ahşap furuşlarda yer yer parça kayıpları görülmektedir. Güneydoğu cephesinde olduğu gibi bu cephede de beşik çatı üzerinde kuzeybatı yönüne bakan bir pencere ile bir güvercinlik bulunmaktadır. Beşik çatı ile örtülü olan bu kuşluğun da; kepenkleri, çatı silmeleri ve festonları iyi durumdadır.

3.10 Strüktür ve Malzeme

3.10.1 Temel

Kazı ve sondaj olanağı olmaması, yapı altında yer alan boşluğa açılan deliklerin de kapatılmış olması nedeniyle temel hakkında kesin bir bilgi edinilememiştir. Ancak, Harem Köşkü'nün altındaki boşluğa açılan deliklerden yapının temel duvarları görülebilmektedir (Şekil 3.6). Bu bilgiye dayanarak Gezeryan Köşkü'nün kaba yonu ve moloz taştan örülmüş olan sürekli temeller üzerine inşa edildiği sonucuna varılmıştır.

Şekil 3.6 : Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü havalandırma boşluğu (Gökçınar,2014).

3.10.2 Duvarlar

Gezeryan Köşkü'nde zemin kat genel olarak kagir, birinci kat ise ahşap karkastır. Zemin katın; taş ya da tuğla örgülü olduğu düşünülmekte, yapıldığı dönem olan 20.yüzyıl başındaki yapım teknikleri ve yakın çevredeki köşkler örnek alınırca tuğla olduğu tahmin edilmektedir. Zemin kat duvarları ortalama 25cm kalınlığındadır ve cephe yüzeylerinde yaklaşık 25cm eninde, yatay yönde fugalı biçimde sıvanmışlardır. Duvarların iç yüzeyleri alçı sıvalıdır. Kagir olan zemin katta, güneydoğu yönünde yer alan Z05 mekanı cepheden görüldüğü kadarıyla birinci kat gibi ahşap iskeletli ve bağdadi çıta üzerine sıvalıdır. Mekanın güneybatı cephesindeki ahşaplardaki bozulmalar yer yer parça kayıplarına sebep olmuş, açılmış olan boşluklardan iskelet görünür hale gelmiştir.

Birinci katta 102 mekanının kuzeydoğu duvarı, kapının hemen yanındaki delikten incelenebilmiş; ahşap iskeletli, bağdadi çıta üzerine sıvalı olduğu anlaşılmıştır. Var olan delikten; yaklaşık 1cm kalınlığında, 5-6cm genişliğinde bağdadi çitası ile bu çitaları örten saman katkılı harç görülmektedir (Şekil 3.7). Genel olarak sıvaların iyi

durumda olmasından ötürü ahşap iskeletin boyutları ve sıklığı hususunda detaylı bilgi elde edilememiştir. Ahşap duvarlar ortalama 20cm kalınlığında, iç yüzeyleri alçı sıvalı, dış yüzeyleri ise 25cm eninde ahşap kaplamalıdır.

Şekil 3.7 : Gezeryan Köşkü – Ahşap karkas duvarlar (Gökçınar, 2014).

3.10.3 Döşeme ve tavanlar

Yapının döşemeleri iyi durumda olup, taşıyıcı döşeme sisteminin görülmesi mümkün olmamıştır. Döşemelerin, analogik olarak ahşap kirişlerden oluştuğu düşünülmektedir. Yapıda mekanlar genelde ahşap kaplamalı, ıslak hacimler ise terazzo kaplamalıdır. Total station ile yapılan ölçümlerin verdiği veri doğrultusunda döşeme kalınlığı genelde 20 cm olsa da, hela gibi ıslak hacimlerde muhtemelen tesisat sebebiyle düşük döşeme yapılmış ve döşeme kalınlığı 30cm'e kadar çıkarılmıştır.

Zemin katta; teras (Z01), giriş (Z02), merdiven altı, hela (Z06), mutfak (Z07) ve kiler (Z08) terazzo kaplıdır. Tüm mekanlarda 20x20cm ölçülerinde bordo-sarı, geometrik desenli karolar ile gene aynı renklerde ve geometrik desenli 15x20cm boyutlarındaki bordürler kullanılmıştır. Helada (Z06) 8cm yüksekliğindeki basamakta ise duvarlarındaki gibi 15x15cm ölçülerinde beyaz seramik karolar görülmektedir. Z04 ve Z05 mekanları; 15cm eninde, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan ahşap ile kaplıdır. Hol (Z03) ise gene kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan, ancak ölçüleri 8 ile 15cm arasında değişen ahşap ile kaplıdır. Holde; merdivenin başlangıcında, terazzo döşeme ile birleşimde 32cm eninde tek bir

tahta bulunmaktadır. Z09 mekanı döşemesi zaman içerisinde değiştirilmiş, mekan yakın dönemde hazır parke ile kaplanmıştır.

Zemin kat tavanları; alçı sıvalıdır. Hol (Z03) tavanında alçı sıva üzerine yapılmış olan manzara ve çiçek tasvirleri görülmektedir. Helanın (Z06) tavanının sunta ile örtüldüğü, kiler (Z08) tavanının ahşap ile kaplandığı, Z05 haricindeki mekanlarda ise tavanların kireç sıva üzeri beyaz badanalı olduğu görülmüştür. Z05 mekanının girişinin tavanının ahşap ile kaplandığı, mekan tavanının ise sıva üzerine boyalı olduğu gözlenmiştir.

Birinci katta; hol (101) ve holün açıldığı odaların (102, 104, 107) döşemeleri 15cm enindeki ahşap ile kaplanmış durumdadır. 102 mekanı dışındaki mekanlarda kuzeybatı-güneydoğu doğrultusundaki ahşap döşemeler, 102 mekanında kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda düzenlenmiştir. 105 kodlu hela, 20x20cm ölçülerinde, zemin katta kullanılan ile aynı terrazzo karolar ile kaplanmış durumdadır. Zemin kattaki heladaki gibi bir kısmı 15x15cm ölçülerindeki seramik beyaz karolar ile kaplanmıştır. 106 kodlu banyoda zemin dökme mozaik ile kaplıdır.

Birinci katta; hol (101) ile 102 kodlu mekanın tavanları kireç sıva üzerine yağlı boya ile yapılmış resimler ile süslüdür. 104 ve 107 kodlu mekanlardaki derinlik verilmiş olan ahşap tavanlar dikkat çekmektedir. 105 kodlu hela tavanı ahşap kaplamalı, 106 kodlu banyonun tavanı ise sıvalıdır.

3.10.4 Üst örtü

Yapıyı örten çatının mahya kotları ölçülemedi, dolayısıyla yakın çevredeki binalardan çekilen fotoğraflar yardımıyla çatı çizimleri tamamlanabilmiştir. Gezeryan Köşkü'nde ana kütlelerin üzeri beşik çatı ile, yanlardaki kütleler ile mutfağın üzeri ise kırma çatı ile örtülüdür. Beşik çatı üzerinde kuzeybatı ve güneydoğu yönlerine bakan birer güvercinlik/çatı feneri yer almaktadır. Çatı arasına girilemediğinden çatının yapım sistemine dair bilgi edinilememiş olsa da, 106 kodlu mekandan çatı arasına açılan açıklıktan sistemin ahşap olduğu anlaşılmaktadır.

Köşkün yan kütlelerini örten kırma çatılarda 90 ile 120cm arasında değişen saçak çıkmaları vardır. Mutfakı örten çatı ise 25cm taşan saçağa sahiptir. Total station ölçümlerinden elde edilen verilere göre beşik çatıda kuzeybatı ve güneydoğu yönlerinde 100cm olan saçak genişliği; güneybatı yönünde 150cm, kuzeydoğu yönünde ise 200cm'dir.

3.11 Mimari Öğeler

3.11.1 Kapılar

Gezeryan Köşkü'nde bulunan kapılar; önemli bir müdahale ile karşılaşmamış özgün, üç tablalı ahşap kapılardır. Ancak, KZ5 haricindeki tüm kapıların kapı kolları ve metal aksamaları sökülmüş ve kaybolmuş durumdadır.

Köşkün ana giriş kapısı (KZ1); ikisi açılabilir dört kanatlı ahşap bir kapıdır. Üç tablalı olan kapının; en alt tablası ahşap, diğer ikisi camlıdır. Kapı kanatları üzerinde üç parça halinde ahşap pervazlı, sabit camlı pencereler bulunmaktadır. Genişliği 3,46m olan kapının yüksekliği 3,11m'dir.

Zemin katta; Z01 kodlu terasa açılan iki kapı bulunmaktadır. Z04 ve Z09 mekanlarında bulunan bu kapılar; üç tablalı, ahşap pervazlı, camlı, biri açılabilen üç kanatlı ve ahşap kepenklidir. Genişliği 2,07m olan kapıların yükseklikleri 3,13m'dir.

Yapıdaki iç mekan kapıları tek kanatlı ve çift kanatlı olmak üzere iki tiptir. Yapıda tek kanatlı olan üç adet iç mekan kapısı bulunmaktadır. Zemin kattaki helanın (Z06) 0,72m genişliğinde ve 2,40m yüksekliğinde olan kapısı tek kanatlı, ortadaki camlı diğerleri ahşap olan üç tablalı ve ahşap pervazlıdır. Yine tek kanatlı olan birinci kattaki hela (104) ve banyonun (106) kapıları da; tümü ahşap olan üzeri işlemeli üç tablalı olup, ahşap pervazlı, 0,75m genişliğinde ve 2,75m yüksekliğindedir. Yapıda yer alan diğer iç kapıların tümü ahşap pervazlı, iki kanatlı ve üç tablalı üzeri işlemeli ahşap kapılardır. Genişlikleri 1,25m ve yükseklikleri 2,75m olan bu kapılardan tüm zemin kattakilerin (KZ2, KZ3, KZ5, KZ6, KZ9, KZ10) üst tablaları camlıdır.

Birinci kattaki balkonlara açılan 1,19m genişliğinde ve 2,66m yüksekliğinde olan kapılar (K12, K13, K18); oda zeminlerinden yaklaşık olarak 0,18m yükseklikte bulunmaktadır. Yapıdaki diğer kapılar gibi üç tablalı ve ahşap olan kapıların üst ve orta tablaları camlıdır. Dışlarında ahşap kepenkler bulunan kapıların üzerinde yatay olarak açılabilen 0,40m yüksekliğinde camlı bölümler yer almaktadır.

Zemin katta mutfakı hole bağlayan kapı ile kilerin kapısı kaybolmuş olsa da, kapı boşlukları ve pervazları korunmuştur.

3.11.2 Pencereleler

Köşkte; özgünlüğü korunmuş olan dört tip pencere bulunmaktadır. Pencerele rin çoğunluğu çift kanatlı, ahşap pervazlı ve kepenkli pencereler iken, ıslak hacimlerde ve merdiven holünde giyotin tipi pencereler bulunmaktadır. Ayrıca 102 mekanında tüm yapıdakilerden farklı olarak altı kanatlı bir pencere yer almaktadır.

Zemin katta yer alan çift kanatlı pencerelerin genişlikleri 1,12m, yükseklikleri 2,35m'dir. İç mekanda ahşap pervaz ve denizlikleri olan pencerelerdeki ahşap kepenklerin açılabilir kanatlarının üstünde sabit olan ızgaralı ahşap paneller yer almaktadır. Zemin kat pencerelerinin dış pervazları PZ2 ve PZ3 haricinde kagirdir.

İslak hacimlerde yer alan giyotin pencereler (PZ4, P17, P19) 0,70m genişliğinde ve ahşaptır. Camları boyanmış, kepenkleri kaybolmuş olan PZ4'ün yüksekliği 1,80m iken, özgün durumda olan P17 ve P19'un yükseklikleri 2,23m olarak ölçülmüştür.

Merdiven holünde yer alan pencere (P18); 1,28m genişliğinde ve 2,45m yüksekliğinde ahşap giyotin tipi bir penceredir. İki kanatlı ahşap kepenkli olan pencerenin denizliği ve dış pervazları da ahşaptır.

Birinci katta yer alan çift kanatlı pencerelerde iki farklı ölçü görülmektedir. 102 mekanında yer alan P11 ve P13 kodlu pencereler 0,80m genişliğinde ve 2,45m yüksekliğindedir. Katta yer alan diğer çift kanatlı pencereler ise 0,95m genişliğinde, 1,83m yüksekliğindedir. Dış pervazları ahşap olan tüm birinci kat pencereleri ahşap kepenkli ve ahşap denizliklidir. 102 mekanında, güneybatı cephesinde altı kanatlı bir pencere bulunmaktadır. Tümü açılabilen altı kanat üzerinde; yukarı doğru açılabilen üç pencere yer almaktadır. Ahşap denizliği olan pencerede diğer pencereler gibi ahşap bir kepenk bulunmaktadır. Pencere altında cephede ahşap desenli bir pano ile iç mekanda ahşap panolar yer almaktadır.

Yapıda muhdes görünümünde olan ahşap mutfak pencelerinin yapıdaki pencereler ile tipolojik olarak uyum içerisinde olmamalarına karşın, 1965 sonrasında inşa edildiği bilinen mutfak ile aynı döneme ait oldukları düşünülmektedir.

3.12 Dekoratif Unsurlar

20.yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edildiği düşünülen Gezeryan Köşkü; batı etkisinin cephe ve özellikle iç mekan bezemelerinde görüldüğü bir yapıdır. Ciner'in 19.yüzyıl

iç mekanlarına özgü olduğunu belirttiği, manzara ve çiçek tasvirlerinin yer aldığı duvar resimleri; yapıda en çok karşımıza çıkan bezemedir. [14, s.15] Batı Eklektisizmi'nin en çok da Art Nouveau unsurlarının görüldüğü yapıda; tavan ve duvar resimlerinin yanı sıra, ahşap bezemeler ve kabartma bezemeler de bulunmaktadır.

3.12.1 Ahşap bezemeler

Köşkte ahşap bezemeler çoğunlukla cephelerde ve çatı saçaklarında görülmektedir. İç mekanda ise merdiven korkulukları ile birinci kattaki ahşap tavanlar özelliklidir.

Köşkün çatısı saçaklarındaki dantel gibi işlemeli ahşap süslemeleriyle öne çıkmaktadır. Ana çatı ile kuşluk çatıları saçaklarında yer alan bitkisel bezemeli ahşap festonlar (ŞekilC.57-a) tüm çatıyı çevrelemektedir. Ana çatının güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde; çatı alnını örten ve lale desenli ahşap ajur (ŞekilC.57-b) ile, ajur arkasında çatı arasına açılan pencere etrafında geometrik ve lale desenli ahşap kaplamalar görülmektedir. Güneybatı cephesinde P12 penceresinin üzerinde dikdörtgen çerçeveli geometrik desenli bir pano (ŞekilC.57-c), yanlarında art nouveau izleri taşıyan gene dikdörtgen çerçeveli birer kartuş (ŞekilC.57-d) ile pencere altında yaprak ve geometrik desenli ahşap başka bir kartuş (ŞekilC.57-e) yer almaktadır. Kuzeydoğu cephesinde de çatı alnındaki ajur ve ajur arkasındaki pencere etrafı bezemeleri güneybatı cephesindekilerle aynıdır. P18 üzerinde dikdörtgen çerçeveli Art Nouveau tarzı bir kartuş (ŞekilC.57-f) yer almaktadır. P17 ve P19 üzerinde de kıvrımlı hatlarıyla diğer kartuşlardan ayrılan birer kartuş (ŞekilC.57-g) yer almakta, bunlar ile aynı hizada P18 üzerinde geometrik bir ahşap bezeme (ŞekilC.57-h) bulunmaktadır. Ana çatıyı taşıyan ahşap furuşlar (ŞekilC.57-i) çiçek işlemelidir. Kıрма çatılar altında, tüm kütleyi çevreleyen ahşap kaplama üzerinde, çatıyı taşıyan profilli ahşap furuşlar (ŞekilC.57-j) arasında geometrik ahşap panolar (ŞekilC.57-k) bulunmaktadır. Güneydoğu ve kuzeybatı cephelerinde görülen güvercinliklerin çatı mahyalarının üzerinde de ahşap bezemeler (ŞekilC.57-l) görülmektedir.

Yapı içerisinde önem arzeden ahşap dekorasyon elemanlarından biri; merdiven korkuluklarıdır. (ŞekilC.57-m) ve 9x9 kare bir kaide üzerine oturan ve 0,63m yüksekliğindeki ahşap baba (ŞekilC.57-n) küpeşteye doğru incelmektedir. Yaklaşık

0,95m yüksekliğindeki geometrik formlu, bezemesiz ahşap korkuluklar; merdivene yandan takılmaktadır.

Yapı içerisinde 104 ve 107 kodlu mekanlardaki ahşap tavanlar dikkat çekicidir.

102 mekanında, yaklaşık olarak 1,10m yüksekliğe kadar çıkan ve tüm mekan duvarlarını dönen ahşap panolar bulunmaktadır. Ahşap pano; süpürgelik, tablalı bölüm ve oymalı bölüm olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ahşap süpürgelik üzerinde bulunan, duvar yüzeyinden daha önde yer alan geometrik tablalı bölüm üzerinde; kıvrımlı desenleri ile oymalı bezemeleri bulunan bir bant bulunmaktadır. Boyalı olan panonun duvar ile kesiştiği üst çitası eğimlidir.

Yapıdaki ahşap bezeme elemanları, uzun süredir bakımsız kalmıştır. Bu nedenle boyalarda dökülme görülmekte, boya katmanları sonucu detaylarının okunamaz hale gelmesi izlenmektedir.

3.12.2 Kabartma bezemeler

Köşkte ıslak hacimler ve mutfak haricindeki tüm iç mekanlarda tavan eteklerinde, tavanlarda ve tavan göbeklerinde karşılaşılan bezeme türüdür. Neredeyse tüm mekanlardaki tavan göbekleri tek tiptir (Şekil 3.8). Genel hatlarıyla benzer olsa da Z09 ve 102 mekanlarındaki tavan göbekleri (Şekil 3.9) ana hatlarıyla diğer mekanlardakinden farklıdır. Mekanın genel bezemesine ve büyüklüğüne göre göbek etrafındaki bezemenin boyutları ve detayları değişiyor olsa da; tümünde bitkisel formlar kullanılmıştır. Defne dalları, karanfiller, laleler gibi Art Nouveau öğeler bezemelerde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3.8 : Kabartma bezemeler-tavan göbeği (104 mekanı) (Gökçınar, 2014).

Şekil 3.9 : Kabartma bezemeler-tavan göbeği (102 mekanı) (Gökçınar, 2014).

Tavanlarda iki sıra korniş yer almaktadır. İçte daha ince olan kornişin köşelerinde lale veya karanfil desenlerinin etrafında bitkisel formlu bezemeler bulunmaktadır. Dıştaki korniş içtekine göre daha kalın olup, kurdele ve çiçek bezemeledir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10 : Kabartma bezemeler-kornişler (Z03 mekanı) (Gökçınar, 2014).

Tavan eteklerindeki kartonpiyer kesitleri mekana göre farklılık gösterse de, ortak paydaları tümünün bitkisel desenli olmasıdır.

Kireç esaslı olduğu düşünülen kabartma bezemeler; kısmi parça kayıpları ve niteliksiz boyanma sonucu detaylarının boya altında kaybolması haricinde iyi durumdadır.

3.12.3 Tavan ve duvar resimleri

Köşkün duvarlarında ve tavanlarında manzara ve çiçek tasvirlerinin yanı sıra, sütun tasvirleri ve geometrik bezemeler yer almaktadır.

Z02 mekanı tavanı; kabartma bezemeleri çerçeveleyen geometrik desenlerle kuşatılmıştır. Kuzeybatı ve güneydoğu duvarları badanalı olan mekan duvarlarında kanvas üzerine resmedilmiş vazo içerisinde çiçek tasvirlerinin olduğu, fakat yakın zamanda sökülerek satıldığı eski kullanıcısından öğrenilmiştir.

Yapı içerisinde Z03, 101, 102 mekanlarındaki ve merdiven holündeki duvar ve tavan resimleri etkileyicidir. Z03 mekanının sütunlar ve kemerler ile derinlik hissi verilmiş olan duvarlarında; sütunlar arasında kaide üzerinde duran kırmızı renkli vazolar içerisinde gül ve çeşitli çiçek tasvirleri bulunmaktadır (Şekil 3.11a). Mekanın tavanında güneybatı ve kuzeydoğu uçlarında su ve yeşil temalı doğa tasvirleri yer almakta, köşelerde çiçek tasvirleri görülmektedir. Ayrıca kabartma bezemeler kıvrımlı ve geometrik desenler ile çerçevelenmiştir (Şekil 3.11b).

Şekil 3.11 : (a) Duvar resimleri (Z03 mekanı). (b,c) Tavan resimleri (Z03 mekanı)
(Gökçınar, 2014).

Merdiven holünde güneydoğu ve kuzeybatı duvarlarında büyük boyutlarda Boğaz manzarası tasvirleri göze çarpmaktadır. Güneydoğu duvarında Küçüksu Kasrı (Şekil 3.12a), kuzeybatı duvarında ise Rumeli Hisarı (Şekil 3.12b) görülmektedir. Mermer kemer ve sütunlar ile balkon görünümü verilmiş olan duvarlarda manzara tasvirlerinin yanlarında vazo içerisinde bitki tasvirleri yer almaktadır. Tavanda gene

kabartma bezemeleri çerçeveleyen süslemeler arasında çiçek buketi tasvirleri ile tavan eteklerindeki kartonpiyerler altında gül tasvirleri bulunmaktadır.

101 mekanı tavan ve duvarları geometrik desenler ve kıvrımlı desenler ile süslenmiştir. Tavanda kuzeybatı ve güneydoğu uçlarda gene vazo içerisinde çiçek buketleri yer almaktadır.

Şekil 3.12 : (a) Küçüksu Kasrı, (b) Rumeli Hisarı (Gökçinar, 2014).

102 mekanının duvarlarında kapı ve pencereler arasında Art Nouveau akımını anımsatan kıvrımlı desenler ile süslenmiş dikdörtgen çerçeveler içerisinde kurdele ve çiçek buketleri yer almaktadır. Tavan eteklerinde, kartonpiyer altlarında kıvrımlı dallar arasında pembe ve mavi renkli çiçek buketleri görülmektedir (Şekil 3.13).

Şekil 3.13 : Duvar resimleri (102 mekanı) (Gökçinar, 2014)

Mekanın tavanında diğer mekanlardaki gibi kabartma bezemeler çerçevesi içinde durmaktadır. Tavanın dört köşesinde kırılmalı tasvirleri (Şekil 3.14a) bulunurken, kuzeybatı ve güneydoğu köşelerinde yelkenlilerin yer aldığı, arkada Tarihi Yarımada'nın görüldüğü resimler (Şekil 3.14b) görülmektedir. Tavanda güneydoğu yönünde Fenerbahçe Feneri (Şekil 3.14c), kuzeybatı yönünde ise Beylerbeyi Camii (Şekil 3.14d) resmedilmiştir. Ayrıca kıvrımlı dallar ile çiçek buketi tasvirleri de göze çarpmaktadır.

Şekil 3.14 : Tavan resimleri (a) Kırılmalı tasvirler, (b) Manzara tasvirleri, (c) Fenerbahçe Feneri, (d) Beylerbeyi Camii (Gökçınar, 2014)

Yapıdaki tavan ve duvar resimlerinin, ufak tefek boya dökülmeleri ile vandalizm sonucu oluşmuş az sayıdaki delik haricinde bütünlükleri korunabilmiş durumdadır. Tüm bu resimlerin yanı sıra 104 mekanının tavan ve duvarlarında badana altında kalmış olsa da izleri görülebilen geometrik desenler mevcuttur.

3.13 Yapıdaki Bozulmalar

Gezeryan Köşkü'nde karşılaşılan sorunların büyük bir bölümü yapının ve bahçesinin otopark olarak kiraya verildiği dönemdeki müdahalelerin sonucudur. Bunlar; kötü kullanım ve niteliksiz müdahaleler, terk ve bakımsızlık ile kasıtlı tahrip olarak

“insanların neden olduğu bozulmalar” başlığı altında toplanmıştır. Yapının uzunca süredir bakım görmemesine bağlı olarak uzun süre doğal etkenlere maruz kalması da yapıdaki bozulmaları hızlandırmıştır, Bu bozulmalar da “doğal etkenler nedeniyle oluşan bozulmalar” başlığı altında ele alınmıştır.

3.13.1 Doğal etkenler nedeniyle oluşan bozulmalar

Yapının çatı örtüsünün derelerinin iyi durumda olmayışı kar ve yağmur sularının yapıdan hızlı bir şekilde uzaklaştırılmasına engel olmaktadır. Bu durum cephe yüzeylerinde yosunlanma, bitkilenme, ahşap olan yüzeylerde bozulmaya ve de iç mekanlarda nemlenmeye bağlı hasara neden olmuştur. Hasarlı derelerden akıp balkonda (103) biriken suların, alt kattaki oda (Z04) tavanında sıvaların dökülmesine hatta, yer yer tavan eteklerindeki kartonpiyerlerin kopmasına neden olduğu görülmüştür.

Dış etkenlere açık olan bölümlerde ısı farkları ve donma-çözünme döngüsü sebebiyle yapıda deformasyonlar görülmektedir. Balkonlarda (103, 108) demir korkulukların oturduğu parapetlerde çatlamalar, yer yer parça kopmaları görülmektedir.

Rüzgarın ve kuşların taşıdığı tohumlar nedeniyle çatıda bitkilenme görülmektedir. Çatıda az da olsa var olan bitkilenme özellikle yapının kuzey köşesinde bulunan depo üzerinde ve mutfak çatısı üzerinde izlenmektedir.

Kuzeydoğu cephesinde çatı alnının arkasında kalan pencerenin kontrol edilememesi ve de çatıların birleşim noktaları ile saçaklarının sağlıklı olmaması nedeniyle kuşlar çatı arasına yerleşmiştir. Kuş pislikleri ise yalnızca çatı arasında kirlenmeye sebep olmakla kalmamış, tavanında çatıya açılan bir açıklık olduğu öğrenilen 106 mekanının zeminin de pislikle kaplanmasına hatta, kapısının bu nedenle açılmamasına neden olmuştur.

3.13.2 İnsanların neden olduğu bozulmalar

3.13.2.1 Kötü kullanım ve niteliksiz müdahaleler

Yazlık olarak inşa edilen yapının kışın da kullanılmaya başlanması üzerine ısınma ihtiyacı soba ile karşılanmıştır. Kurulan sobaların bacaları için duvarlarda açılan delikler duvar resimlerine zarar vermiştir. Olasılıkla soba kullanımı sırasında yapıya bugün görülen baca eklenmiş olmalıdır. Ayrıca Z06 ve 105 mekanlarında görülmekte

olan ve duvarlardaki deliklerin bağlandığı bacaların da bu amaçla yapıldığı düşünülmektedir. (Yapıda sonradan hava gazı ile ısındığı öğrenilmiştir.Bu amaçla yapıya eklendiği düşünülen tesisat boruları tavan eteklerindeki kartonpiyerlere zarar vermiştir. Kalorifer kazanının çatı arasında olduğu söylene de, zemin katta doğu köşesinde girilememiş olan depodan çıkan ve yapıdaki bacaya bağlanan baca, kazanın burada olabileceğini düşündürmektedir.)

Yapıya eklenen elektrik tesisatı da yapıya zarar veren bir diğer müdahaledir. Yapıdaki tesisatın açıktan geçirilmiş olan kabloları sabitlenirken kartonpiyerler ve tavan göbeklerine zarar verilmiştir.

Mutfak bölümü (Z07) ilk bakıldığında gerek kapı ve pencereleri sebebiyle, gerekse yapı malzemesi ve ölçüleri sebebiyle muhtes görünümündedir. Yapıda ikamet etmiş kişilerden alınan bilgiler doğrultusunda mutfağın önceden de aynı yerde olduğu sonucuna varılmış olsa da, bazı izler nedeniyle zemin kattaki kat silmesi hisasından itibaren kötü bir yeniden yapım ürünü olduğu düşünülmektedir.

Tavan ve duvar resimlerinin olmadığı mekanlarda tavandaki göbeklerin ve tavan eteklerindeki kartonpiyerlerin boyandığı, kullanılan boya sebebiyle de ince detaylarının yok olduğu görülmektedir.

Yapı bahçesinin otopark olarak kullanıldığı dönemde araçların yapının arkasında, kuzeydoğu cephesinde yıkandığı, ayrıca su depolarının da bu bölüme yerleştirildiği öğrenilmiştir. Bu durum bu cephenin sürekli ıslak kalmasına neden olmuş, zeminden yükselen nem sebebiyle de kuzeydoğu cephesinde ve de bahçe zemininde yoğun bir çiçeklenme ve yosunlanma sorunu ortaya çıkarmıştır.

3.13.2.2 Terk ve bakımsızlık

Uzun yıllardır aktif olarak kullanılmayan yapı, sürekli bakımdan mahrum kalmıştır. Bu da yapıdaki problemlere zamanında ve gerektiği kadar müdahale edilememesine neden olarak yapıdaki hasarı büyötmüştür. Yapıda genel olarak hem cephede hem iç mekanlarda kirlenme söz konusudur. İç mekanlarda tavanlar ve duvarlar örümcek ağları ile kaplanmış durumdadır. Açık kalmış olan çatı pencerelerinden güvercinlerin çatı arasına girmesi, yapının birinci katında da görölecek kadar kirlenmeye sebep olmuştur. Bakımdan yoksun kalmış pencere kepenklerinde malzeme kayıplar görölmekte, ahşap olan zemin kaplamalarında eskime ve ıslak hacimlerdeki zemin kaplamalarında kirlenmeler göze çarpmaktadır. Ayrıca, yapı kullanılmadığı

dönemlerde hırsızların hedefi haline gelmiş, bahçe ve yapı içerisindeki maddi değeri olabilecek metal malzemeler çalınmıştır.

3.13.2.3 Kasıtlı tahrip

Yapıya zarar veren en önemli eylemlerden biri de vandalizmdir. Özellikle bahçesinin otopark olarak kiraya verildiği dönemde hem yapı hem de bahçe büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Bahçede kuzeybatı yönünde bulunan süs havuzu betonla kapatılmış, araçlara park yeri olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde bahçede yer yer beton dökülerek oluşturulan zeminler sebebiyle özgün bahçe düzeni bozulmuştur. Yapı içerisindeki kapı kolları, tesisat elemanları gibi metal elemanlar bu dönemde sökülerek satılmış, söküm esnasında da yapı tahrip edilmiştir. Komşu yapıda ikamet eden, geçmişte de Gezeryan Köşkü'nde ikamet etmiş olan kullanıcıdan öğrenildiği kadarıyla, zemin katta giriş mekanının (Z02) beyaz badanalı olan kuzeybatı ve güneydoğu duvarlarında kanvas üzerine yağlıboyayla yapılmış olan tablolar bu dönemde yerlerinden sökülerek satılmıştır.

Otopark olarak kullanıldığı dönem içerisinde yapının zemin katında Z05 mekanının zemini kazılmıştır. Günümüzde kazılı alanın üzeri ahşap ile kapatılmış olsa da kazılan alanı çevreleyen duvarlarda çatlaklar göze çarpmaktadır.

Yapının zemin katında Z04 ve Z09 mekanlarında ısınma amacıyla kullanılan sobaların bacaları, pencerelerde ve kepenklerde açılan boşluklardan dışarıya çıkarılmıştır. Bu durum hem kepenklere zarar vermiş, hem de borulardan çıkan kurum nedeniyle cephe yüzeyinde kirlenmeye neden olmuştur.

Yapı cepheleri ve iç mekan duvarları da tahrip edilmiştir. Cephelerde çok sayıda çivi ve cepheye çakılmış ahşaplar göze çarpmaktadır. Kuzeybatı cephesindeki “oto yıkamacı” yazısı her ne kadar üzeri beyaz badana ile boyanmış olsa da dikkat çekmektedir. İç mekanda ise 102 mekanında yağlıboya tablolar altındaki alçı sıvalar yer yer sökülmüş, kapı (K101) yanında duvar iskeleti ortaya çıkmıştır. Gene iç mekanlarda da cephede olduğu gibi çiviler vardır.

4. RESTİTÜSYON

Gezeryan Köşkü; günümüze büyük ölçüde bozulmadan ulaşabilmiş bir sivil mimarlık örneğidir. 20.yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edildiği düşünülen yapı, bir müddet mevsimlik/yazlık konut olarak kullanılmıştır. Teze konu olan köşkte, 1964 yazında bulunmuş olan Sn.Gülşen Sabuncu'dan öğrenildiği üzere köşk; 1965 yılından sonra yaz-kış kullanılmıştır. Sahibinin vefatı sonrası uzun bir süre boş kalan köşk; 1999 yılında Şişik İnşaat Ltd. tarafından satın alınmışsa da, halen kullanılmamaktadır. Yaşanan süreçte yapıya çok önemli bir köklü müdahalede bulunulmadığı görülmektedir.

Yapının inşa edildiği ilk döneme ait yazılı-çizili bir kaynak bulunamamışsa da; Sn.Gülşen Sabuncu'dan alınan bilgilere göre, yapının o dönemdeki durumu ile ilgili fikir sahibi olunabilmektedir. Alınan bilgiler ışığında; tarihsel süreçte yapılmış olan ufak çaplı müdahalelerin yapının özgünlüğünü bozmadığı söylenebilir.

4.1 Vaziyet Planı Restitüsyonu

Gezeryan Köşkü, Kabasakal Mehmet Paşa döneminde üzerinde üzüm bağlarının bulunduğu alana Tomik Gezeryan tarafından yaptırılmıştır. Sn.Gülşen Sabuncu'nun aktarımına göre köşk, 20.yüzyılın ortasında günümüzdekinden çok farklı bir bahçe içerisinde yer almaktadır. Bu bilgilere göre, Gezeryan Köşkü 1964 yazında; ağaçlarla kaplı, kameriyeleri ve süs havuzu ile dikkat çeken bir bahçe içerisinde yer almaktadır. Bahçe girişi Şemsettin Günaltay Caddesi üzerindedir. Girişten yapıya doğru uzanan bir patika bulunmakta, bu patikanın iki yanında, bahçenin kuzeybatı ve güneydoğu yönlerinde Harem ve Selamlık olarak ayrılmış olan birer kameriye bulunmaktadır. Gene kuzeybatı yönünde, bahçe duvarına bitişik olan bir süs havuzu yer almaktadır. Bahçe; Tüccarbaşı Sokağı'ndan görülmeyecek kadar sık ağaçlarla çevrilidir. Kuzeydoğu yönündeki bahçe duvarında Selamlık Köşkü'nün bahçesine açılan bir kapı, güneydoğu bahçe duvarında da Harem Köşkü'nün bahçesine açılan bir diğer kapı bulunmaktadır. Köşkler arasındaki bağ, duvarlar ile kısıtlanmış olsa da aralarındaki geçişler ile sağlanmaktadır.

4.2 Plan Restitüsyonu

Sn.Gülşen Sabuncu'dan 1964 yılında köşkün zemin katı günümüzdekinden kısmen farklı olduğu öğrenilmiştir. En ciddi değişim Z09 mekanında izleri görülen kaldırılmış olan duvar nedeniyle birleştirilmiş mekanlardır.

Köşkün ana girişi günümüzdeki gibi güneybatı cephesinden olup, altı basamakla çıkılan terastan (Z01) giriş mekanına (Z02) ulaşılmaktadır. Günümüzde beyaz badanalı olan girişin (Z02); kuzeybatı ve güneydoğu duvarlarında kanvas üzerine yağlıboya vazo içerisinde çiçek tasvirleri bulunmakta, girişten (Z02) hole (Z03) geçildiğinde de tavan duvarlarda kireç sıva üzerine yağlıboya çiçek ve manzara tasvirleri görülmektedir. Holde güneydoğu ve kuzeybatı duvarlarındaki ilk kapılar harem ve selamlık olarak ayrılmış olan misafir salonlarına açılmaktadır. Günümüzde güneydoğu duvarındaki ilk kapının açıldığı mekanın (Z04) duvarlarındaki izler göz önünde bulundurulduğunda; olasılıkla misafir odalarının duvarları da hol gibi duvar resimleri ile kaplı olmalıdır. Her iki misafir odası da güneybatı yönündeki terasa açılmaktadır.

Anılan tarihte holde kuzeybatı duvarında yer alan ikinci kapı yemek odası olarak kullanılan mekana açılmaktadır. Holün kuzeybatısında yer alan misafir odası ile yemek odası günümüzde aralarındaki duvar kaldırılarak tek bir mekan (Z09) haline dönüştürülmüş olsa da kaldırılmış olan duvarın izleri tavan ve duvarlarda görülebilmektedir.

Sn.Gülşen Sabuncu, holün güneydoğu duvarında yer alan ikinci odanın depo olarak kullanıldığını belirtmiştir. Köşkün müstemilatının olmadığı göz önünde bulundurulursa; bu odanın hizmetlilerce kullanılması da mümkündür. Holde güneydoğu yönündeki üçüncü odanın ise günümüzdeki gibi hela olarak kullanıldığı öğrenilmiştir.

Sn.Gülşen Sabuncu; geç dönem eki görünümü veren mutfak bölümünün o dönemde de günümüzdeki yerinde bulunduğunu, ancak 1965 yılından sonra, Sn.Safvet Tinal'ın Gezeryan Köşkü'nü satın almasının ardından mutfak bölümünün yeniden inşa edildiğini belirtmiştir. 1964 yazında; mutfağın ana girişinin yapı içerisinde değil, kuzeybatı cephesinden, bahçeden olduğunu belirtmiştir. Günümüzde mutfağa holün (Z03) kuzeydoğu duvarındaki kapı boşluğundan ulaşıyor olsa da; hem hol duvarındaki bezemenin devamlılığını bozuyor olması, hem de kapı kasasının

olmaması bu girişin sonradan açılmış olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü incelendiğinde de mutfak ile bitişiğindeki mekan arasında bir servis penceresi olduğu görülmüştür. Gezeryan Köşkü'nde de yemek odası olduğu öğrenilen mekanın kuzeydoğu duvarında görülen sıva izleri, mutfakın mevcut girişinin uyumsuzluğu ve de Harem Köşkü'nde görülmüş olan servis penceresi; Gezeryan Köşkü'nde mutfak ile yemek odası arasında bir kapının varlığını düşündürmektedir. Kiler olarak kullanıldığını öğrenilen mekan da (Z08) mutfak ile yemek odası arasında bir geçiş mekanı gibi gözükmektedir. Ayrıca, mutfak bölümünün kuzeybatı cephesinde, dört basamaklı merdivenli kapısının yanında, günümüzde kalıntılarını görebildiğimiz bir çeşme olduğu gene Sn.Gülşen Sabuncu tarafından belirtilmiştir.

Ahşap U şeklindeki merdiven ile ulaşılan birinci katın, zemin katın aksine, hiç değişikliğe uğramadan günümüze ulaştığı anlaşılmıştır. Sn.Sabuncu o dönemde; güneybatı yönündeki odanın ebeveyn yatak odası, güneydoğu yönündeki odanın misafir yatak odası, kuzeybatı yönündeki odanın ise yerli kütüphanesi ile çocuk odası olarak kullanıldığını belirtmiştir. Merdivenin kuzeybatı yönünde bitişiğinde yer alan odanın banyo, güneydoğu yönünde bitişiği olan odanın ise hela olduğunu eklemiştir.

1965 yılından sonra yıl boyunca konut olarak kullanılan köşke, Safvet Tinal tarafından satın alınmasının ardından; ısıtma tesisatı ve bacalar eklenmiş, duvarlarda baca delikleri açılmıştır. Bu dönemde yapının doğu köşesinde yeni bir depo alanı oluşturulmuştur. Yukarıda bahsedildiği üzere 1964 yazında mutfak, Sn.Tinal tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Daha önce sadece bahçeden girişi olan mutfakla olasılıkla bu inşa esnasında günümüzde yapı içerisinden ulaşımı sağlayan merdiven altındaki kapı boşluğu açılmış olmalıdır.

4.3 Cephe Restitüsyonu

Gezeryan Köşkü'nün cephelerinde restitüsyon sorunu yaratacak çok fazla bir değişim görülmemektedir. Sn.Gülşen Sabuncu'dan öğrenildiği üzere; yapının doğu köşesinde yer alan ve kuzeydoğu ile güneydoğu cephelerinde kötü bir görünüme sebep olan depo; yapıya ısıtma tesisatının eklendiği dönemde yapılmıştır.

Güneybatı cephesinde, giriş kapısının (KZ1) üzerindeki ondüle saçağın sonradan eklenmiş olduğu aşıkardır. Ayrıca hem bu cephede hem de güneydoğu cephesinde

103 kodlu balkondaki demir parmaklığın kaybolduğu gör÷lmektedir. 108 kodlu balkonun parmaklık ve küpeştesi korunabilmiş olduğundan, kaybolmuş olan parmaklıklara referans olmaktadır.

Kuzeybatı cephesinde mutfağa açılan kapının (KZ8) yapıdaki kapılardan farklı olması, bu kapının aslına uygun olmayan bir imalat olduğunu düş÷nd÷rmektedir. Mutfağa ulaşımı sağlayan merdivenin ilk basamağının toprağa göm÷lü oluşu da zemin kotunun yükselmiş olduğunun göstergesidir. Ayrıca mutfak kapısının (KZ8) yanında Sn.G÷lşen Sabuncu'dan öğrenildiği üzere bir çeşme bulunmaktadır.

5. RESTORASYON

20.yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edildiği düşünülen Gezeryan Köşkü, 20.yüzyılın sonlarında kullanıcısının vefatının ardından terk edilmiş, kısa süre özgün işlevi dışında kullanılmıştır. Tez kapsamında; Gezeryan Köşkü'nün mevcut sorunları tespit edilmiş, bozulmalar incelenmiş, tarihçesi araştırılarak da ulaşılan bilgiler ışığında restitüsyonu tamamlanmıştır. Restorasyon çalışması kapsamında; yapıda görülen bozulmaların giderilmesi, restitüsyon çizimlerinde belirlenmiş olan niteliksiz eklerin kaldırılması, niteliksiz müdahalelerin düzeltilmesi ve özgün yapının ortaya çıkarılarak, yeni bir işlev ile canlandırılması amaçlanmıştır. Tüm bu restorasyon sürecinde ICOMOS'un 1999 yılında aldığı "*Tarihi ahşap yapıların korunması için ilkeler*" tüzüğü'nün 8.maddesinde de belirttiği gibi restorasyonun amacının "*tarihi yapıyı, onun taşıyıcılığını korumak ve mevcut tarihi verilerin sağladığı sınırlar içerisinde kalarak yapının özgün tasarımını, tarihi bütünlüğünün okunabilirliğini artırarak, kültürel değerlerini açığa çıkarmak*" olduğu unutulmamalıdır.

5.1 Yeni İşleve Yönelik Öneri

Venedik Tüzüğü'nde 5.maddede belirtildiği gibi "*anıtların korunması, her zaman onların herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaşabilir*". Bu kapsamda değerlendirilerek; konut olarak inşa edilmiş olan Gezeryan Köşkü'nün özgünlüğünü koruyarak halka açık bir tesis olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmiştir. Bu amaçla en uygun işlevin Kadıköy ve İstanbul üzerine yazılmış olan kitapların bir arada bulunabileceği bir "*halk kütüphanesi*" olacağı düşünülmüştür. Çevrede kütüphanenin olmayışına bağlı olarak bu ihtiyaca cevap vermesi, bölgenin geniş tarihine yönelik aydınlatıcı bir altyapı oluşturması ve de eski Erenköy'ün tarihi dokusu ile modern şehrin birleştiği bir noktada kültürel geçmişimizi deneyimleyebileceğimiz kent insanına yönelik bir mekan oluşturulması istenmiştir.

Restorasyon projesi kapsamında; yapının restitüsyonuna uygun olarak onarılarak yeniden düzenlenmesi ve yeni işlevi için gerekli olan çağdaş donanımlar ile desteklenmesi düşünülmüştür.

Köşkün bahçesinin düzenlenerek kullanıma açılması önerilmiştir. Mevcut bulunan kameriyenin ve süs havuzunun yenilenmesi, bahçenin peyzaj düzenlenmesinin yapılması ve girişlerinin düzenlenmesi planlanmaktadır. Tüccarbaşı Sokağı'ndan olan mevcut girişinin iptal edilerek, bahçenin özgün yapısına uygun olarak Şemsettin Günaltay Caddesi'ndeki girişinin yeniden açılması planlanmıştır. Ayrıca, çevredeki otopark sorunu da göz önünde bulundurularak, bahçenin güneybatı duvarında izi görülen kapının tekrar açılarak, bahçenin güney köşesindeki toprak zeminin otopark olarak düzenlenmesi düşünülmüştür.

Zemin katta, bahçe ile birlikte kütüphaneye de hizmet veren bir kafeterya ile yönetim birimlerinin konumlandırılması planlanmıştır. Z04 mekanının teras ile bağlantısının korunarak kafeterya olarak, Z05 mekanının ise müdüriyet olarak düzenlenmesi öngörülmektedir.

Mevcut mutfak; kafeteryanın gereksinimlerine uygun olarak yeniden düzenlenerek, mevcut yerinde korunacaktır. Restitüsyonda çizilen özgün kapısı yerine, kullanım için daha işlevsel olacağı düşünülen mevcut kapısının kullanılması önerilmiştir.

Rölövede tek mekan olarak görülen Z09 mekanının, restitüsyona uygun olarak ikiye bölünmesi; güneybatıdaki mekanın (Z09B) serbest oturma alanı olarak düzenlenmesi, kuzeydoğudaki mekanın (Z09A) ise teknik hizmetleri de barındıran bir sekreteryaya olarak planlanması düşünülmüştür.

Birinci katın; zemin kat ile ilişkili olarak çalışma odası ve kütüphane olarak işlevlendirilmesi planlanmıştır. 102 mekanının gerekli teknik donanımlar sağlanarak çalışma odasına dönüştürülmesi, 104 ve 107 mekanlarının İstanbul ve Kadıköy'ü anlatan kitapları barındıran bir kütüphane olarak işlevlendirilmesi önerilmiştir. Kütüphane bölümlerinde kitaplıkların; ahşap kirişlere fazla yük bindirmemesi amacıyla, duvar kenarlarına yerleştirilmeleri önerilmiştir. Tüm mekanlara gerektiğinde yapıya zarar vermeden sökülebilmesi mümkün olan ahşap dolap ve masalar yerleştirilmesi düşünülmüştür. Çatıya ulaşımın mümkün olduğu 106 mekanında; mevcut küvet kaldırılmış, duvarlara raflar yerleştirilerek arşiv olarak düzenlenmiştir. 103 ve 108 kodlu balkonların, gerekli yenilemeler ve düzenlemeler yapılarak kullanıma uygun hale getirilmesi düşünülmüştür.

Köşkte zemin katta ve birinci katta yer alan helaların yenilerek, yeniden kullanılması önerilmektedir.

5.2 Onarıma Yönelik Öneriler

Gezeryan Köşkü; strüktürel açıdan genel olarak iyi durumda olmasına karşın, niteliksiz ekler ve müdahaleler sonucu özgün görünümünü ve plan şemasını kısmen kaybetmiştir. Ancak, yapılan müdahaleler tümüyle geri döndürülebilir niteliktedir. Yapıda onarıma yönelik müdahaleler beş ana başlık altında toplanmıştır:

- Temizleme
- Sağlamlaştırma
- Bütünleme
- Yeniden Yapım
- Çağdaş donanım ile destekleme

Tüm bu öneri müdahalelerin yanı sıra, restorasyon sonrasında zamana karşı direnme gücünü yeniden kazanmış olan yapının kullanım sürekliliği için sürekli bakımın şart olduğu da unutulmamalıdır.

5.2.1 Temizleme

5.2.1.1 Eklerden arındırma

Gezeryan Köşkü Restorasyon Projesi kapsamında öncelikli müdahalenin yapıyı özgün olmayan eklerden arındırmak olduğu düşünülmüştür. Bu amaçla, öncelikle yapı çevresinde araştırma kazısı yapılması, özgün çevre kotunun tespit edilmesi ve yapı çevresinin özgün kotuna indirilmesi önerilmiştir. Kuzeybatı cephesindeki mutfak kapısına (KZ8) ulaşan merdivenin ilk basamağının yükselen çevre kotunun altında kaldığı düşünülmektedir. Aynı şekilde, vaziyet planı ölçeğinde bakıldığında, bahçenin kuzeybatı duvarında yer alan ve doldurularak kapatılmış olan havuzun da ortaya çıkarılması önerilmektedir.

Yapının doğu köşesinde yer alan ve kuzeydoğu cephesinde girişi görülen deponun kaldırılması önerilmiştir. 1965 yılı sonrasındaki onarımda yapıya eklendiği öğrenilen depo; çirkin bir görünüm oluşturmalarının yanı sıra, strüktürel olarak da iyi durumda değildir.

Kuzeydoğu cephesinde, yapının kuzey köşesinde yer alan tesisat kutusu ile kuzeybatı cephesinde görülen elektrik tesisat kutularının kaldırılması önerilmiştir. Ayrıca, çoğunluğu kapı ve pencere kepenklerine sabitlenmiş olan aydınlatma elemanları ile kablo ve boruların da kaldırılması gerekmektedir.

Zemin katta Z04 mekanının zemini naylon ile örtülmüş durumdadır. Bu naylonların kaldırılıp, özgün döşemenin araştırılması gerekmektedir. Özgün döşeme kaplamasına ulaşılması durumunda, holdeki (Z03) gibi olasılıkla ahşap olan döşemenin el sistresi ile sistrelenip cilalanması uygun olacaktır.

Zemin katta Z09 mekanının zemini yakın zamanda hazır parke ile kaplanmıştır. Restitüsyona uygun olarak örülecek duvar öncesinde zemindeki bu kaplamanın kaldırılıp, özgün döşeme kaplamasının araştırılması gerekmektedir. Z04 mekanındaki gibi ahşap olduğu düşünülen özgün döşemenin gene el sistresi ile sistrelenip cilalanması önerilmektedir.

5.2.1.2 Yüzey temizliği

Yapıda cepheler ve iç mekan duvarlarında karşılaşılan kirlilik, sıva ve boyalarda meydana gelen bozulmalar, döşemelerdeki aşınma ve metal elemanlardaki korozyonlar nedeniyle yüzey temizliği önerilmektedir.

Cephelerde is ve kir tabakasının neden olduğu kirlenmeler göze çarpmaktadır. Cephede görülen kirlenmelerde; kagir yüzeylerde sıcak su püskürtme yöntemi ile temizleme veya düşük basınçlı kumlama ile temizleme önerilmektedir. Soba kaynaklı is tabakasının temizliği için kimyasal temizlik önerilmektedir. Ahşap olan birinci kat cephesinde ise, uygulanacak yeni boyanın sağlamlığı açısından kaplama üzerindeki mevcut boyaların temizlenmesi gerekmektedir. Bunun için cephe yüzeyinde ısı levhası, bezeme ve furuşlarda ise ısı tabancası önerilmektedir. Isı tabancasının kullanılmadığı bölümlerde boya sökücü ile temizlik yapılmalıdır. Cephelerin temizliğinin ardından, ahşap yüzeylerin koruyucu astar ile kaplanması, ardından hem ahşap hem kagir yüzeylerin müdahale esnasında tespit edilmiş olan özgün renkleri ile boyanması gerekmektedir.

Kuzeydoğu cephesinde, mutfak bölümünde görülen çiçeklenmenin temizlenmesi için mekanik temizliğin yeterli olacağı düşünülmüştür. Çiçeklenmeye sebep olan su depolarının yapıdan uzaklaştırılmasından sonra yüzeylerde kurumuş olan tuz kalıntılarının fırça yardımı ile temizlenmesi önerilmektedir.

Yapı altındaki havalandırma boşluğuna açılan deliklerin tuğla ile kapatıldığı veya sıva ile örtüldüğü görülmüştür. Boşlukların tekrar açılması ve yapının altındaki boşluğun temizlenmesi önerilmektedir.

Yapı içerisinde Z05 mekanında duvarlarda eskimiş olan boyaların raspası önerilmiştir. Ayrıca, restitüsyona uygun olarak Z04 ve Z09 mekanlarında badana altındaki yüzeye zarar vermeden, bezeme araştırması amacıyla raspa yapılmalıdır. Bu mekanlarda yapılan araştırma amaçlı raspa sonrasında bulunabilecek olan bezemelerin de temizlenmesi gerekmektedir.

Yapının hem zemin katında hem de birinci katında bulunan tüm kireç esaslı sıva üzeri yağlı boya duvar resimlerinin, yüzeylerinde biriken tozun yumuşak fırça yardımıyla temizlenmesi ve nemli bir sünger ile silinmesi önerilmektedir.

Yapının birinci katında ve çatı arasında, kontrol edilemeyen boşluklardan giren kuşlar nedeniyle yer yer yoğun kirlenmeler görülmektedir. Ayrıca, tüm mekanlarda duvarlarda örümcek ağları göze çarpmaktadır. Duvarlardaki bezemelere ve malzemeye zarar vermeden dikkatli bir mekanik temizlik ile bu kirlenmeler ortadan kaldırılmalıdır.

Tüm yapıda hem ahşap hem terrazzo zeminlerde yıpranma ve kirlenme söz konusudur. Ahşap olan kaplamaların el ile sistresi, terrazzo ve fayans zeminlerin ise mekanik temizliği önerilmektedir. Ahşap kaplamaların el sistresi uygulandıktan sonra cilalanması, terrazzo kaplamaların ise temizlik sonrasında şeffaf koruyucu sürülerek korunması gerekmektedir.

108 kodlu balkon parmaklıklarında ve mutfak pencerelerinin parmaklıklarındaki demirlerde paslanma görülmektedir. Paslanmış olan elemanların zımpara ile temizlenmesinin, korozyona karşı anti-pas ile astarlanmasının ardından da boyanmasının yeterli olduğu düşünülmektedir.

5.2.2 Sağlamaştırma

5.2.2.1 Taşıyıcı sistemin sağlamaştırılması

Gezeryan Köşkü'nün taşıyıcı sisteminin genel olarak iyi durumda olduğu düşünülse de, gerekli yerlerde kontrol edilmesi önerilmektedir. Öncelikle sondaj çalışması yapılarak, rölöve aşamasında durumu hakkında bir veriye ulaşılamamış olan temel

incelenmeli, sondaj sonrasında ortaya çıkacak duruma göre gerektiği takdirde temeller güçlendirilmelidir.

Zeminin kazılmasına bağlı olarak taşıyıcı strüktürün hasar aldığı düşünülen yapının güneydoğu kanadındaki Z05 ve 104 mekanlarının duvarlarında çatlaklar görülmektedir. Hem zemin katta, hem de birinci katta ahşap karkas olan bölümde; iç mekan duvarlarında yapılacak raspa ve cephelerdeki kaplamaların kaldırılmasıyla strüktürün kontrol edilmesi, gerek görüldüğü takdirde ahşap karkasın ve bağdadi çıtaların sağlamlaştırılması önerilmektedir. Yapının özgün malzemesine olabildiğince dokunulmaması amaçlansa da, bu bölümdeki çatının da hasarlı olduğu göz önünde bulundurularak, ahşap taşıyıcı elemanlarda bozulma görülmesi olasılığı yüksektir. Mevcut elemanların sağlamlaştırılarak yerinde korunmasının mümkün olmadığı durumlarda, çürüyen veya hasarlı elemanların sağlam bölümlere zarar verilmeden sökülüp, aynı tip veya daha uygun tip ahşap malzeme ile değiştirilmesine izin verilebilir. 104 mekanının duvarlarında hasarlı olan çatıdan kaynaklanan nem sorunu izlenmektedir. İç mekan duvarlarındaki sıvanın raspası veya cephedeki kaplamanın kaldırılması yoluyla ahşap karkas taşıyıcı sistemin kontrol edilmesi önerilmektedir.

Merdiveni çevreleyen duvarlarda zemin kat kotunda içeriden görülmeyen, fakat cephede göze çarpan çatlaklar bulunmaktadır. Kagir olan bu bölümde, çatlakların durumunun cepheden yapılacak raspa ile kontrol edilmesinin ardından, harç enjeksiyonu ile sağlamlaştırılması önerilmektedir.

Yapının birinci katta, ahşap karkas taşıyıcı sisteminin iyi durumda olduğu düşünülse de, uzun süre atıl halde kalmış ve bakımdan mahrum bırakılmış yapının cephesindeki ahşap kaplamaların yer yer kaldırılarak taşıyıcısının kontrol edilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

5.2.2.2 Malzemenin yenilenmesi

Cephelerde subasman kotuna kadar yükselen serpmeli sıvalı yüzeylerde yer yer sıva kayıpları görülmektedir. Ayrıca, bahçe kotunun düzenlenmesi ve niteliksiz eklerin kaldırılması sonucu cephelerde sıvanacak veya sıvaları düzeltilecek alanlar meydana çıkmıştır. Tüm bu bölümlerde mevcut sıvanın analiz edilerek, analizler sonucu üretilen özgün sıva ile onarılması önerilmektedir.

Ahşap karkas duvarlı Z05 mekanının güneybatı cephesinde, ahşap kaplama elemanlarında yer yer çürümeler görülmektedir. Aynı şekilde yan kütlelerde çatı saçaklarının altında bulunan ahşap kaplamalarda da yer yer çürümeler vardır. Tüm bu elemanların sökülerek, aynı tür veya daha uygun olacağı düşünülen türde ahşap ile yenilenmesi önerilmektedir.

5.2.2.3 Bezemenin sağlamlaştırılması

Yapıda ahşap bezemeler, üzeri boyalı kabartmalı alçı bezemeler ve duvarlarda saman katkılı kireçli sıva üzerine yapılmış olan yağlıboya resimler bulunmaktadır. Genel olarak tüm bezemeler iyi durumda olsa da, 102 mekanındaki kireç esaslı sıva üzeri duvar resimlerinde çatlaklar görülmektedir. Bu çatlakların, cephe kaplamasının kaldırılarak taşıyıcı karkasının kontrol edilmesinin ardından, sıva arkasına mikro enjeksiyon yöntemi ile akrilik verilmesi ve sıvaların sağlamlaştırılması önerilmektedir. Ayrıca, bazı kısımlarda bu duvar resimlerinin zedelendiği ve altındaki sıvanın ortaya çıkarıldığı görülmüştür. Eksik olan sıvaların yapılacak analizler ışığında hazırlanacak olan sıva ترکیبی ile etrafındaki boyamalara zarar vermeden dikkatlice tamiri ve desenlerin tamamlanması önerilmektedir.

5.2.2.4 Üst örtünün onarımı

Yapıda güneydoğudaki yan kütleyle örten kırma çatının iyi durumda olmadığı görülmektedir. Çatının altındaki 104 mekanının, duvarlarında ve de ahşap tavanında nemlenme ve sızıntı izleri görülmektedir. Bu çatının öncelikle kiremitlerinin toplanıp sağlam olmayanlarının değiştirilmesi, kiremit altı tahtalarının kontrol edilmesi ve gerekli yerlerde değiştirilmesi, gereksinim duyulması halinde kiremitaltı tahtalarının da toplanarak çatı taşıyıcılarının elden geçirilmesi önerilmektedir. Çatının onarılmasının ardından, hasarlı çatı sebebiyle uzun süre suya maruz kalmış olan 104 mekanının tavanının da kontrol edilmesi gerekmektedir. Diğer çatılarda da kiremitlerin toplanarak çatıların kontrol edilmesinin sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Yapıdaki tüm çatılardaki çinko su olukları, dereler ve düşey yağmur borularının iyi durumda olmadığı gözlemlenmiştir. Tüm bu elemanların bağlı oldukları ahşap ve kagir aksama zarar vermeden dikkatlice sökülerek yenilenmesi gerekmektedir.

103 kodlu balkonun şap kaplı olan zemini hasarlıdır. Bu balkonun altında bulunan Z04 mekanı tavanında, özellikle mekanın doğu köşesinde sızıntı izleri görülmektedir. Şap kaplı olan balkon zeminindeki sızıntıların engellenmesi amacıyla fırça yardımıyla çimento şerbeti emdirilerek çatlakların doldurulması düşünülmektedir. Balkon zemininin onarılmasının ardından, Z04 mekanında tavan sıvasının raspalandıktan sonra, mevcut sıvaya uygun sıva ترکیبی ile sıvanması ve boyanması gerekmektedir.

5.2.3 Bütünleme

Gezeryan Köşkü'nde yapısal ölçekte bütünlemeye gereksinim duyulacak büyük bölümler bulunmamakta, bezemeler, kapı-pencereler gibi detaylardaki ufak kayıplarda bütünleme önerilmektedir. Bütünlenecek bölümlerde; eksik kısımlar hakkında gerekli olan bilgiye yapının kendisinden ulaşılabilir. Bütünleme.

Yapıda alçı tavan göbeklerinde ve tavan eteklerindeki kartonpiyerlerde yer yer parça kayıpları görülmektedir. Eksik olan kısımlarının tamamlanması amacıyla; motiflerin eksiksiz olduğu bölümlerden kil ya da silikon malzeme kullanılarak kalıpların hazırlanması ve bu kalıplar yardımıyla bütünlemenin yapılması önerilmektedir.

Köşkte bulunan bekçiden öğrenildiği üzere zemin katta Z05 mekanının güney köşesinde döşeme kaplaması kaldırılmış, zemin kazılmış durumdadır. Mekandaki ahşap kaplamanın özgün ölçülerinde yeniden imal edilerek, boşluğun kapatılması gerekmektedir.

Güneybatı cephesinde görülmekte olan, 103 kodlu balkonun korkuluk küpeştesinin, 108 kodlu balkonun ise korkuluğunun yok olduğu görülmektedir. 103 kodlu balkonda, sadece çok küçük bir kısımda çürümüş küpeşte parçası görülebilmektedir. Buradan elde edilen veriler ışığında; hem 103 kodlu balkon korkuluğundaki eksiklerin tamamlanması, hem de 108 kodlu balkon korkuluğunun yeniden yapılması, yeni bir işlev ile halkın kullanımına açılacak olan yapıda güvenlik için zorunlu görülmektedir.

Köşkte bulunan neredeyse tüm kapı ve pencerelerin açma kolları sökülmüş durumdadır. Z05 mekanındaki kapı ile 102 mekanındaki pencere haricinde hiçbir kapı ve pencerede açma kolu bulunmamaktadır. Mevcut elemanların özgün olduğu düşünülmekte, kayıp olanların da bu elemanların benzeri araştırılarak tamamlanması önerilmektedir.

Ahşap kapı, pencere, kepenk ve festonlarda yer yer kayıplar görülmektedir. Ayrıca zemin katta 104 ve 105 mekanlarının kapılarının camlarının da kırıldığı görülmektedir. Kapı, pencere, kepenk ve festonlardaki kayıpların mevcut veriler ışığında bütünlenmesi, kırılmış olan camların ise Z09 mekanına açılan kapılarda görülen buzlu camlar örnek alınarak yeniden üretilmesi gerekmektedir.

5.2.4 Yeniden yapım

Restitüsyona dayalı olarak, yapının Z09 mekanının duvar örülerek ikiye bölünmesi önerilmektedir. Örülecek olan duvarın; mevcut izlere göre, 0,25m kalınlığında ve tuğladan örülmesi uygun olacaktır. Duvarın örüleceği yerde tavanda ve duvarda mevcut bulunan duvar bölümlerinde sıva raspa yapılması, raspa sonrasında elde edilecek veriler ışığında özgün boylarında tuğla ve yapılacak laboratuvar analizi sonrasında hazırlanacak harç ile duvarın örülmesi önerilmektedir.

Kuzeybatı cephesinde yer alan mutfak kapısının özgün olmadığı düşünülmektedir. Mevcut ölçülerinde, masif ahşaptan tek kanatlı bir kapı ile değiştirilmesi önerilmektedir.

Kuzeybatı cephesinde yer alan, ancak büyük ölçüde yok olmuş olan çeşme yeniden yapılmalıdır. Çeşme için, yakın çevredeki köşklere örnek alınabilecek bir başka çeşmeye ulaşılamamıştır. Kaynaklarda da yazılı-çizili bir veriye ulaşılamamıştır. Yine de elde edilen sözlü veriler ışığında, mevcut izler değerlendirilerek çeşmenin yalağının yapılması, fayans olduğu düşünülen arka yüzeyinin boya raspa ile ortaya çıkarılması ve çeşmenin musluğunun takılması mümkün olacaktır.

Birinci katta, depo olarak kullanılacak olan 106 mekanındaki küvetin kaldırılması önerilmektedir. Ayrıca, özgün olmadığı düşünülen zemin kaplamasının, köşkte bulunan terazzo zemin kaplaması referans alınarak yeniden üretilmesi düşünülmektedir. Aynı şekilde, yapıda bulunan diğer ıslak hacimlerdeki zemin kaplamalarının özgün olmayan kısımlarının da yenilenmesi önerilmektedir.

5.2.5 Çağdaş donanıyla destekleme

Sonradan yaz-kış kullanım için yeniden düzenlenmiş olsa da, özgün durumda yazlık konut olarak inşa edilmiş olan Gezeryan Köşkü'ne yeni bir işlev verilerek yeniden kullanımı önerilmektedir. Hem günümüz konfor koşullarının sağlanması, hem de

yeni işlevinin gereksinimlerine cevap verebilmesi adına donanımlarının iyileştirilmesi veya yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Yapıdaki elektrik tesisatının durumu incelenememiştir. Kütüphane olarak düzenlenecek olan köşkteki elektrik tesisatının yenilenmesi önerilmektedir. Kablolar zemin kat için birinci kat döşemesi altından, birinci kat için de çatı arasından, yangına karşı tedbir alınarak düzenlenmelidir. Bezemeli mekanlarda taşınabilir aydınlatma elemanları kullanılmalı, tavan ve duvardaki bezemelere müdahale etmemeye özen gösterilmelidir.

Yeni işlev için önerilen ıslak hacimlerin, günümüzdeki konumlarında çözümlenmiş olmasından ötürü, temiz ve pis su tesisatının yeniden düzenlenmesi gerekmemektedir. Fakat temiz ve pis su tesisatlarının yenilenmesi gereklidir.

Yapıdaki en büyük ihtiyaç ısınmadır. Soba bacalarının yapıya verdiği tahribat göz ardı edilemeyecek kadar ciddidir. Bu sebeple yapıya minimum müdahale ile entegre edilebilecek, VRF (Variable Refrigerant Flow) sistem tarzında, hem ısıtma hem de soğutma özelliği bulunan HRV (Heat Recovery Vantilation) sistem kullanılması önerilmektedir. Kullanılacak olan iç mekan ünitelerinin duvara veya tavana monte edilmemesi, döşeme tipi kabinli iç mekan üniteleri kullanılması düşünülmektedir. Sistem için gerekli olan bakır tesisat borularının döşeme içerisinden geçirilmesi, kontrol için ise kablosuz kumanda kullanılması önerilmektedir. Gerekli olan dış ünitenin, kuzeydoğu cephesinde, mutfak yapısının kuzeybatı cephesine konumlandırılması düşünülmektedir. Tüm tesisatlar için katlar arasındaki bağlantı mevcut ıslak hacimlerde bulunan baca içerisinden yapılabilir.

SONUÇ

Gezeryan Köşkü; çağdaşı yapılar arasında özgünlüğünü ve bütünlüğünü koruyarak günümüze gelebilmiş az sayıdaki İstanbul köşklerinden biridir. Kabasakal Mehmet Paşa Köşkü arazisinde Tomris Gezeryan tarafından 20.yüzyılın ilk çeyreğinde, dönemine uygun olarak Batı etkisinde yapılmış bir köşktür. Koruma Bölge Kurulu'nda yeterli bilgisine ulaşılamamış olan köşk hakkında detaylı bir yazılı kaynağa da ulaşılamamıştır. Tüm bu olumsuzluklara ve unutulmuşluğuna karşın köşk korunabilmiştir. Zaman içerisinde gördüğü müdahaleler ile yıpranmış olsa da strüktürel anlamda iyi durumdadır.

Köşkte karşılaşılan en büyük sorun uzun süredir kullanılmıyor olması sebebiyle bakımsızlıktır. Yapının boş olması yağmacılara ve vandallara açık bir hedef haline gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle yapının ihtiyacı olan onarımların ivedilikle yapılmasının ardından yapının bakım sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla yapının yeni bir işlev ile canlandırılarak, yaşama katılması düşünülmektedir. Bunun için de en uygun işlevin; hem yapının taşıdığı değerleri halka sergileyebilmek, hem de çevrenin ihtiyacı olan bir işlevi karşılayabilmek amacıyla, “halk kütüphanesi” olacağı düşünülmüştür. Gezeryan Köşkü; apartmanlar arasında sıkışmış olan çevre sakinlerine nefes alabilecek bir alan sunabilecek geniş bir bahçe içerisindedir. Bu nedenle bahçenin de kütüphane ile birlikte hizmet veren bir kafeterya olması önerilmiştir.

KAYNAKLAR

- [1] **Serhadoğlu, R.** (1954) *Büyük İstanbul Albümü*, Birlik Yayınevi, İstanbul.
- [2] **Banoğlu, N. A.** (2010) *Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri*, Selis Kitaplar, İstanbul.
- [3] **Akbulut, R.** (2003) “Kadıköy” *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.4, s.329-339, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- [4] **Kömürciyan, E. Ç.** (1988) *İstanbul Tarihi XVII.Asırda İstanbul*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- [5] **Giz, A.** (1988) *Bir Zamanlar Kadıköy*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- [6] **Kadıköy.** (t.y.) *Wikipedia*, alındığı tarih:16.06.2014, adres:
<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y>
- [7] **Galitekin, A.N.** (2001) *Hadikatü'l-Cevâmi'*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- [8] **Ferah, F.E.** (2004) Prens Atiye Köşkü Restorasyon Projesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- [9] **Anonim.** (t.y.) “Tarih-Seyahatnamelerde İstanbul”, *İstanbul*, s.3881-3889 İstanbul.
- [10] **Url.** (08.03.2011) “Kadıköy adını nereden aldı?”, alındığı tarih: 10.02.2014 adres:
<http://www.gazetekadikoy.com.tr/koseyazisisidetay.aspx?koseYazisiID=156>
- [11] **Kuban, D.** (2010) *Kent Ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, YEM Yayınları, İstanbul.
- [12] **Kalafatoğlu, E.P.** (2009) Yüzyıl Dönümü İstanbul Mimarlığında “Viktorya Tarzı” Sayfiye Konutları, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- [13] **Arseven, C.E.** (1983) “Şale”, *Sanat Ansiklopedisi*, c.4, M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul.
- [14] **Batur, A.** (2003) “Şale Köşkü” *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.7, s.132-135, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- [15] **Ciner, S.** (1982) Son Osmanlı Dönemi İstanbul Akşap Konutlarında Cephe Bezemeleri, *Doktora Tezi-İTÜ Mimarlık Fakültesi*, Grup Ofset, İstanbul.
- [16] **Gönen, E.** (2007) İstanbul Mimari Dokusunda Modern Sonrası Uygulamalar, *Doktora Tezi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- [17] **Güncan, A.** (1993) Avrupa Mimarlık Hareketlerinin ve Batılılaşmanın Osmanlı Konut Mimarisine Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

- [18] **Kuban, D.** (2003) “Barok Mimari” *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.2, s.61-65, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- [19] **Hanoğlu, M.** (1993) Erenköy-Kozyatağında Hüseyin Avni Paşa Köşkü, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- [20] **Barillari, D. ve Godoli E.** (1997) *İstanbul 1900 “Art Nouveau” Mimarisi ve İç Mekanları*, YEM Yayınları, İstanbul.
- [21] **Som, D.** (2001) “30 yıl sonra Ziverbey Köşkü’nde”, Cumhuriyet Gazetesi (12.03.2001)
- [22] **Ekdal, M.** (2005) *Kapalı Hayat Kutusu Kadıköy Konakları*, YKY Yayınları, İstanbul.
- [23] **Şimşek, M.S.** (2010) *İstanbul’un 100 Köşkü ve Konağı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- [24] **Kahya, Y.** (2013) “Bir Onarımın Seyir Defteri”, *Mimari ve Kentsel Koruma*, YEM Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK A: Haritalar ve belgeler

EK B: Fotoğraf albümü

EK B.1: Vaziyet fotoğrafları

EK B.2: Cephe fotoğrafları

EK B.3: Zemin kat fotoğrafları

EK B.4: Birinci kat fotoğrafları

EK C: Çizimler

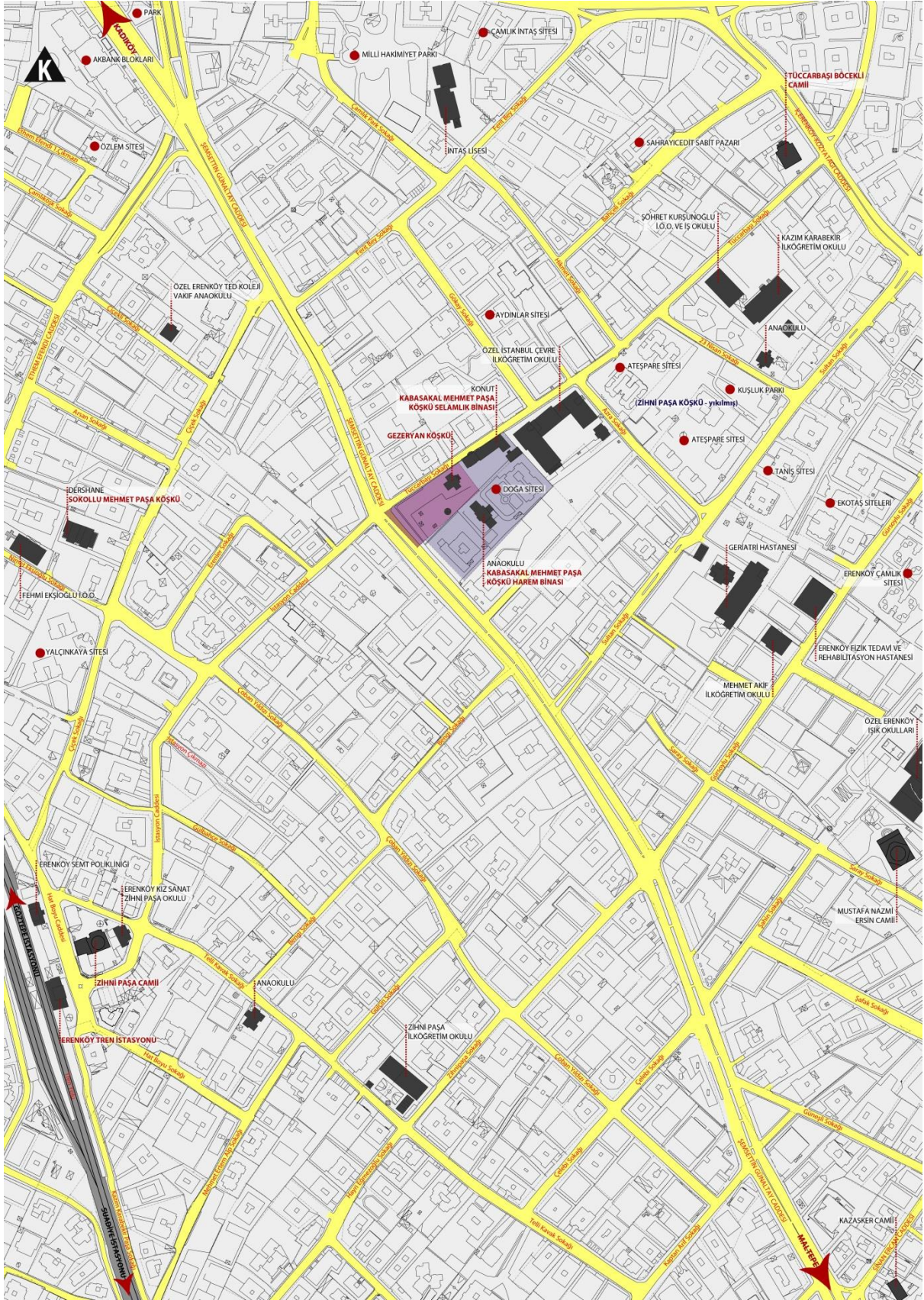
EK A :

Şekil A.1 : İstanbul İli (Gökçınar, 2014).

Şekil A.2 : Kadıköy İlçesi (Gökçınar, 2014).

Şekil A.3 : Erenköy ve Gezeryan Köşkü (Gökçınar, 2014).

(a) Güneybatı cephesi (Giriş)

(b) İç mekan (Zemin kat)

(c) Kabartma bezemeler

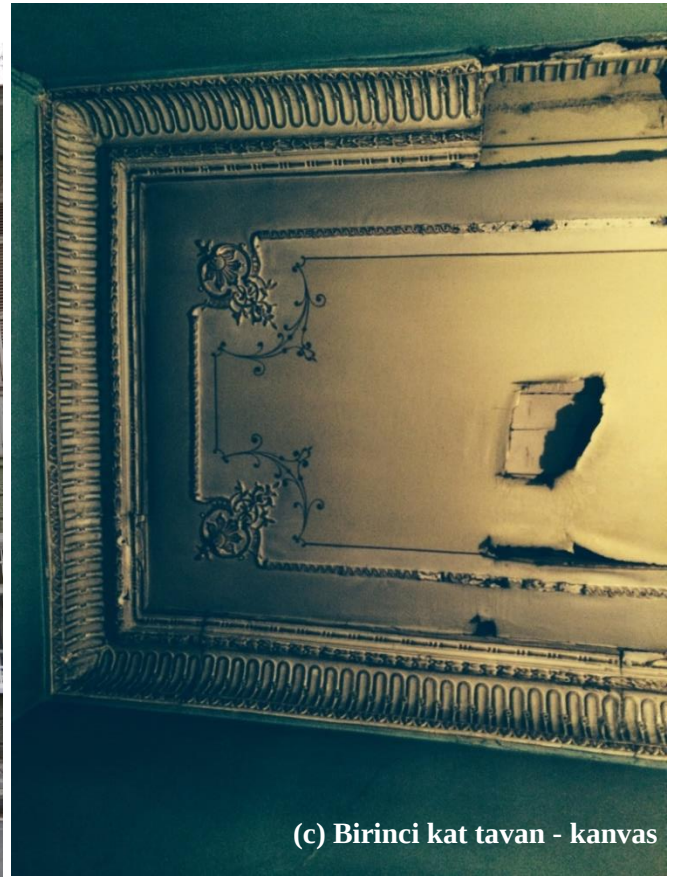
(d) Kabartma bezemeler

(e) Kabartma bezemeler

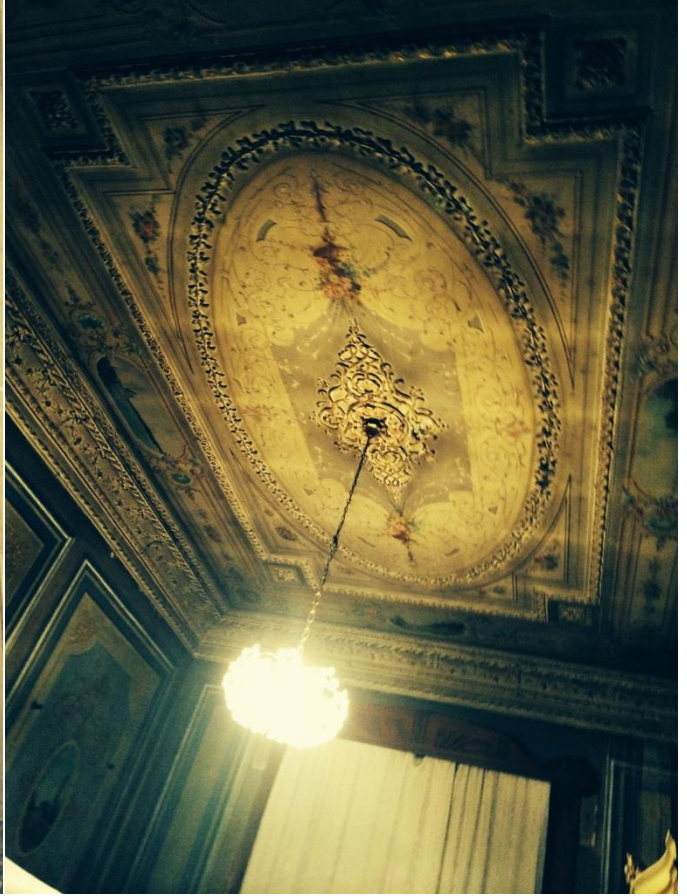

Şekil A.4 : Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü (Gökçınar, 2014)

(d) Tavan ve duvar resimleri – birinci kat

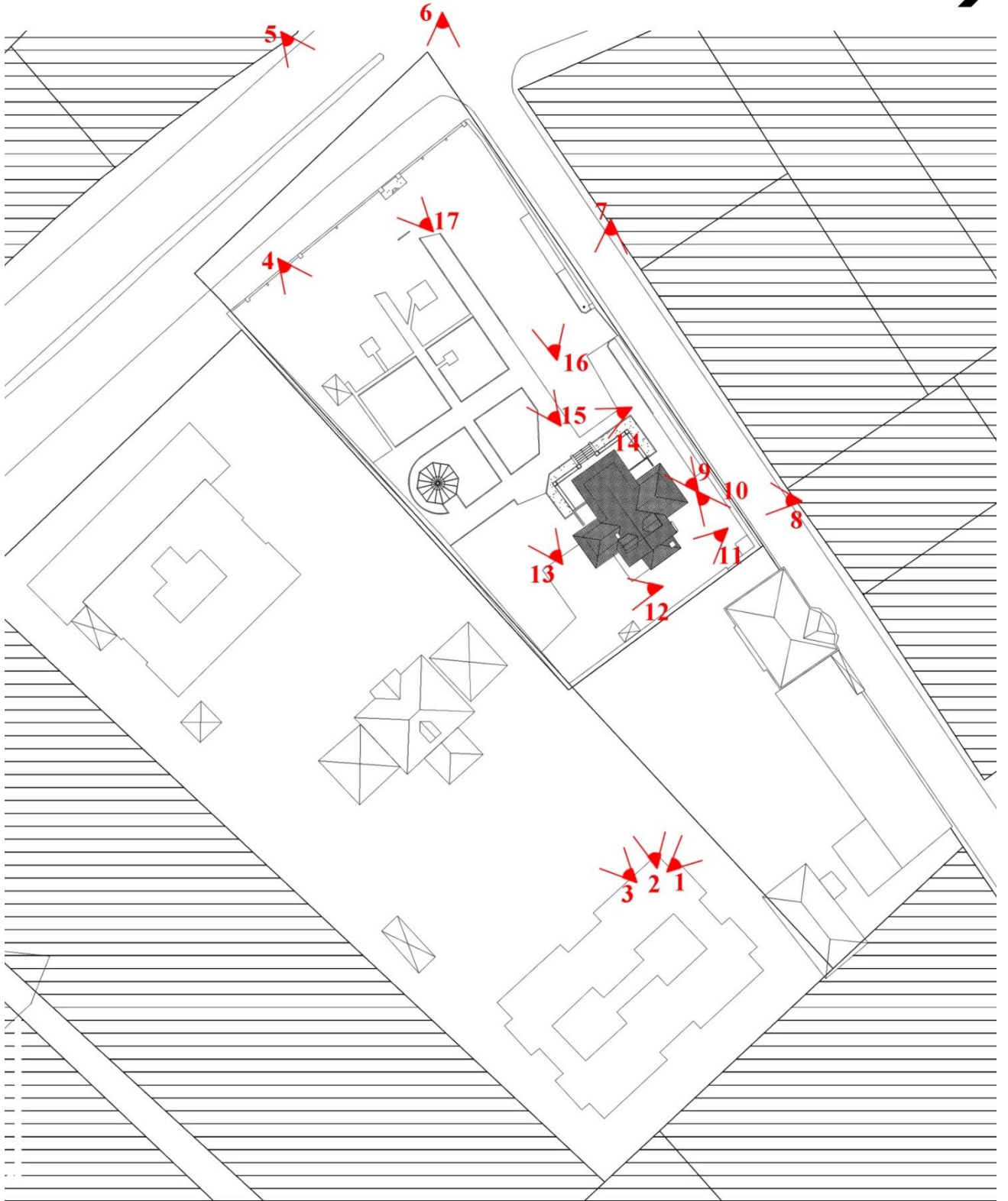

Şekil A.5 : Kabaşakal Mehmet Paşa Selamlık Köşkü (Gökçinar, 2014).

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.V.K.E.		ANIT		ENVANTER NO: 34.11.0(1.3)/14																																													
TÜRKİYE		ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						HARITA NO: 00-99 1/1000																																													
İL :	İSTANBUL	İLÇE :	Kadıköy	BAĞIŞLI NOY YERİ MEMURİ :	Konyataşı	KORUMA BİRECİSİ :	ANITIN GİYİMİ :	1	2																																												
İLÇE VE SOKAK NO :	Konyataşı Sok. No.11	KARŞIYAKA YATIRI :	ASA : 620	YERİN :	PAZEL : 72	CEMİNE AYKUR		X																																													
AD :	Köşk	YERİNİN YATIRI :		YERİNİN YATIRI :																																																	
GENEL TANIM :																																																					
<table border="1"> <tr> <td rowspan="3">KORUMA DURUMU</td> <td>A</td> <td>H1</td> <td rowspan="3">TAJYICI YAP</td> <td>A</td> <td>DİŞ YAP</td> <td>A</td> <td>ÜST YAP</td> <td>A</td> <td>İÇ YAP</td> <td>A</td> <td>SÜSLEME ELEMANLARI</td> <td>A</td> <td>BUTUBET</td> <td>A</td> <td>YUK</td> </tr> <tr> <td>B</td> <td>ORTA</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>C</td> <td>YENİ</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> <td>C</td> </tr> </table>										KORUMA DURUMU	A	H1	TAJYICI YAP	A	DİŞ YAP	A	ÜST YAP	A	İÇ YAP	A	SÜSLEME ELEMANLARI	A	BUTUBET	A	YUK	B	ORTA	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	C	YENİ	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C
KORUMA DURUMU	A	H1	TAJYICI YAP	A	DİŞ YAP	A	ÜST YAP	A	İÇ YAP		A	SÜSLEME ELEMANLARI		A	BUTUBET	A	YUK																																				
	B	ORTA		B	B	B	B	B	B		B	B		B	B	B	B																																				
	C	YENİ		C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C																																						
VAZİYET PLANI																																																					
FOTOĞRAF																																																					
																																																					
SÜSLEMELER :																																																					

Şekil A.6 : Gezeryan Köşkü Tescil Föyü.

EK B :

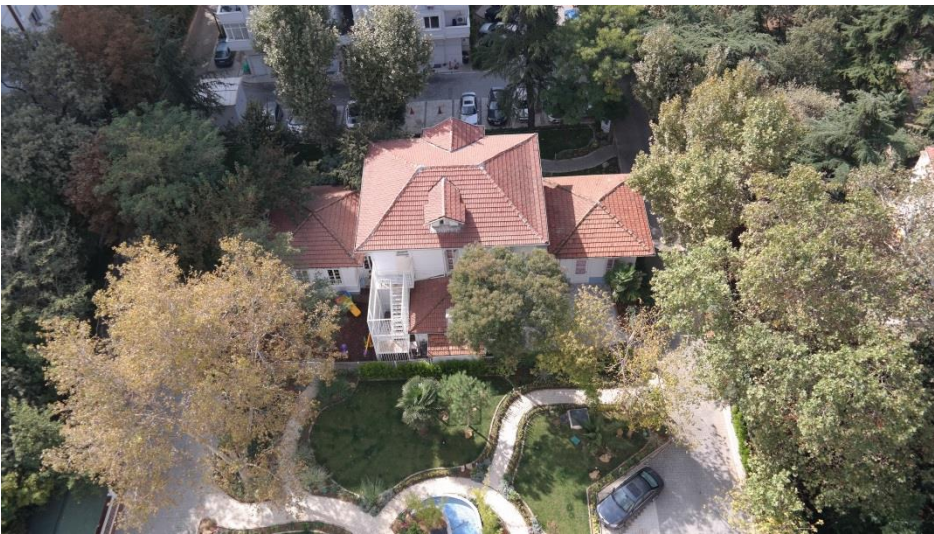
Şekil B.1 : Vaziyet fotoğraf albümü krokisi.

Şekil B.1.1 (Kabasakal Mehmet Paşa Selamlık Köşkü) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.2 (Gezeryan Köşkü) (Gökçınar, 2014)

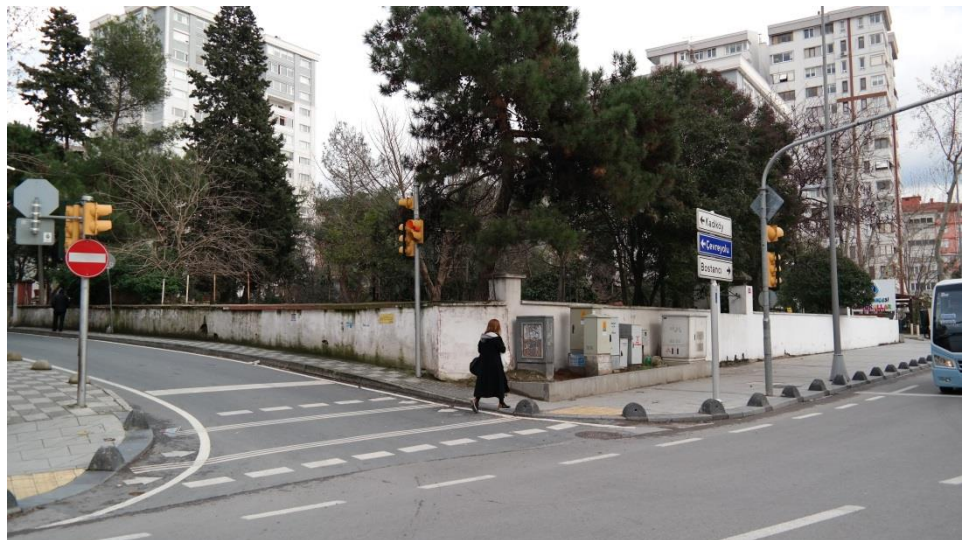
Şekil B.1.3 (Kabasakal Mehmet Paşa Harem Köşkü) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.4 (Gezeryan Köşkü bahçesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.5 (Şemsettin Günaltay Caddesi'nden görünüm) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.6 (Şemsettin Günaltay Caddesi'nden görünüm) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.7 (Tüccarbaşı Sokağı'ndan görünüm) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.8 (Tüccarbaşı Sokağı'ndan görünüm) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.9 (Gezeryan Köşkü bahçesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.10 (Gezerian Köşkü bahçesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.11 (Gezerian Köşkü bahçesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.12 (Gezerian Köşkü bahçesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.13 (Gezeryan Köşkü bahçesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.14 (Gezeryan Köşkü bahçesi-kameriye) (Gökçınar, 2014)

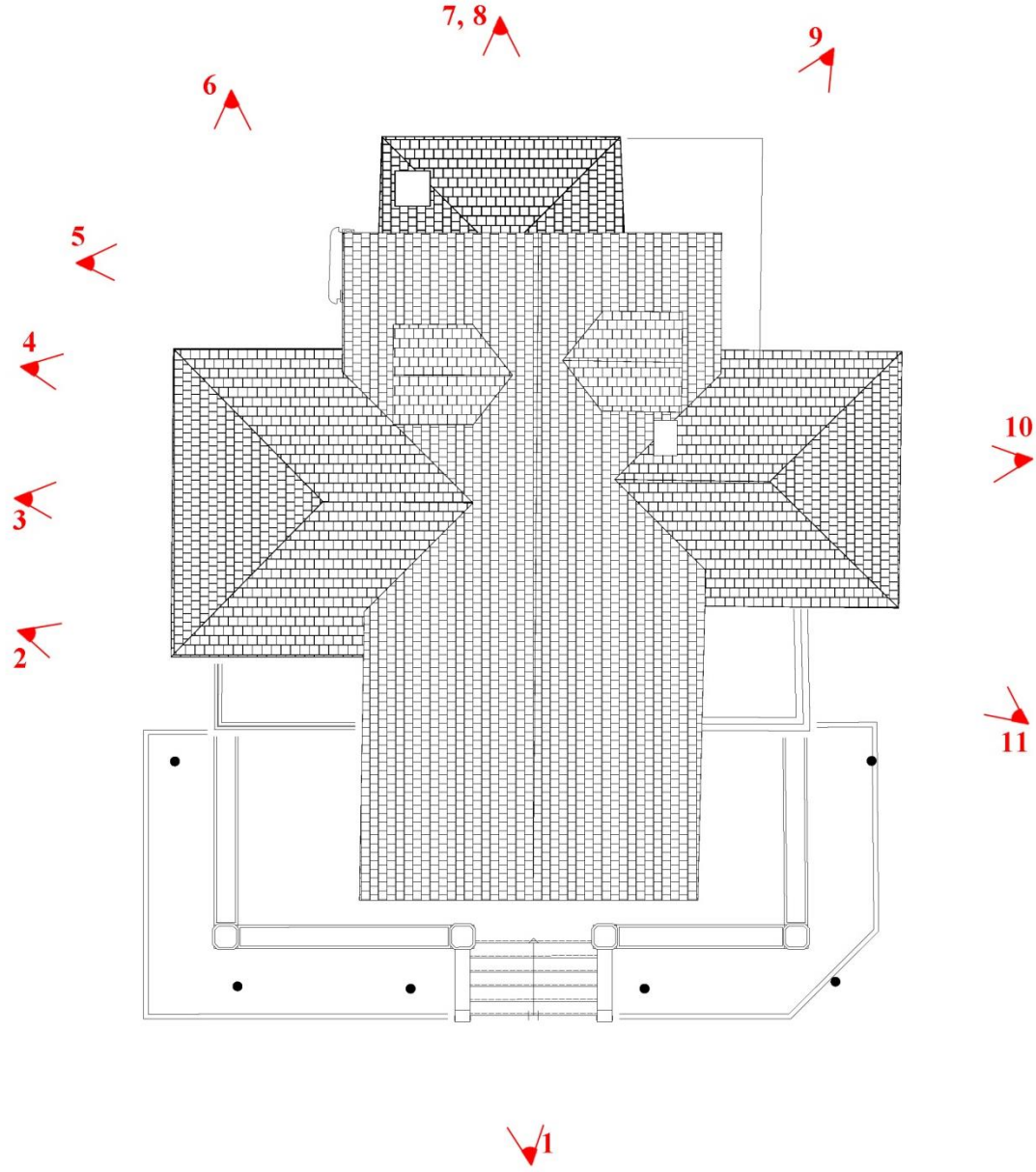
Şekil B.1.15 (Gezeryan Köşkü bahçesi-eski giriş yolu) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.16 (Gezeryan Köşkü bahçesi-süs havuzu) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.1.17 (Gezeryan Köşkü kapatılmış olan bahçe kapısı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2 : Cephe fotoğraf albümü krokisi.

     B.2.1 (Gezeryan K     güneybatı cephesi) (G       , 2014)

     B.2.2
(Gezeryan K     kuzeybatı cephesi)
(G       , 2014)

Şekil B.2.3(Gezeryan Köşkü kuzeybatı cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2.4 (Gezeryan Köşkü kuzeybatı cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2.5 (Gezeryan Köşkü kuzeybatı cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2.6 (Gezeryan Köşkü kuzeydoğu cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2.7 (Gezeryan Köşkü kuzeydoğu cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2.8 (Gezeryan Köşkü kuzeydoğu cephesi) (Gökçınar, 2014)

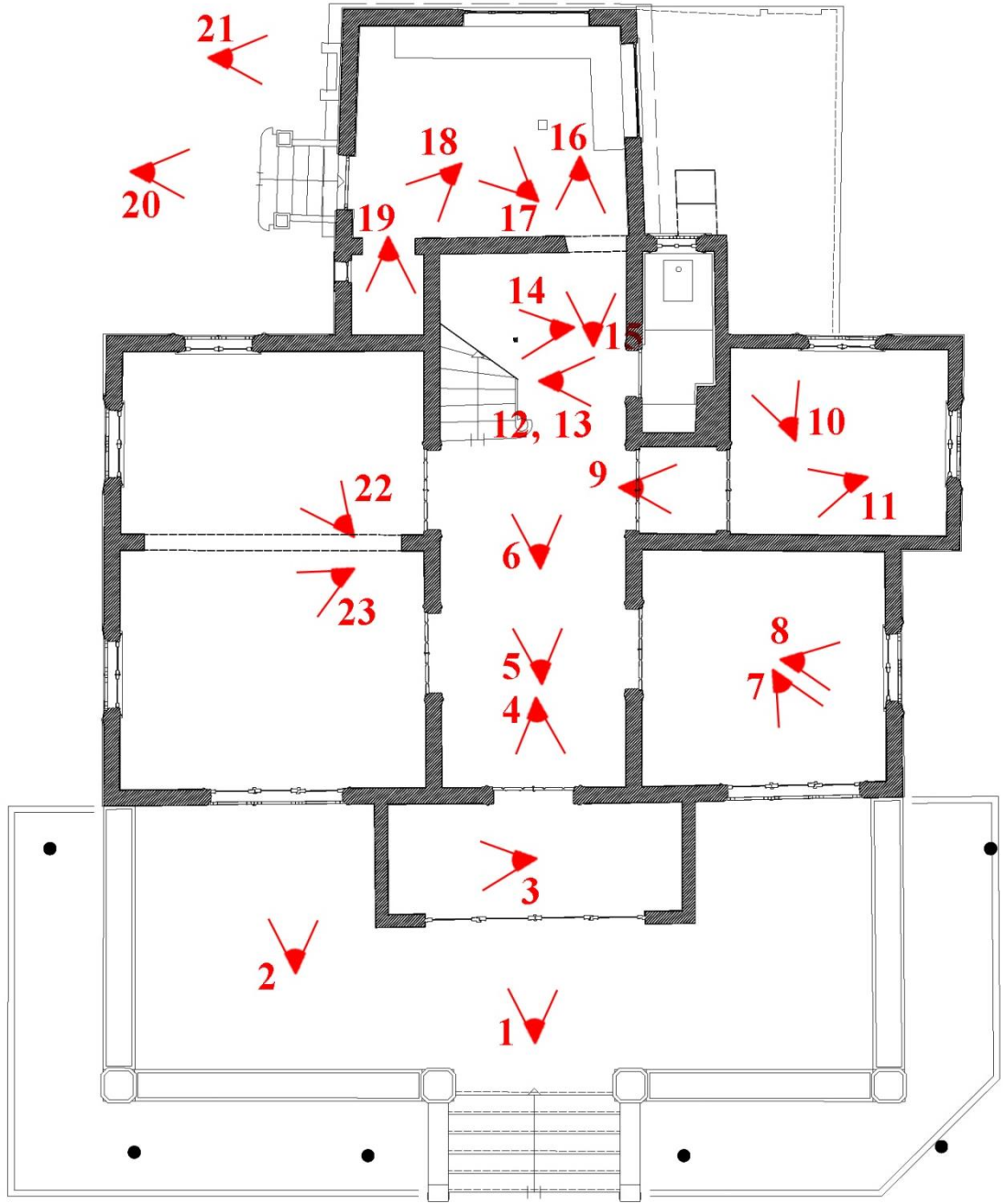
Şekil B.2.9 (Gezeryan Köşkü kuzeydoğu cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2.10 (Gezeryan Köşkü güneydoğu cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.2.11 (Gezeryan Köşkü güneydoğu cephesi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3 : Zemin kat fotoğraf albümü krokisi.

Şekil B.3.1 (Ana giriş kapısı – KZ1) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.2 (KZ11 kapısı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.3 (Z02 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.4 (Z03 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.5 (Z03 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.6 (Z03 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.7 (Z04 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.8 (Z04 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.9 (Z05A mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.10 (Z05 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.11 (Z05 mekanı) (Gökçınar, 2014) Şekil B.3.12 (KZ7 kapısı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.13 (Z06 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.14 (Z03 mekanı – merdiven altı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.15 (Z03 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.16 (Z07 mekanı) (Gökçınar, 2014)

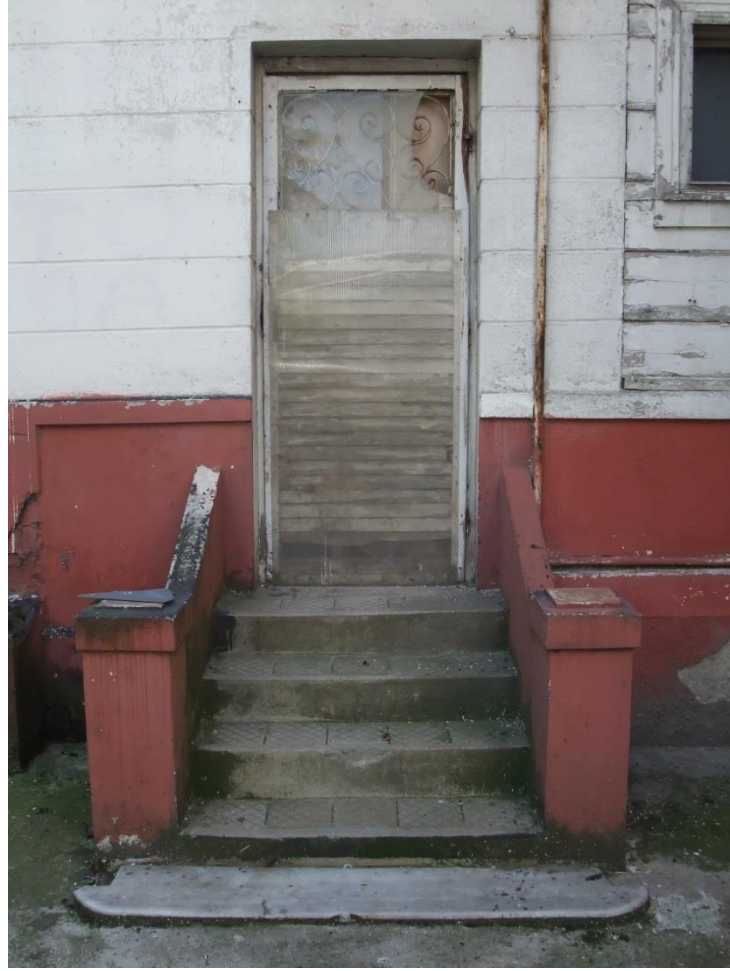
Şekil B.3.17 (Z07 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.18 (Z08 mekanı girişi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.19 (Z08 mekanı tavanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.20 (KZ8 kapısı) (Gökçınar, 2014)

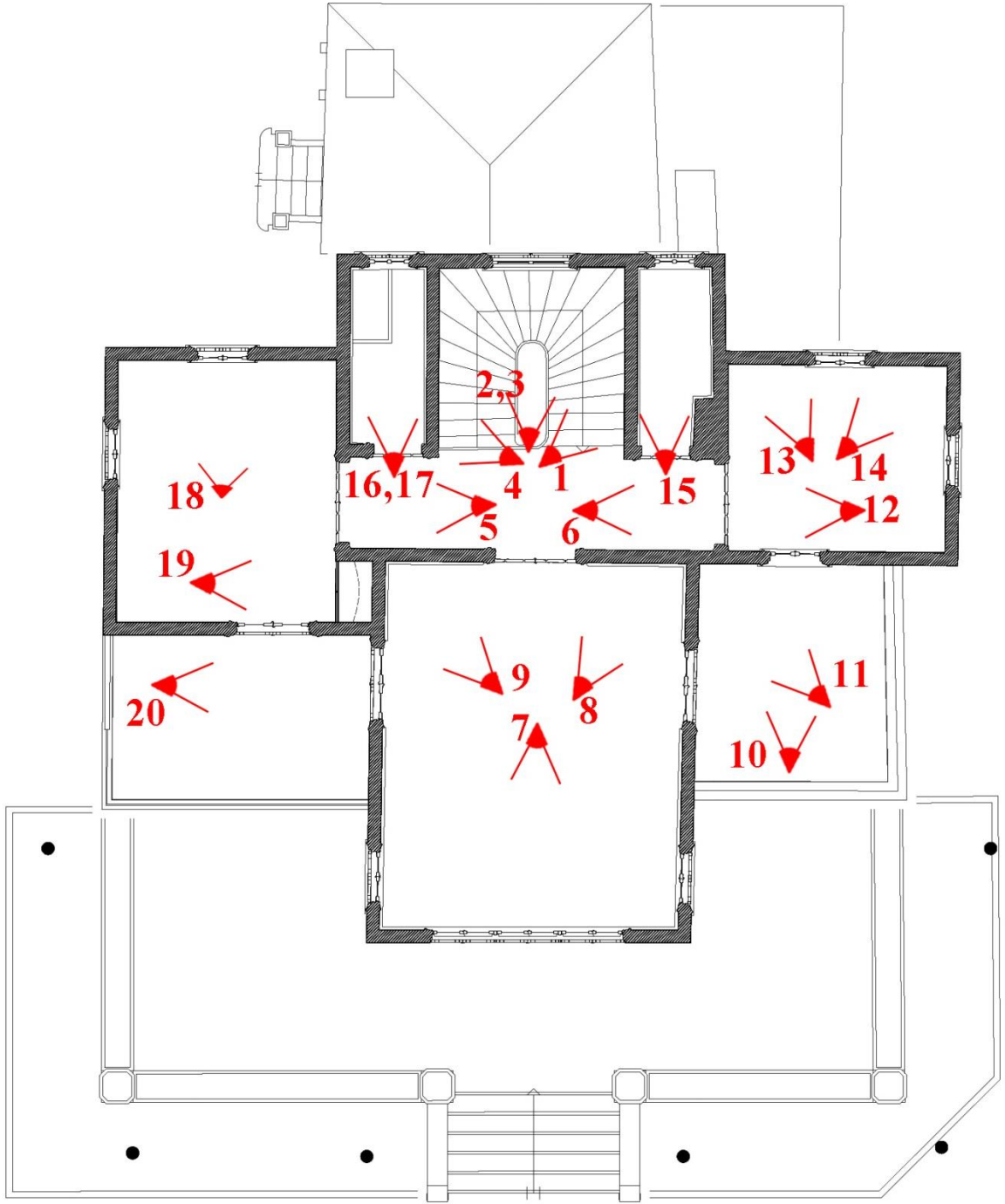
Şekil B.3.21 (Kuzeybatı cephesi - çeşme) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.22 (Z09 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.3.23 (Z09 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4 : Birinci kat fotoğraf albümü krokisi.

Şekil B.4.1 (Merdiven holü – güneydoğu duvarı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.2 (Merdiven holü – P18 penceresi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.3 (Merdiven holü tavanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.4 (Merdiven holü – kuzeybatı duvarı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.5 (101 mekanı) (Gökçınar, 2014)

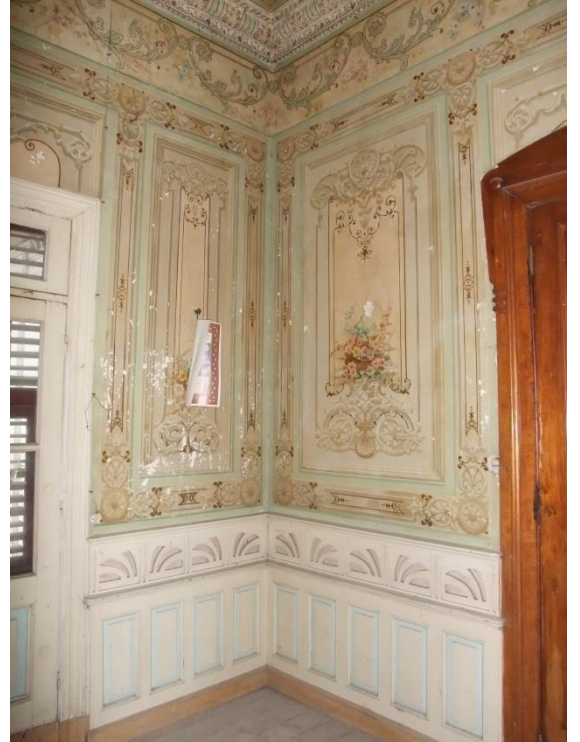
Şekil B.4.6 (101 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.7 (102 mekanı – P12 penceresi) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.8 (102 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.9 (102 mekanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.10 (103 mekanı - balkon)
(Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.11 (103 mekanı - balkon) (Gökçınar,
2014)

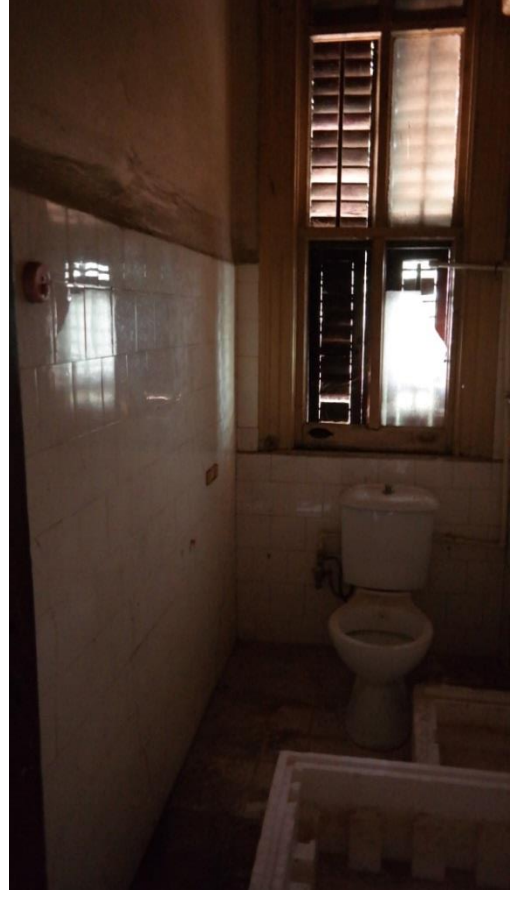
Şekil B.4.12 (104 mekanı) (Gökçınar,
2014)

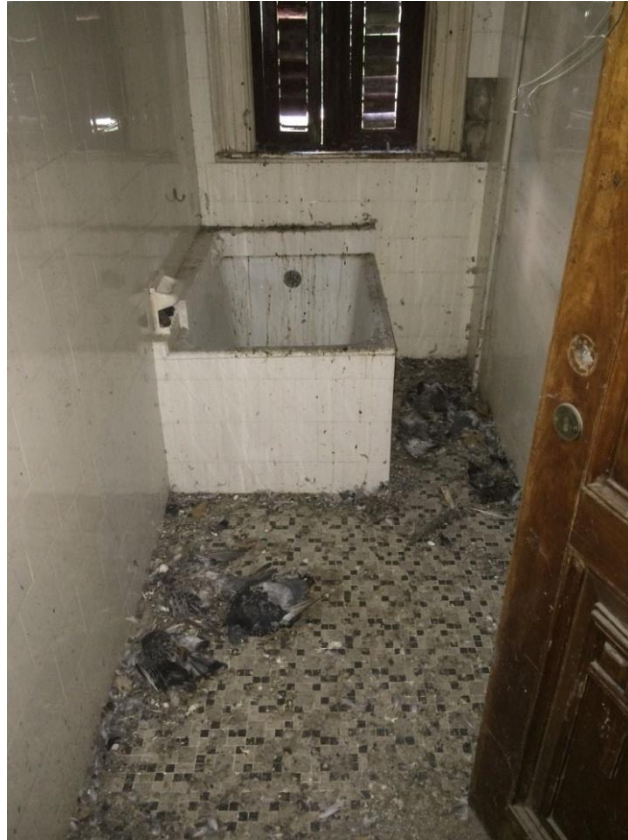
Şekil B.4.13 (104 mekanı) (Gökçınar,
2014)

Şekil B.4.14 (104 mekanı) (Gökçınar,2014)

Şekil B.4.15 (105 mekanı - wc) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.16 (106 mekanı - banyo) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.17 (106 mekanı – çatıya çıkış) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.18 (107 mekanı tavanı) (Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.19 (107 mekanı-kütüphane)
(Gökçınar, 2014)

Şekil B.4.20 (K12 kapısı)
(Gökçınar, 2014)

EK C :

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Zeyneb Betül Gökçınar
Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul – 16.07.1987
E-Posta : zeynebetul@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2010, Bahçeşehir Üniversitesi, Mimarlık

Z.Betül Gökçınar 2005 yılında Beyoğlu Anadolu Lisesi'nden mezun olmuş, aynı yıl Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık bölümünü kazanmıştır. 2010 yılında lisans diplomasını almasının ardından, İTÜ'de Restorasyon Yüksek Lisans Programı'na başlamıştır.

İstanbul Karaköy'de İKSV Deniz Palas Apartmanı Restorasyon Projesi, Dolmabahçe Sarayı Matbah-ı Amire batı bölümü yapılarının restorasyon projesinde ve ÇEKÜL önderliğinde Denizli-Buldan'da çarşı içerisinde bir dükkan ile Eklemeli Konak rölemlerinin çıkarılmasında görev almıştır.

